

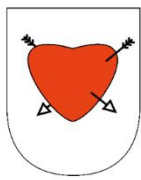
Strategia terytorialna

**Partnerstwo JST
z obszarów zagrożonych trwałą
marginalizacją na terenie
działalności Stowarzyszenia
Aglomeracja Beskidzka oraz
samorządów powiązanych
z nimi funkcjonalnie**

GMINA
ISTEBNA

GMINA
MILÓWKA

GMINA
RADZIECHOWY-
WIEPRZ

GMINA
RAJCZA

GMINA
WĘGIERSKA GÓRKA

GMINA
UJSOŁY

*aglomeracja
beskidzka*

STOWARZYSZENIE
AGLOMERACJA BESKIDZKA
Z SIEDZIBĄ
W BIELSKU-BIAŁEJ

Strategia terytorialna

**Partnerstwo JST
z obszarów zagrożonych trwałą
marginalizacją na terenie
działalności Stowarzyszenia
Agglomeracja Beskidzka oraz
samorządów powiązanych
z nimi funkcjonalnie**

Strategia Terytorialna

Związek Miast Polskich

Zespół autorski Robert Adach, Artur Stelmach

Konsultanci

Ryszard Grobelny, Adam Mikołajczyk

Kierownik projektu CWD

Jarosław Komża

Projekt „Pilotaż Centrum Wsparcia Doradczego” poprzez bezpośrednie doradztwo ZMP w strategicznym planowaniu rozwoju 38 partnerstw samorządowych, ma na celu popularyzowanie idei partnerstwa międzysamorządowego, wzmocnienie zdolności gmin i powiatów do podejmowania przemyślanej i celowej współpracy oraz planowania kompleksowych przedsięwzięć aktywizujących potencjał obszaru partnerstwa budujących jego rozwój. Dzięki współpracy Związku Miast Polskich, samorządów lokalnych i regionalnych oraz Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, dla ponad 370 partnerskich gmin i powiatów z obszarów borykających się z problemami rozwojowymi przygotowywane są diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczo-przestrzennej, a następnie strategie terytorialne oraz pakiety przedsięwzięć podnoszące jakość życia mieszkańców.

Projekt „Pilotaż Centrum Wsparcia Doradczego” realizowany jest w okresie od września 2020 do marca 2022 roku w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020.

2021 © Związek Miast Polskich

Skład Partnerstwa

Gmina Rajcza, Gmina Ujsoły, Gmina Isebna, Gmina Milówka, Gmina Węgierska Górka, Gmina Radziechowy Wieprz, Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Subregionu Południowego Województwa Śląskiego Aglomeracja Beskidzka z siedzibą w Bielsku-Białej (zwane dalej: Stowarzyszenie Aglomeracja Beskidzka)

Skład Rady Partnerstwa

Rada Partnerstwa składa się z przedstawicieli władz wykonawczych 6 jednostek samorządu terytorialnego i i przedstawiciela Stowarzyszenia Aglomeracja Beskidzka

W skład Rady Partnerstwa wchodzi przedstawiciele:

Zbigniew Paciorek, Wójt Gminy, Gmina Rajcza

Tadeusz Piętka, , Wójt Gminy, Gmina Ujsoły

Łucja Michałek Wójt Gminy, Gmina Isebna

Robert Piętka, Wójt Gminy, Gmina Milówka

Piotr Tyrlik, Wójt Gminy, Gmina Węgierska Górka

Maciej Mika, Wójt Gminy, Gmina Radziechowy Wieprz

Monika Król, przedstawiciel Stowarzyszenia Aglomeracja Beskidzka

Skład Grupy Roboczej

W skład Grupy Roboczej wchodzi przedstawiciele:

Alicja Owczarzy, Agnieszka Sałamun, Gmina Rajcza

Julia Grygny, Kierownik Referatu Organizacyjnego, Gmina Ujsoły

Łucja Michałek, Wójt Gminy Isebna

Wiesław Bednarz, Gmina Węgierska Górka

Maciej Mika, Wójt Gminy, Grzegorz Biela, Sekretarz Gminy, Gmina Radziechowy Wieprz

Krzysztof Białyżył, Bartłomiej Majczek, Gmina Milówka

Bogusława Budny, Stowarzyszenie Aglomeracja Beskidzka.

Spis treści

WSTĘP.....	10
1 Synteza Diagnozy.....	13
1.1 Identyfikowanie powiązań funkcjonalnych na obszarze Partnerstwa	13
1.2 Kluczowe potencjały i bariery (problemy) rozwojowe	15
1.3 Analiza SWOT.....	24
1.4 Determinanty rozwoju Partnerstwa	26
2 Cele Partnerstwa	27
2.1 Sfera gospodarcza – Cel strategiczny A. Rozwój konkurencyjnej gospodarki opartej na turystyce, potencjałach środowiskowych i kulturowych	34
2.2 Sfera społeczna– Cel strategiczny B. Silna i otwarta społeczność partnerstwa	42
2.3 Sfera środowiskowo-przestrzenna – Cel strategiczny C. Dostępny, proekologiczny i zielony obszar Partnerstwa	51
3 Projekty	57
3.1 Kryteria weryfikacji projektów	57
3.1.1 Kryteria dostępu	58
3.1.2 Kryteria rankingowe - punktowe.....	75
3.2 Ranking projektów strategicznych	80
4 Warunki i procedury obowiązujące w realizacji strategii	83
4.1 Etapy wdrażania Strategii	83
4.2 Struktura organizacyjna	84
4.3 Procedura aktualizacji Strategii oraz składu Partnerstwa	88
5 System monitoringu i oceny skuteczności realizacji strategii	89
5.1 Wskaźniki realizacji strategii.....	90
5.2 Monitorowanie procesu wdrażania strategii	104
5.3 Ocena (ewaluacja) stopnia osiągnięcia celów strategicznych	106
6 Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych.....	109
7 Źródła finansowania – potencjalne źródła finansowania projektów.....	116

WSTĘP

Strategia terytorialna Partnerstwa *Aglomeracji Beskidzkiej* jest odpowiedzią na wybrane, kluczowe, wspólne problemy 6 jednostek samorządu terytorialnego położonych w południowej części województwa śląskiego na obszarze obejmującym administracyjnie gminy Istebna, Ujszoły, Radziechowy Wieprz, Węgierska Górka, Rajcza, Milówka.

- Strategia terytorialna stanowi **element zintegrowanego i kompleksowego systemu programowania** rozwoju Partnerstwa, na który składają się:
  - **strategia rozwoju ponadlokalnego¹ Aglomeracji Beskidzkiej na lata 2021 – 2027 z perspektywą do 2030,**
  - **strategia terytorialna² Partnerstwa,** koncentrująca się na kluczowych zagadnieniach i problemach mających wpływ na rozwój obszaru,
  - **strategie dwóch powiatów:** żywieckiego, i cieszyńskiego,
  - **strategie poszczególnych gmin** wchodzących w skład Partnerstwa,
  - **strategie rozwoju Obszarów Strategicznej Interwencji,** wyznaczonych strategią rozwoju województwa Śląskiego” *Śląskie 2030*”.

Strategia terytorialna Partnerstwa jest dokumentem o charakterze strategiczno-wdrożeniowym. Jednocześnie strategia ta będzie stanowić element Strategii **rozwoju ponadlokalnego Aglomeracji Beskidzkiej na lata 2021 – 2027 z perspektywą do 2030.**

---

¹ w rozumieniu zapisów art. 10g ustawy o samorządzie gminnym z 8 marca 1990 r. (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 713 z późn.zm.). Obecnie Strategia rozwoju Aglomeracji Beskidzkiej na lata 2021 – 2027 z perspektywą do 2030 jest w trakcie opracowania.

² w rozumieniu zapisów projektu Umowy partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce (lipiec 2021 r.) oraz art. nr 29 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowe.

Systemowe i zintegrowane podejście do programowania i realizacji polityki rozwoju Partnerstwa, którego elementem jest strategia terytorialna ma na celu usprawnienie i ułatwienie Partnerstwu aplikowanie o środki rozwojowe ze wszystkich wymagających podejścia strategicznego źródeł finansowania³ oraz pozwala na uwzględnienie zróżnicowania rozwojowego, a także podobieństw w zakresie barier i potencjałów rozwojowych jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład Partnerstwa.

Strategia terytorialna Partnerstwa została opracowana i będzie wdrażana zgodnie z nw. zasadami:

- **Zasadą włączania interesariuszy (partycypacji)**

Proces opracowania strategii był realizowany zgodnie z dobrymi praktykami partycypacji społecznej. Położono nacisk na uspołecznienie prac na strategią. Zasadę współpracy z interesariuszami uwzględniono w systemie wdrażania i ewaluacji strategii.

- **Zasadą uwzględniania wymiaru terytorialnego**

Zastosowano zasady wynikające z podejścia terytorialnego i zintegrowanego planowania – zidentyfikowano społeczne, gospodarcze i środowiskowe powiązania funkcjonalne, istotne dla rozwoju całego obszaru Partnerstwa.

- **Zasadą koncentracji wsparcia strategicznego**

Ograniczono liczbę projektów strategicznych do takich, które w procesie tworzenia strategii uznano za priorytetowe i mające decydujący wpływ na realizację celów rozwojowych i wizji rozwoju Partnerstwa.

- **Zasadą ścisłego współdziałania i równości Partnerów oraz współpracy i koordynacji działań**

Żałożono równość Partnerów w podejmowaniu decyzji w procesie opracowania i realizacji strategii. Konstruuując listę projektów skupiono się na przedsięwzięciach partnerskich, zintegrowanych i komplementarnych, czyli takich, które rozwiązują wspólne problemy lub wzmacniają i rozwijają potencjały Partnerstwa, wywołując efekt rozwojowy dla wszystkich Partnerów. Współpraca i koordynacja działań (zarządzanie zintegrowane) będąca elementem systemu wdrażania strategii przyczyni się do maksymalizowania efektów nakładów ponoszonych ze środków publicznych.

- **Zasadą elastyczności działania**

---

³ Wskazanych w Rozdziale 7 strategii

Opracowano przejrzysty system wdrażania i aktualizacji strategii, uwzględniając elastyczność przyjętych rozwiązań, tak by zwiększyć sprawność realizacji strategii i skuteczność wykorzystywania dostępnych zewnętrznych źródeł finansowania.

- **Zasadą uwzględniania uwarunkowań perspektywy finansowej 2021 – 2027**

Dostosowano rodzaj i zakres interwencji (rodzaj opracowanego dokumentu) do uwarunkowań perspektywy finansowej UE 2021 – 2027 opierając się na zasadach obowiązujących w unijnych, krajowych i regionalnych dokumentach strategicznych i operacyjnych.

- **Zasadą zachowania spójności z celami polityki rozwojowej obszaru i polityki regionalnej na poziomie województwa**

Strategia terytorialna Partnerstwa obejmuje horyzont czasowy skorelowany z unijną perspektywą finansową, tj. **okres**

od 2021 r. do 2027 r., z perspektywą do 2030 r. Jednocześnie strategia terytorialna wspiera realizację wizji Partnerstwa wykraczającej poza ww. zakres czasowy (określonej do 2050 r.).

Strategia terytorialna powstała w wyniku współpracy samorządów lokalnych i Stowarzyszenia Aglomeracja Beskidzka skupionych wokół **idei rozwoju i promocji obszaru Partnerstwa**.

W proces przygotowania strategii terytorialnej byli włączeni **przedstawiciele Stowarzyszenia Aglomeracja Beskidzka, samorządów, środowisk lokalnych**, w tym szkół, służby zdrowia, przedsiębiorców, organizacji turystycznych i społecznych, liderów lokalnych i mieszkańców.

1 Synteza Diagnozy

„Partnerstwo JST z obszarów zagrożonych marginalizacją na terenie działania Stowarzyszenia Aglomeracja Beskidzka oraz samorządów powiązanych z nimi funkcjonalnie, stanowi niezinstytucjonalizowaną formę współpracy 6 jednostek samorządu terytorialnego i jednego stowarzyszenia. Zawiązały je gminy zagrożone trwałą marginalizacją Rajcza i Ujsoły, a także powiązane z nimi gminy: Milówka, Węgierska Górka, Radziechowy-Wieprz, Istebna oraz Stowarzyszenie Aglomeracja Beskidzka. Wszystkie gminy tworzące Partnerstwo są jednocześnie członkami Stowarzyszenia Aglomeracja Beskidzka. Jest to podstawowy obszar współpracy instytucjonalnej gmin tworzących Partnerstwo, uzupełniony wspólną realizacją pojedynczych projektów.

Pięć gmin Partnerstwa leży na terenie Powiatu Żywieckiego, Gmina Istebna należy do obszaru administracyjnego Powiatu Cieszyńskiego. Wszystkie gminy wchodzące w skład partnerstwa mają status gmin wiejskich.

Teren partnerstwa jest dobrze skomunikowany z obszarami zewnętrznymi zarówno siecią drogową (droga ekspresowa S1) oraz linią kolejową (nr 139 Katowice-Zwardoń).

W klasyfikacji funkcjonalnej gmin Polski, trzy gminy (Milówka, Radziechowy-Wieprz, Rajcza) zaliczone zostały do gmin z rozwiniętą funkcją transportową, a trzy Kolejne (Ujsoły, Węgierska Górka i Istebna) do gmin o rozwiniętych funkcjach pozarolniczych (głównie turystycznych).

1.1 Identyfikowanie powiązań funkcjonalnych na obszarze Partnerstwa

Charakter gmin – gminy wiejskie – w dużym stopniu determinuje rodzaje ich powiązań. Na terenie Partnerstwa realizowane są przez mieszkańców przede wszystkim usługi podstawowe, choć nie zawsze na terenie gmin zamieszkania (co tworzy wewnętrzne powiązania funkcjonalne). Usługi wyższego rzędu realizowane są w przeważającej części poza obszarem Partnerstwa w pobliskich miastach powiatowych: Żywiec, Bielsko-Biała i Cieszyn oraz w ośrodku wojewódzkim, w Katowicach. Są to ośrodki o największej sile oddziaływania. Świadczy to o ograniczonej samowystarczalności obszaru i relatywnie dobrej dostępności wyłącznie dóbr i usług podstawowych. Ta dostępność dodatkowo ograniczana jest poprzez ukształtowanie terenu

(teren górzysty), co powoduje trudności komunikacyjne w okresach gorszych warunków atmosferycznych, szczególnie zimą.

W zakresie powiązań gospodarczych dominują powiązania z otoczeniem. Większość mieszkańców pracuje poza obszarem partnerstwa. Nie występują także silniejsze powiązania między podmiotami prowadzącymi działalność na terenie Partnerstwa. Nie zidentyfikowano istotnych powiązań zarówno w ramach ciągów zaopatrzeniowych (dostawca-odbiorca) jak również klastrowania działalności gospodarczej (nieznaczne powiązania w zakresie przemysłu drzewnego i turystyki). Wyraźnie większa jest aktywność gospodarcza w gminach graniczących z Żywcem, co świadczy o rosnącym znaczeniu powiązań gospodarczych z tym miastem powiatowym.

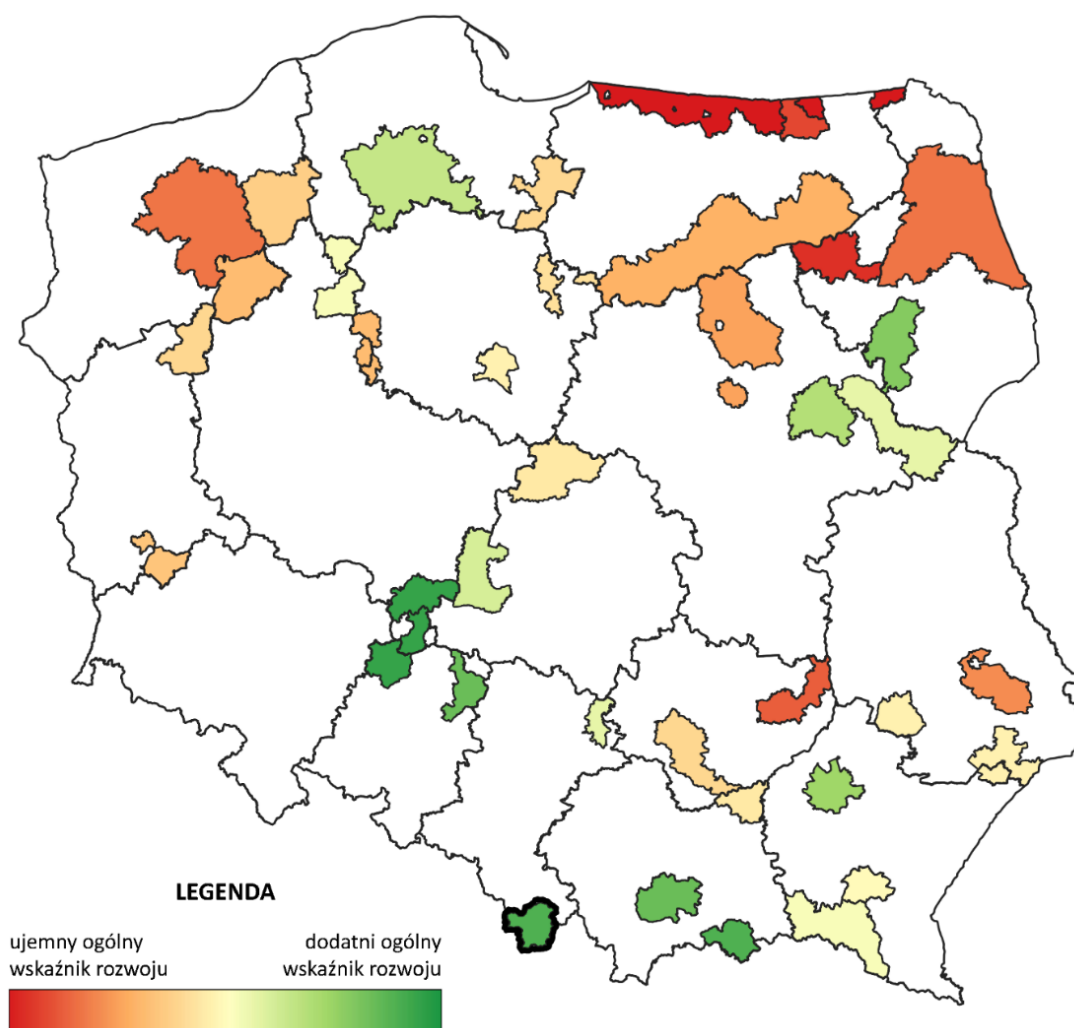
W zakresie powiązań społecznych występują relatywnie duże powiązania na poziomie usług podstawowych (szkolnictwo podstawowe, podstawowa opieka społeczna, podstawowe usługi handlowe, kultura), a niewielkie (lub żadne) na poziomie usług wyższego rzędu. Istotnym spoiwem obszaru jest wspólnota kultury i tradycji (kultura pasterska i wołoska), co skutkuje współpracą organizacji społecznych. Występują także stosunkowo silne więzi rodzinne. Część aktywności społecznej realizowana jest poza obszarem partnerstwa, głównie w miejscu pracy lub nauki (przede wszystkim na terenie Żywca).

Powiązania środowiskowe Partnerstwa są stosunkowo istotne. Wynikają one przede wszystkim z podobnej charakterystyki – górskie gminy wiejskie. W tym zakresie obszar Partnerstwa jest stosunkowo jednorodny, co determinuje podobne walory i problemy środowiskowe. Obszar Partnerstwa jest obszarem leśno-rolniczym; grunty leśne, zadrzewione i zakrzewione zajmują przeważający obszar partnerstwa (55%), natomiast użytki rolne –około 25% powierzchni Partnerstwa. Pozostałe grunty (pod wodami, grunty zabudowane i zurbanizowane użytki ekologiczne, nieużytki rolne i inne tereny) zajmują łącznie poniżej 20 % powierzchni. Występuje gęsta sieć hydrologiczna, stanowiąca nie tylko atrakcję środowiskową, ale także zagrożenie powodziowe. Ukształtowanie terenu Partnerstwa jest zróżnicowane z przewagą terenów górskich, co wpływa na atrakcyjność (w tym wizualną) obszaru i stanowi ważny potencjał rozwojowy dla turystyki i rekreacji. Barierą w tym zakresie może być natomiast surowszy górski klimat, który wpływa również niekorzystnie na produkcję w gospodarce rolnej (krótszy okres wegetacyjny roślin). Obszar partnerstwa jest stosunkowo dobrze nasłoneczniony; cechują się także korzystną intensywnością i wielkością występowania prądów wiatru. Tereny zielone zajmują aż 55% powierzchni Partnerstwa. Znaczna część obszaru objęta jest formami ochrony przyrody (od 42% do 92% obszaru poszczególnych gmin).

1.2 Kluczowe potencjały i bariery (problemy) rozwojowe

Poziom rozwoju obszaru Partnerstwa, ujmujący trzy wymiary warunkujące zrównoważony rozwój: społeczny, gospodarczy i środowiskowo-przestrzenny jest stosunkowo wysoki. Partnerstwo w latach 2015-2019 charakteryzowało się dodatnim wskaźnikiem rozwoju na tle grup porównawczych, zarówno w ujęciu ogólnym, jak i poszczególnych wymiarów. Sytuacja w tym okresie uległa nieznacznej zmianie (spadek wskaźnika rozwoju gospodarczego).

ryc. 1 Poziom rozwoju obszaru Partnerstwa

Źródło: Opracowanie własne ZMP

Pozytywny wpływ na sytuację na obszarze Partnerstwa miały przede wszystkim:

- W wymiarze społecznym społecznym:

- ✓ Stosunkowo stabilna liczba ludności (z niewielką tendencją spadkową),
- ✓ Zadawalający poziom opieki przedszkolnej,
- ✓ Wystarczająca sieć szkół podstawowych,
- ✓ Zadawalający poziom bezpieczeństwa,
- ✓ Dobrze rozwinięte tradycje kulturowe,
- ✓ Wysoki stopień integracji rodziny,
- W wymiarze gospodarczym:
  - ✓ Relatywnie wysoka aktywność gospodarcza mieszkańców,
  - ✓ Istotne i rosnące znaczenie turystyki,
  - ✓ Rozwijająca się oferta turystyczna,
  - ✓ Uzupełniająca do funkcji turystycznej rolnictwa (agroturystyka),
  - ✓ Relatywnie dobrze rozwinięty rynek pracy,
  - ✓ Znaczny spadek bezrobocia,
  - ✓ Relatywnie dobra sytuacja ekonomiczna mieszkańców,
  - ✓ Relatywnie niewielkie zadłużenie gmin,
- W wymiarze środowiskowo-przestrzennym:
  - ✓ Bardzo wysokie walory przyrodnicze obszaru,
  - ✓ Bardzo wysoki odsetek atrakcyjnych terenów zielonych,
  - ✓ Bogata sieć hydrologiczna,
  - ✓ Bardzo wysoki odsetek terenów prawnie chronionych,
  - ✓ Bardzo dobre warunki produkcji energii ze źródeł odnawialnych,
  - ✓ Bardzo wysokie pokrycie terenu miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
  - ✓ Rozwinięty system odbioru i oczyszczania ścieków,
  - ✓ Bardzo dobra zewnętrzna dostępność komunikacyjna,

Natomiast negatywny wpływ na sytuację na obszarze Partnerstwa miały przede wszystkim:

- W wymiarze społecznym społecznym:
  - ✓ Ujemne i pogłębiające się saldo migracji,
  - ✓ Pogarszająca się struktura wiekowa ludności,
  - ✓ Poglądy młodych osób, nie wiążące przyszłości z obszarem Partnerstwa
  - ✓ Niezadawalający poziom usług w zakresie rozrywki i sportu,
  - ✓ Niezadawalająca oferta usług społecznych,
  - ✓ Niewystarczający poziom kształcenia w szkołach podstawowych,
  - ✓ Niska dostępność usług wychowawczych,
  - ✓ Niska atrakcyjność mieszkaniowa i niezadawalająca sytuacja mieszkaniowa,

- ✓ Niepokojąco wysoki poziom śmiertelności w wyniku nowotworów i chorób układu krążenia,
- ✓ Niewielka aktywność gmin w zakresie wsparcia aktywności społecznej,
- ✓ Niewielka, choć rosnąca aktywność społeczna mieszkańców; część mieszkańców realizuje swoją aktywność poza obszarem Partnerstwa,
- W wymiarze gospodarczym:
  - ✓ Niski poziom inwestycji samorządowych,
  - ✓ Negatywne perspektywy rynku pracy,
  - ✓ Relatywnie niski poziom wynagrodzeń,
  - ✓ Oferty pracy niespełniające oczekiwań mieszkańców,
  - ✓ Wysoki odsetek mieszkańców pracujących poza obszarem Partnerstwa,
  - ✓ Zmniejszająca się liczba absolwentów szkół średnich,
  - ✓ Znaczna grupa deficytowych zawodów,
  - ✓ Bardzo słaba sytuacja finansowa gmin Partnerstwa,
  - ✓ Bardzo niski potencjał dochodowy gmin Partnerstwa; niski poziom dochodów własnych,
  - ✓ Niewielkie (i spadające) wydatki majątkowe gmin,
  - ✓ Bardzo wysoki odsetek terenów prawnie chronionych,
- W wymiarze środowiskowo-przestrzennym:
  - ✓ Potencjalnie niezadawalająca jakość powietrza, wymagająca szczegółowego monitoringu,
  - ✓ Niska zwartość obszaru, rozproszona zabudowa i niska gęstość zaludnienia,
  - ✓ Utrudniona dostępność komunikacyjna fragmentów obszaru,
  - ✓ Niezadawalająca i nierównomierna sieć dróg lokalnych,
  - ✓ Słabo rozwinięty system transportu zbiorowego,
  - ✓ Niska jakość infrastruktury (drogi, przystanki, stacja),

Na tej podstawie zidentyfikowano potencjały – czynniki rozwojowe o charakterze pozytywnym (tab 1. i tab 2.)

Tabela 1 potencjały – czynniki rozwojowe o charakterze pozytywnym

Czynniki wewnętrzne	Zidentyfikowane zasoby/ zdolności/kompetencje
<p>Społeczne</p> 	<p>Relatywnie dobra sytuacja demograficzna (liczna i stabilna populacja)</p> <p>Silne więzi rodzinne</p> <p>Silne więzi społeczne, kulturowe</p> <p>Interesujaca kultura lokalna</p> <p>Wielokulturowosc historyczna</p> <p>Relatywnie niski poziom przestępczości</p> <p>Duza samodzielność socjalna mieszkańców</p> <p>Relatywnie dobra sytuacja ekonomiczna mieszkańców</p>
<p>Przestrzenne i infrastrukturalne</p> 	<p>Dobra dostępność zewnętrzna (drogowa i kolejowa)</p> <p>Lokalizacja w pobliżu duzej Aglomeracji Śląskiej</p> <p>Dobre powiązania funkcjonalne na poziomie usług podstawowych</p> <p>Bliskość ośrodków subregionalnych (Żywiec, Cieszyn, Bielsko-Biała)</p> <p>Istniejąca infrastruktura sportowo-rekreacyjna i wypoczynkowa (szlaki turystyczne, trasy rowerowe)</p> <p>Istniejąca infrastruktura społeczna i edukacyjna</p> <p>Usytuowanie obszaru partnerstwa w obszarze przygranicznym trzech państw</p> <p>Wysoki poziom planowania przestrzennego</p>
<p>Środowiskowe i kulturowe</p> 	<p>Bardzo atrakcyjna przestrzeń przyrodnicza (parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, rezerwaty, obszary Natura 2000)</p> <p>Istniejąca sieć hydrologiczna (Rzeki i strumienie)</p> <p>Dobry stan środowiska naturalnego</p> <p>Wysokie nasłonecznienie obszaru</p> <p>Zabytki materialne i pomiki przyrody</p>

Czynniki wewnętrzne	Zidentyfikowane zasoby/ zdolności/kompetencje
	Dziedzictwo kulturowe
<p data-bbox="204 555 375 589">Gospodarcze</p> 	<p data-bbox="470 439 1070 472">Wysoka aktywność gospodarcza mieszkańców</p> <p data-bbox="470 499 1166 533">Istniejące powiązania gospodarcze wewnątrz obszaru</p> <p data-bbox="470 560 911 593">Rozwijająca się oferta turystyczna</p> <p data-bbox="470 620 1254 654">Rozwinięty sektor usługowy (przede wszystkim turystyczny)</p> <p data-bbox="470 680 1054 714">Stopniowo unowocześniająca się gospodarka</p> <p data-bbox="470 741 858 775">Istnienie stref ekonomicznych</p> <p data-bbox="470 801 1241 835">Dobre warunki do produkcji energii ze źródeł odnawialnych</p> <p data-bbox="470 862 999 896">Relatywnie wysoki poziom wynagrodzeń</p>
<p data-bbox="204 996 406 1030">Instytucjonalne</p> 	<p data-bbox="470 963 1382 1131">Struktura organizacyjna Partnerstwa oparta na współpracy ze Stowarzyszeniem Aglomeracja Beskidzka mającym doświadczenie w realizacji wspólnych projektów przez samorzady oraz w kształtowaniu wspólnej polityki rozwoju</p> <p data-bbox="470 1158 866 1191">Doświadczenie we współpracy</p> <p data-bbox="470 1218 1214 1252">Zdolność do absorpcji środków zewnętrznych w tym z UE</p>

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 2 Zidentyfikowane szanse

Czynniki zewnętrzne	Zidentyfikowane szanse
Polityczne	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dostępność środków zewnętrznych (m.in. Krajowy Plan Odbudowy, Regionalne Programy Operacyjne) na finansowanie określonych zamierzeń ✓ Polityka socjalna państwa (nowe rozwiązania umożliwiające zwiększenie lokalnej skuteczności instytucjonalnej oraz wsparcie rozwoju aktywności społecznej mieszkańców) ✓ Polityka UE w zakresie ochrony środowiska naturalnego
Ekonomiczne	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dostępność źródeł finansowania (pożyczki, kredyty, poręczenia) ✓ Rosnąca aktywność zawodowa osób w wieku poprodukcyjnym ✓ Trendy globalne: zjawisko „green office”, łączące mieszkanie poza centrami dużych ośrodków miejskich/aglomeracji z niezakłóconą pracą zdalną w spokojnym, zielonym otoczeniu ✓ Rosnące zainteresowanie turystyką medyczną, zdrowotną, kulturową, ekoturystyką
Społeczno-kulturowe	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Moda na zdrowy tryb życia i aktywność fizyczną i balans między pracą a życiem prywatnym ✓ Rosnąca mobilność społeczna ✓ Wzrastająca średnia długość życia
Technologiczne	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rozwój masowych środków komunikacji (internet)

Źródło: Opracowanie własne

Społeczność lokalna jako najsilniejsze potencjały postrzega: więzi i tradycje rodzinne oraz atrakcyjność turystyczną (przyrodniczą i kulturową).

Zidentyfikowane potencjały rozwojowe można schematycznie podzielić na cztery grupy (ryc.2). Nawiązuje to do przyjętych na wstępie analizy strategicznej wstępnych kierunków rozwojowych Partnerstwa.

ryc. 2 Zidentyfikowane potencjały rozwojowe

Źródło: opracowanie własne.

Podobnie na podstawie analizy poszczególnych wymiarów zrównoważonego rozwoju zidentyfikowano bariery – czynniki rozwojowe o charakterze negatywnym (tab 3, tab 4)

Tabela 3. Wewnętrzne czynniki rozwojowe o oddziaływaniu negatywnym

Czynniki wewnętrzne	Zidentyfikowane bariery
Społeczno-kulturowe 	Obniżający się przyrost naturalny Niska aktywność społeczna mieszkańców Niewielka aktywność gmin w zakresie wsparcia aktywności społecznej Niewielka oferta realizacji aktywności społecznej Niska jakość edukacji Niska dostępność do specjalistycznych usług zdrowotnych Pogarszająca się struktura wiekowa ludności Migracje ludzi młodych Nad reprezentatywna śmiertelność na choroby onkologiczne i układu krążenia

Czynniki wewnętrzne	Zidentyfikowane bariery
<p>Przestrzenne i techniczne</p> 	<p>Ograniczenia inwestycyjne związane z istnieniem form ochrony przyrody</p> <p>Niedostosowana do potrzeb mieszkańców i turystów infrastruktura sportowo-rekreacyjna i wypoczynkowa</p> <p>Infrastruktura społeczna (w tym zdrowotna) niskiej jakości</p> <p>Utrudniona, ze względu na ukształtowanie geograficzne, wewnętrzna dostępność komunikacyjna obszaru</p> <p>Słabo rozwinięty transport zbiorowy</p> <p>Niezadawalająca i nierównomierna sieć dróg lokalnych</p> <p>Niska jakość infrastruktury komunikacyjnej</p> <p>Niska atrakcyjność mieszkaniowa obszaru</p> <p>Niezadawalająca sytuacja mieszkaniowa</p>
<p>Środowiskowe</p> 	<p>Zaniedbana sieć hydrologiczna</p> <p>Niska jakość powietrza (niska emisja)</p> <p>Niewystarczająca promocja walorów przyrodniczych</p>
<p>Gospodarcze</p> 	<p>Negatywne perspektywy rynku pracy, ze względu na prognozowany istotny spadek liczby aktywnych zawodowo</p> <p>Małoatrakcyjne oferty pracy</p> <p>Występujący deficyt w znacznej części zawodów wykonywanych lokalnie</p> <p>Zatrudnienie znacznej części mieszkańców poza obszarem partnerstwa</p> <p>Brak wsparcia JST dla przedsiębiorców</p> <p>Zły stan finansów lokalnych JST tworzących Partnerstwo:</p> <p>Niskie możliwości samodzielnego finansowania rozwoju</p> <p>Niski lub nie w pełni wykorzystany potencjał dochodowy obszaru</p> <p>Ograniczenia inwestycyjne związane z istnieniem form ochrony przyrody</p>
<p>Instytucjonalne</p>	<p>Brak wyraźnego przywództwa</p>

Czynniki wewnętrzne	Zidentyfikowane bariery
	Brak systemów integracji danych Niski poziom cyfryzacji Niski poziom wydatków na szkolenia dla pracowników JST

Źródło: opracowanie własne w oparciu o diagnozę i wywiady pogłębione z przedstawicielami JST wchodzącymi w skład Partnerstwa

Tabela 4 Zewnętrzne czynniki rozwojowe o oddziaływaniu negatywnym

Czynnik zewnętrzny	Zidentyfikowane zagrożenia
Polityczne	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Decyzje „centralne” dotyczące priorytetów rozwoju infrastruktury np. drogowej oraz medycznej ✓ Ograniczenia prawne krajowe – inwestycyjne wynikające z przepisów ochrony środowiska ✓ Zasady kontraktowania świadczeń opieki zdrowotnej przez NFZ ✓ Nieodpowiadający potrzebom poziom nakładów na naukę (subwencja oświatowa nierównoważąca wydatków ✓ Zmiany władzy wykonawczej lub uchwałodawczej w JST
Ekonomiczne	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Jakość i „przepustowość” systemu drogowego, łączącego ośrodki miejsko-powiatowe partnerstwa z drogami wojewódzkimi i krajowymi/międzynarodowymi ✓ Skutki pandemii COVID-19, szczególnie dla branży turystycznej
Spółeczno-kulturowe	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Marginalizacja społeczna obszaru Partnerstwa spowodowana peryferyjnym położeniem w regionie
Technologiczne	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Polityki operatorów sieci komórkowych w zakresie zapewnienia dostępu do internetu

Źródło: opracowanie własne w oparciu o wywiady pogłębione z przedstawicielami JST wchodzącymi w skład Partnerstwa

Społeczność lokalna za najistotniejsze bariery uważa słabość ofert pracy i poziom zarobków oraz możliwość kontynuowania nauki.

1.3 Analiza SWOT

W oparciu o przeprowadzoną analizę diagnostyczną dokonano analizy SWOT. Polega ona na usystematyzowaniu faktów, danych i informacji zawartych we wcześniejszym etapie analiz. W analizie SWOT wskazano:

- Czynniki zewnętrzne pozytywne (mocne strony) – działalność i zasoby Partnerstwa, wszystko to co pozytywnie może wpływać na rozwój obszaru,
- Czynniki wewnętrzne negatywne (słabe strony) – bariery ograniczające rozwój obszaru,
- Czynniki zewnętrzne pozytywne (szanse) – korzystne tendencje w otoczeniu zewnętrznym, które właściwie wykorzystane mogą stanowić impuls rozwojowy,
- Czynniki zewnętrzne negatywne (zagrożenia) – niekorzystne zjawiska zewnętrzne, których oddziaływanie należałoby ograniczyć.

Analizę SWOT prezentuje tabela..

Tabela 5. Słabe i mocne strony, szanse i zagrożenia

Mocne strony (S)	Słabe strony (W)
S1 - Liczebność populacji	W1 – Migracje ludzi młodych
S2 - Dziedzictwo kulturowe beskidów	W2 – utrudniona, ze względu na uwarunkowania geograficzne, a dostępność komunikacyjna obszaru
S3 - Przestrzeń przyrodnicza (parki narodowe, obszary chronionego krajobrazu) i „wolnego czasu	W3 - Niedostosowanie oferty szkół do potrzeb rynku pracy
S4 - Istniejąca infrastruktura społeczna (w tym zdrowotna)	W4 - Niedostosowana do potrzeb mieszkańców i turystów infrastruktura sportowo-rekreacyjna i wypoczynkowa
S5 - Połączenia komunikacyjne (np. istniejąca sieć drogowa, istniejąca sieć kolejowa trasa szybkiego ruchu S 1)	W5 - Niska jakość powietrza (niska emisja)
S6 - Dobry stan środowiska naturalnego	W6 -Brak systemów integracji danych

S7 - Rozwinięty sektor usługowy (w tym turystyczny)	W7 - Niski poziom cyfryzacji
S8 - Istniejąca infrastruktura sportowo-rekreacyjna i wypoczynkowa	W8 - Niska dostępność odpowiadających potrzebom rynku pracy pracowników (szczególnie w branżach medycznych)
S9- Istniejąca sieć hydrologiczna, jeziora, rzeki, kanały	W9 - Niski poziom aktywności gospodarczej
Szanse (O)	Zagrożenia (T)
O1 - Rosnące zainteresowanie turystyką medyczną, zdrowotną, kulturową, ekoturystyką	T1 - Ograniczenia prawne – inwestycyjne wynikające z przepisów ochrony środowiska
O2 - Aktywność zawodowa osób w wieku poprodukcyjnym	T2 - Zasady kontraktowania świadczeń opieki zdrowotnej przez NFZ
O3 - Moda na zdrowy tryb życia i aktywność fizyczną i balans między pracą a życiem prywatnym	T3 - Nieodpowiadający potrzebom poziom nakładów na naukę (subwencja oświatowa nierównoważąca wydatków)
O4 - Wzrastająca średnia długość życia	T4 – Jakość i „przepustowość” systemu drogowego, łączącego obszar partnerstwa z drogami wojewódzkimi i krajowymi /międzynarodowymi
O5 - Dostępność środków zewnętrznych finansowych	T5 - Słaby dostęp do szerokopasmowego internetu (wynikający z polityki operatorów sieci komórkowych)
O6 - Polityka UE w zakresie ochrony środowiska naturalnego	T6 - Marginalizacja społeczna obszaru Partnerstwa spowodowana peryferyjnym położeniem w regionie

Źródło: opracowanie własne na podstawie rangowania czynników dokonanej przez Grupę Zadaniową i Radę Partnerstwa

W wyniku rangowania, uznano, że kluczowymi problemami i barierami (istotne obszary interwencji Partnerstwa) są:

- Jakość infrastruktury (społecznej, turystyczno-wypoczynkowej, drogowej)
- Wewnętrzna dostępność komunikacyjna i cyfrowa obszaru
- Dostępność usług społecznych (edukacyjnych, zdrowotnych)
- Jakość środowiska naturalnego
- Aktywność mieszkańców
- Dostosowanie kształcenia do potrzeb rynku pracy

Ponadto zidentyfikowano (w oparciu o wywiad w grupie roboczej i badań kultury organizacyjnej Partnerstwa) trzy problemy i wyzwania w zakresie instytucjonalnym Partnerstwa. Są to:

- Współpraca między członkami Partnerstwa
- Adaptacyjność (elastyczność) Partnerstwa
- Integracja baz danych

1.4 Determinanty rozwoju Partnerstwa

Rozwój obszaru Partnerstwa zależy w dużym stopniu od zaistnienia warunków powodujących uruchomienie endogennych zasobów i potencjałów, tj. determinantów rozwojowych (ryc. 3)

ryc. 3 endogenne zasoby i potencjały

Źródło: opracowanie własne

Determinanty rozwojowe stawiają przed Partnerstwem wyzwania, na które odpowiedzią będą działania planowane do realizacji w ramach strategii terytorialnej.

2 Cele Partnerstwa

Strategia Terytorialna Partnerstwa jest narzędziem kształtowania polityki regionalnej, zawierającym sprecyzowane cele i kierunki interwencji publicznej oraz obszary wspierania działań prorozwojowych na terenie sześciu jednostek samorządowych: Gminy Rajcza, Gminy Ujsoły, Gminy Węgierska Górka, Gminy Istebna, Gminy Radziechowy Wieprz i Gminy Milówka. Strategia jest odpowiedzią na podstawowe wyzwania i problemu obszaru, stanowi także fundament do kreowania i wzmacniania rozwoju gospodarczego, społecznego i środowiskowo-przestrzennego. Dokument odnosi się do średnio i długookresowych działań będących odpowiedzią na potrzeby mieszkańców wynikające z przeprowadzonej analizy diagnostycznej. Strategia jest dokumentem, który na podstawie diagnozy opisuje kierunki przyszłych działań władz samorządowych, wspomagając decyzje w budowaniu i rozwoju wspólnego obszaru Partnerstwa.

W trakcie pracy nad strategią, wyartykułowano misję opartą o wspólne wartości, potencjał endogeny, potrzeby mieszkańców a także o wyzwania gospodarcze społeczne i środowiskowe.

Wykorzystanie potencjału gospodarczego opartego na walorach turystycznych, czerpiąc z kultury i tradycji ziem górskich i tożsamości mieszkańców. Tworzenie przyjaznej i bezpiecznej przestrzeni dla mieszkańców w synergii z czystym i zdrowym środowiskiem, wykorzystując nowoczesną infrastrukturę.

Misja koncentruje strategiczne kierunki działań opartych na:

- Ożywieniu gospodarki opartej na walorach turystycznych i kulturowych
- Dostępnym, proekologicznym i zielonym obszar Partnerstwa
- Silnej i otwartej społeczności obszaru Partnerstwa

Do zbudowania hierarchicznej struktury celów, wyzwań rozwojowych oraz kierunków interwencji, wykorzystano podejście zintegrowane w postaci partycypacyjnego narzędzia badawczego analizującego potencjały, bariery i potrzeby rozwojowe obszaru partnerstwa. Na podstawie przeprowadzonej analizy kluczowych wyzwań i kierunków interwencji wyróżniono cztery główne cele strategiczne odnoszące się do trzech najważniejszych wymiarów zrównoważonego życia lokalnego Partnerstwa:

- gospodarczego – Cele strategiczne A, B,

- społecznego – Cele strategiczne A, B, C
- środowiskowo-przestrzennego – Cel strategiczny B.

Cele operacyjne zostaną osiągnięte przez realizację zintegrowanych działań składających się z projektów: strategicznych i uzupełniających. Mimo przyporządkowania działania do jednego z celów podkreślić należy, że realizacja działań ma charakter horyzontalny (każde działanie wpływa na osiągnięcie więcej niż jednego celu strategicznego).

Cel strategiczny A - Partnerstwo wykorzystujące potencjały do rozwoju gospodarki opartej na walorach turystycznych i kulturowych

W ramach sfery gospodarczej postawiono na rozwój lokalnej i ponadlokalnej gospodarki Partnerstwa poprzez efektywne wykorzystanie i rozszerzenie zasobów i produktów związanych z turystyką, a także ekspozycję i wzmocnienie tożsamości kulturowej, wsparcie aktywności zawodowej i doskonalenia zasobów rynku pracy.

Kluczowe działania rozwojowe:

- A. I Rozwój konkurencyjnej gospodarki opartej na turystyce, potencjałach środowiskowych i kulturowych.
- A.II Poprawa środowiska dla rozwoju przedsiębiorczości
- A.III Poprawa kapitału ludzkiego i rynku pracy

Cel strategiczny B - Silna i otwarta społeczność obszaru partnerstwa

W sferze społecznej najważniejszymi wyzwaniami rozwojowi będzie: poprawa dostępności i jakości usług publicznych, aktywizacja zawodowa i społeczna mieszkańców, wsparcie dla seniorów, polityka demograficzna zmierzająca do skłaniania młodych ludzi do pozostania na obszarze partnerstwa, choćby przez rozwój budownictwa społecznego i komunalnego. Inicjowanie działań związanych z zachęceniem osób spoza obszaru partnerstwa do osiedlania się. Istotne jest również poprawa zaufania i umiejętności współpracy mieszkańców i różnych grup społecznych.

Kluczowe działania rozwojowe:

- B.I.** Rozwój kapitału społecznego i społeczeństwa obywatelskiego

B. II. Podwyższenie standardu i dostępu do usług publicznych

B.III. Włączenie społeczne grup zagrożonych lub wykluczonych społecznie

Cel strategiczny C – Dostępny, proekologiczny, zielony obszar Partnerstwa

W ramach sfery środowiskowej Partnerstwo będzie dążyć do poprawy czynnej ochrony przyrody wraz z tworzeniem i rozwojem infrastruktury edukacji ekologicznej a także kreującej wykształcenie w zawodach tworzących tzw. zielony ład. Celem partnerstwa jest wspieranie inicjatyw gospodarczych tworzących tzw. zieloną gospodarkę.

Kluczowe działania rozwojowe:

C.I. Dobra jakość i dostępność infrastruktury

C.II. Wysoka zasobów przyrodniczych i kulturowych

C.III. Gospodarka oparta na proekologicznym potencjale

Wyróżnione wyżej cele strategiczne polityki rozwoju Partnerstwa ukierunkowują zakres postępowań i działań w perspektywie długofalowej do 2030 roku w zakresie założonej misji. Pozwalają na zniwelowanie barier rozwojowych oraz rozwiązanie najważniejszych, zdefiniowanych problemów poprzez wzmacnianie potencjałów lokalnych, wykorzystanie zasobów własnych oraz szans pojawiających się w otoczeniu. Odnoszą się do wyzwań rozwojowych oraz kierunków interwencji realizowanych w sferze gospodarczej, społecznej, środowiskowo-przestrzennej, uwzględniając współzależność procesów rozwoju w tych trzech sferach.

Dodatkowo wskazano cel horyzontalny

Sprawne i skuteczne zarządzanie rozwojem obszaru Partnerstwa, oparte na współpracy i zaufaniu, zarówno na poziomie administracyjnym jak i obywatelskim, umożliwiające efektywne wykorzystywanie zasobów i wspólną realizację przedsięwzięć we wszystkich sferach życia społeczno-gospodarczego

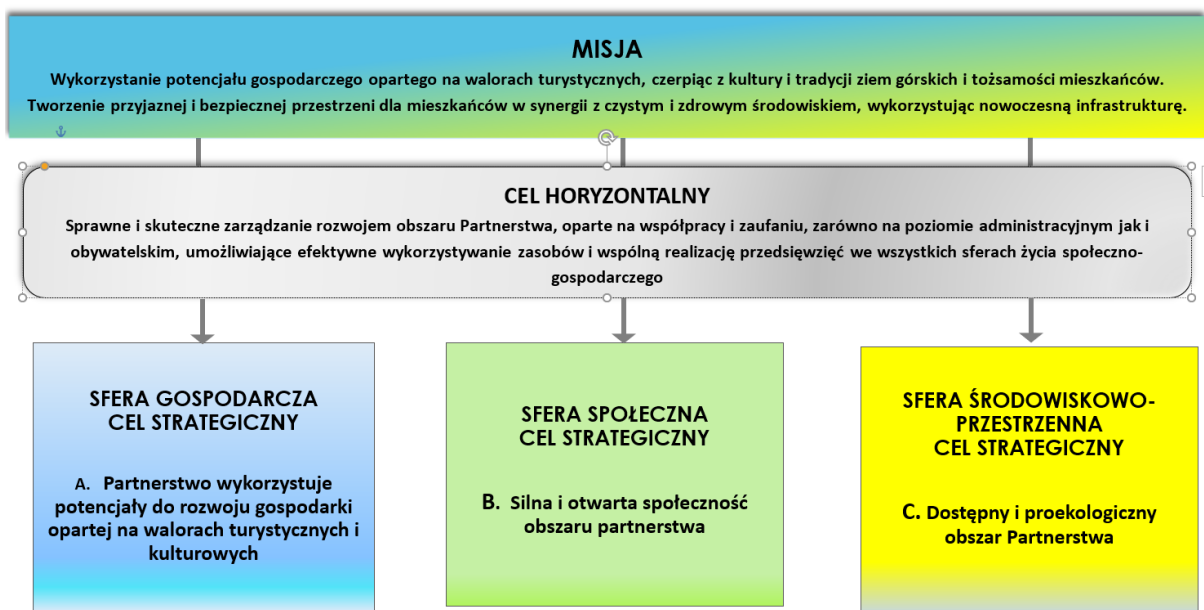
Cel horyzontalny jest bezpośrednio związany z misją i stanowi cel nadrzędny nad celami strategicznymi warunkując ich realizację. Dotyczy wymiaru instytucjonalno-

zarządczego, a także aktywności obywatelskiej. Koncentruje się na skutecznej realizacji strategii Partnerstwa i optymalizacji procesów rozwojowych poprzez poprawę funkcjonowania administracji, podniesienie sprawności instytucjonalnej, międzysektorową i wielopoziomową współpracę, dążącą do wspólnej realizacji przedsięwzięć i projektów obejmujących wszystkie sfery życia społeczno-gospodarczego, z poszanowaniem dla zasad ochrony środowiska, w tym najważniejszych elementów przyrodniczych, dziedzictwa kulturowego i krajobrazowego, mając na względzie przyszłe pokolenia i szeroko rozumiany rozwój Partnerstwa.

Przypisane do każdego celu strategicznego działania rozwojowe dotyczą jego uszczegółowienia oraz wskazują na narzędzia i sposoby jego realizacji. Przy konstrukcji celów strategicznych oraz działań rozwojowych zapewniono zgodność z zasadą SMART, w związku z czym cele i wyzwania:

- są jasno sprecyzowane, zrozumiane, spójne, dotyczą struktury społecznej, gospodarczej i środowiskowo-przestrzennej obszaru Partnerstwa;
- dotyczą całego obszaru Partnerstwa;
- sformułowane są operacyjnie i zhierarchizowane, do każdego celu strategicznego są przypisane strategiczne wyzwania rozwojowe oraz kierunki interwencji;
- są mierzalne i osiągalne, do każdego celu strategicznego w procesie monitoringu zostały przypisane wskaźniki strategiczne z określoną wartością bazową, jak i docelową; dodatkowo scharakteryzowany został proces wdrażania, jak i finansowania Strategii, który ułatwia ubieganie się o finansowe środki wewnętrzne i zewnętrzne;
- są odpowiednie, zostały określone w uspołecznionym procesie diagnostycznym wskazującym na potencjały, zasoby i bariery rozwojowe;
- ich realizacja jest osadzona w czasie, działania będą podejmowane do 2030 roku.

ryc. 4 Misja i cele Partnerstwa

Źródło: opracowanie własne

Do oceny spójności Strategii z celami rozwojowymi zawartymi w dokumentach wyższego rzędu wybrano najważniejsze dokumenty krajowe i regionalne. Przeprowadzona analiza zgodności potwierdziła spójność celów strategicznych z następującymi dokumentami:

- 1) na poziomie regionalnym:
  - Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”
  - Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030
  - Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego 2030
  - Strategia Rozwoju Systemu Transportu Województwa Śląskiego
  - Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+
- 2) na poziomie krajowym:
  - Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)
  - Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
  - Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 r
  - Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030

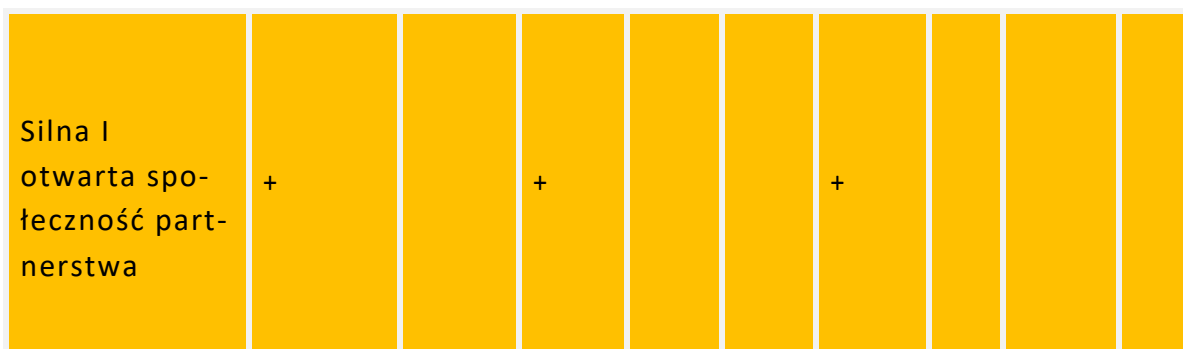
W tabeli przedstawiono schemat zgodności celów strategicznych z celami dokumentów wyższego rzędu. Analiza frekwencyjna wykazała, iż celem strategicznym najczęściej przekładanym w zapisach dokumentów wykonawczych regionalnych i krajowych był cel 3: Zrównoważony rozwój przestrzenny i funkcjonalny z nowoczesną

infrastrukturą i racjonalnie wykorzystanymi zasobami. Dotyczy on sfery środowisko-przestrzennej. Zapisy dotyczące ochrony środowiska, rewitalizacji przestrzeni oraz rozbudowy systemu transportu pojawiają się najczęściej w wybranych dokumentach. Z kolei, dokumentami strategicznymi, w których pojawiło się odniesienie do wszystkich trzech celów strategicznych Partnerstwa są Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” (poziom regionalny) oraz Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 i Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+. W tych dokumentach skoncentrowano się na realizacji celów ze sfery gospodarczej – np. rozwój innowacyjnej i konkurencyjnej przedsiębiorczości; sfery społecznej – np. aktywizacja społeczeństwa i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, rozwój usług publicznych; sfera środowiskowo-przestrzenna – np. ochrona środowiska, wykorzystywanie zasobów środowiska naturalnego i kulturowego, wysoka jakość środowiska i zrównoważony rozwój terytorialny.

Tabela 6 Zgodności celów strategicznych z celami dokumentów wyższego rzędu

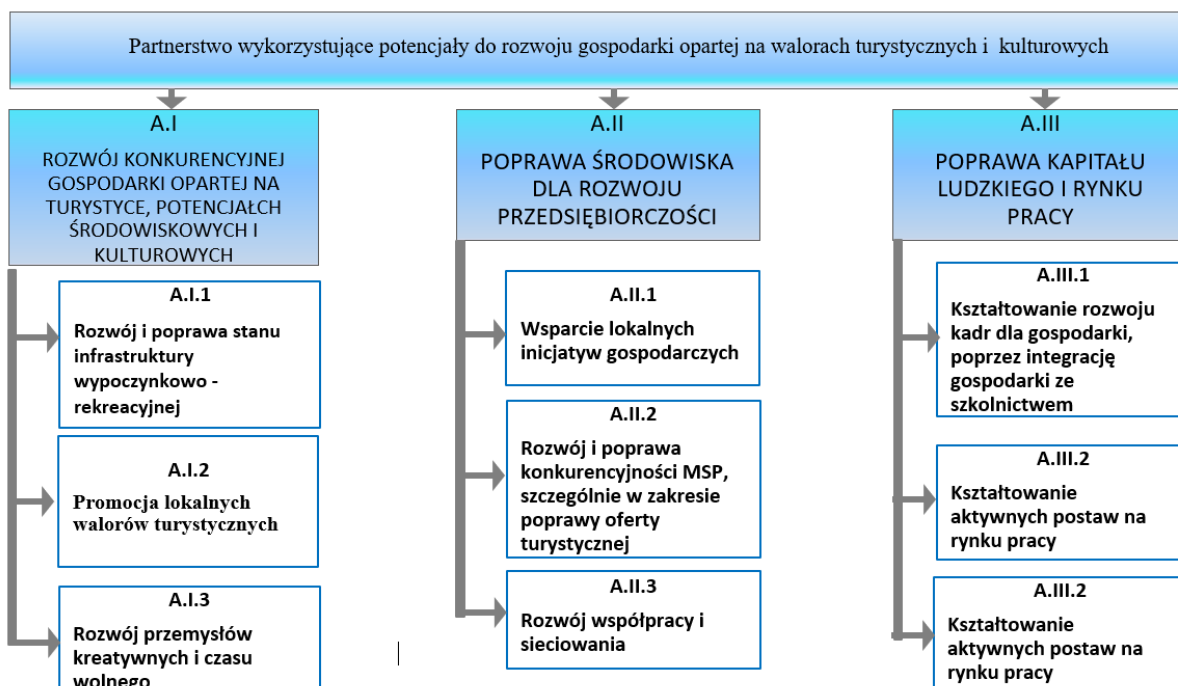
KRAJOWE I WOJEWÓDZKIE DOKUMENTY STRATEGICZNE	Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 r	Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego Śląskie 2030”	Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2020	Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030	Regionalna Strategia Innowacji	Strategia Rozwoju Systemu Transportu Województwa Śląskiego	Plan Zagospodarowania Przestrzennego
	SOR 2030	KPZK 2030	SZRT 2030	Śląskie 2030	KSRR 2030	SPS 2020- 2030	RSI WŚ 2030	SRSTW Ś	PZP WŚ 2020+
CELE STRATEGICZNE	MACIERZ ZGODNOŚCI								
Partnerstwo wykorzystujące potencjały do rozwoju gospodarki opartej na walorach turystycznych i kulturowych	+			+	+		+		+
Dostępny, proekologiczny i zielony obszar Partnerstwa		+	+	+	+	+		+	+

Źródło: opracowanie własne

2.1 Sfera gospodarcza – Cel strategiczny A Rozwój konkurencyjnej gospodarki opartej na turystyce, potencjałach środowiskowych i kulturowych

ryc. 5 Cel strategiczny strefa gospodarcza

Źródło: opracowanie własne

Kluczowe działania rozwojowe

A.I. Rozwój konkurencyjnej gospodarki opartej na turystyce, potencjałach środowiskowych i kulturowych.

Generatorem rozwoju gospodarczego regionów turystycznych o podobnej charakterystyce do obszaru partnerstwa są sektory oparte na potencjałach środowiskowych i kulturowych, które umożliwiają rozwój turystycznych branż gospodarki. Bez wątpienia rozwój turystyki jest dziś bardzo mocno powiązany z potencjałem przyrodniczym i kulturowym danego regionu. Baza noclegowa, którą oferuje charakteryzowany region, jej standard czy ilość miejsc noclegowych to jedne z ważniejszych czynników branych pod uwagę przy wyborze miejsca wypoczynku przez turystów. Jednak w dobie szybkiego rozwoju cywilizacyjnego oraz nowoczesnych technologii, co w konsekwencji prowadzi do bardzo szybkiego trybu życia, coraz więcej turystów szuka obszarów, które wyróżnia chociażby ich naturalność czy unikatowość. Dzięki dużemu potencjałowi przyrodniczemu w regionie silnie rozwija się turystyka aktywna na wytyczonych do tego celu specjalnych szlakach – pieszych i rowerowych. Potencjał kulturowy partnerstwa ma duży wpływ na zainteresowanie tym regionem, co powoduje, że turyści chętnie poznają jego bogatą historię i tradycję. To pozwala również na zachowanie kultury danego miejsca czy stworzenie interesujących atrakcji turystycznych. Turystyka staje się ważną i rozwojową sferą aktywności gospodarczej, a jednocześnie przestrzenią, w której mieszkańcy mogą odnajdywać wiele stref aktywności zarówno społecznej, jak i zawodowej. Aktywność turystyczna jest jednym z wskaźników poziomu życia mieszkańców i rozwoju cywilizacyjnego społeczeństw. Rozwój turystyki może być impulsem dynamizującym rozwój społeczno-ekonomiczny regionów a nawet krajów. Kluczowym determinantem turystyki jest jej wysoka zdolność do generowania nowych miejsc pracy, podnoszenia jakości życia lokalnych społeczności, a także podwyższania konkurencyjności obszaru. Równocześnie turystyka przyczynia się do odkrywania najcenniejszych zasobów kulturowych i środowiskowych, których eksponowanie poprawia wewnętrzny i zewnętrzny wizerunek regionu, oraz poszczególnych miejscowości. Przy zachowaniu odpowiedniego podejścia, rozwój funkcji turystycznej realizowany w oparciu o najważniejsze atuty przyrodnicze i kulturowe lokalnych społeczności sprzyja utrzymaniu tradycyjnych wartości i zrównoważonemu rozwojowi. Ponadto eksport usług turystycznych wpływa korzystnie na bilans płatniczy kraju oraz wyzwała redystrybucję dochodów z regionów bogatszych do biedniejszych.

Kierunki Interwencji:

A.I.1 Rozwój konkurencyjnej gospodarki opartej na turystyce, potencjałach środowiskowych i kulturowych.

Rozwój i poprawa stanu infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej. M.in. poprzez rozbudowę tras pieszych i rowerowych wraz z dodatkową infrastrukturą turystyczną. Budowa wież widokowych, szafasów i schronów dla turystów, panoramy szczytów w miejscach

widokowych, parkingi przed szlakami turystycznymi. Monitoring szlaków wraz z transmisją i bieżącą informacją o liczbie dostępnych miejsc parkingowych. Szlaki tematyczne eksponujące atrakcje obszaru, łączące atrakcje turystyczne partnerstwa, m.in. Huta Szkła w Złatnej, solanki w Soli, stara dzwonnica w Soli, Inhalatorium w Rajczy, Stara Chałupa w Milówce, Park Cesarski w Węgierskiej Górcie, Fortyfikacje obronne "Westerplatte Południa 1939 - Szlak Fortów Obronnych", Zabytkowa architektura drewniana (XVI w. zagroda plebańska, architektura sakralna), Trójstyk w Jaworzynce, Galeria "Dziadów noworocznych" i "Szlachciców" w Milówce, Centrum Pasterskie w Koniakowie. Szlaki będą uwzględniały wspólną tożsamość kulturową, tradycje, w tym kulinarne (jagnięcina beszkidzka, sery/kultura pasterska, wołoska).

A.1.2 Promocja lokalnych walorów turystycznych

Obszar Partnerstwa może poszczycić się niezwykle cennymi walorami przyrodniczymi, kulturowymi i historycznymi. Jest to obszar typowo górski, bogaty w czyste środowisko, posiadający duże zasoby przyrodnicze i ekologiczne. O wyjątkowości przyrodniczej obszaru świadczy fakt, że przeważający obszar partnerstwa jest objęty różnymi formami ochrony. Atuty te sprzyjają rozwojowi turystyki. Odpowiednia promocja obszaru sprzyja rozwojowi turystyki a wręcz jest niezbędnym elementem budowania gospodarki opartej na ekologicznej turystyce.

Promocja lokalnych walorów turystycznych obszaru partnerstwa to przede wszystkim ogół działań i decyzji związanych z reklamą i kształtowaniem pozytywnego wizerunku marki w otoczeniu bliższym i dalszym promowanego miejsca recepcji turystycznej (poszczególne gminy oraz obszar partnerstwa). Promocja Obszaru Partnerstwa powinna być spójna i logiczna, stanowić zintegrowaną całość wielu propozycji wypoczynku, które są ze sobą skorelowane. Promocja konkretnej atrakcji, powinna się łączyć z promocją konkretnej formy lub aktywności turystycznej oraz promocją gminy i obszaru partnerstwa.

Poprawa konkurencyjności turystycznej i wykreowanie marki turystycznej obszaru partnerstwa, wymaga podjęcia wielu działań, których celem powinno być stworzenie sprawnie funkcjonującej gospodarki turystycznej. Podstawowe kierunki działań promocyjnych to:

- Określenie i rozwój markowego, lokalnego produktu turystyczno-rekreacyjnego wraz z kilkoma wiodącymi produktami turystycznymi, np. turystyki weekendowej, turystyki rowerowej, turystyki górskiej, szlaków tematycznych, turystyki sportowej i sportów ekstremalnych, turystyki pieszej, hippicznej, turystycznych obszarów wiejskich, (w tym agroturystycznych)
- Rozwój promocji turystyki w ścisłej korelacji z ochroną środowiska naturalnego; natura i obszary chronione jako istotny element tworzonego produktu turystycznego Obszaru Partnerstwa

- Stworzenie wizerunku Obszaru Partnerstwa jako ważnego obszaru transgranicznej destynacji turystycznej i alternatywy dla wyjazdów w inne regiony turystyczne.
- Stworzenie nowoczesnych i spójnych mechanizmów kreowania rozwoju turystyki w partnerstwie na podstawie potencjału organizacyjnego poszczególnych gmin i funkcjonujących organizacji i stowarzyszeń (kształtowanie skutecznego systemu zarządzania turystyką).
- Przygotowanie profesjonalnego personelu do obsługi ruchu turystycznego i zarządzania turystyką na obszarze partnerstwa oraz w poszczególnych gminach; dotyczy to zarówno pracowników urzędu gminy, jak i podmiotów zajmujących się bezpośrednią obsługą turystów.
- Kształtowanie postaw proturystycznych oraz upowszechnienie wiedzy wśród dzieci i młodzieży dotyczącej lokalnego krajoznawstwa i kultury.
- Podjęcie działań na rzecz zmniejszenia wpływu sezonowości na funkcjonowanie turystyki na obszarze partnerstwa.

A.1.3 Rozwój przemysłów kreatywnych i czasu wolnego

Rozwój aktywności obejmującej działania, które mają swoje źródło w indywidualnej kreacji, zdolnościach i talencie, mające potencjał tworzenia dobrobytu i miejsc pracy przez produkcję i eksploatację własności intelektualnej z grupy 4 dziedzin: przemysły kreatywne, projektowanie graficzne i wzornictwo przemysłowe (design), gry komputerowe i oprogramowanie (Interactive Leisure Software) oraz przemysły czasu wolnego. Branża turystyczna jest coraz bardziej powiązana z nauką (np. nauki o życiu w ramach turystyki uzdrowiskowej, zarządzanie w turystyce), polityką społeczną i rynku pracy (np. rozwój tzw. srebrnej gospodarki w sektorze turystyki), a także przemysłami kreatywnymi (np. turystyka kulturalna i biznesowa).

Kluczowe działania rozwojowe

A.II Poprawa środowiska dla rozwoju przedsiębiorczości

Przedsiębiorczość jest motorem rozwoju społeczno-gospodarczego. Jako, że obszar Partnerstwa w większości zajmują obszary górskie i wiejskie, można zatem wskazywać i dążyć do pobudzenia przede wszystkim tzw. przedsiębiorczości opartej na potencjale turystycznym, kulturowym i etnograficznym. Przedsiębiorczość na takich obszarach jest najczęściej rozpatrywana jako proces zakładania działalności gospodarczej i aktywizowania społeczności w kierunku wielofunkcyjnego rozwoju obszaru. Należy zatem, wykorzystać różnorodność form lokalnych zasobów pracy, kapitału i ziemi, zarówno w aktywności rolniczej nakierowanej na produkcję lokalnych, jakościowych produktów i organizację agroturystyki, jak i działalności pozarolniczą dla wypracowania zysku. Rozwój przedsiębiorczości na obszarze partnerstwa jest

zależny głównie od struktur gospodarczych i politycznych. Kluczową rolę odgrywa pokonywanie barier uniemożliwiających rozwój pozarolniczych miejsc pracy. Struktury gospodarcze powinny rozwijać się przy wykorzystaniu własnych zasobów ludnościowych i kapitałowych. Przedsiębiorczość, która daje nowe miejsca pracy i zarobek pozwalają łagodzić bezrobocie i ograniczyć wykluczenie społeczno-ekonomiczne. Wszelkie te założenia wpisują się w politykę unijną nakierowaną na inteligentny rozwój oparty na wiedzy, innowacyjność, wzrost zatrudnienia, zrównoważenie rozwoju oraz spójność społeczno-ekonomiczną. Rolą władz samorządowych jest zapewnienie odpowiednich warunków mieszkańcom do rozwoju postaw przedsiębiorczych zarówno w zakresie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej, jak i podnoszenia swoich kompetencji. Samorządy lokalne powinny kreować działania zachęcające do zachowań przedsiębiorczych np. poprzez tworzenie i realizację lokalnych programów wsparcia, wyznaczanie kierunków lokalnej działalności gospodarczej. Integralną część rozwoju przedsiębiorczości stanowią instytucje otoczenia biznesu udzielające wsparcia lokalnym przedsiębiorcom. W tej kwestii należy rozwijać przedsiębiorczość mieszkańców poprzez przede wszystkim podnoszenie ich kwalifikacji zawodowych i poziomu wykształcenia a także doradztwo w tworzeniu mikroprzedsiębiorstw działających w otoczeniu turystyki. Samorządy powinny także zadbować o potencjał logistyczny i techniczny dający szansę mieszkańcom w oparciu o atrakcje i produkty turystyczne prowadzić aktywność gospodarczą (wydzielone miejsca do handlu, organizacja cyklicznych imprez przyciągających turystów, promocja itp.) Ważnym czynnikiem jest dążenie do zmiany mentalnej mieszkańców obszaru partnerstwa, kreowanie otwartej postawy i prorozwojowych działań i aktywności.

Wszystkie te działania skupione na rozwoju środowiska przyjaznego dla rozwoju przedsiębiorczości są szczególnie istotne w kontekście zdiagnozowanych problemów na obszarze Partnerstwa. Analiza diagnostyczna potwierdziła słabą koniunkturę rynku pracy, uznając zarówno nieatrakcyjne oferty pracy, jak i samą strukturę rynku pracy za deficyt gmin. Decydującym aspektem jest niski i niewystarczającym poziom zarobków mieszkańców. Takie czynniki, jak oferty pracy, wysokość zarobków, czy warunki do prowadzenia własnej działalności gospodarczej, jak również możliwość dalszej nauki, zniechęcają młodych ludzi do pozostania na obszarze Partnerstwa. Znacząca część młodzieży myśli o założeniu własnej działalności gospodarczej albo o pracy w rodzinnej firmie, należy ułatwić im te plany zrealizować, co znacząco przyczyni się w przyszłości do rozwoju gospodarczego gmin i wzmocni ich potencjał społeczny a także skłoni młodzież do pozostania. Mimo występujących barier, na przestrzeni lat zauważalny jest wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów, co może świadczyć o ciągłym, dość jednostajnym rozwoju gospodarki. Dodatkowo, należy pamiętać, iż pandemia covid-19 i związane z nią obostrzenia, a przede wszystkim lockdown uniemożliwiły prowadzenie i rozwój wielu firm w branży turystycznej, a w wielu przypadkach zmusiły przedsiębiorców do zamknięcia działalności

gospodarczej. Wdrożone państwowe działania niwelujące skutki pandemii w zakresie przedsiębiorczości, okazały się niewystarczające. Należy zatem, inicjować działania w poszukiwaniu innych źródeł finansowania.

Należy wykorzystać tzw. kapitał terytorialny w postaci dostępnych zasobów materialnych i niematerialnych zidentyfikowanych na obszarze Partnerstwa, aby zintegrować środowisko przedsiębiorczości. Kolejnym elementem sprzyjającym działaniom integrującym środowisko przedsiębiorczości jest tworzenie struktur klastrów i tworzenie instytucji otoczenia biznesu.

Przyjmuje się, iż realizacja wyzwania rozwojowego **Poprawa środowiska dla rozwoju przedsiębiorczości** przyczyni się do poprawy konkurencyjności oraz profesjonalizacji lokalnych przedsiębiorstw, a także do tworzenia dobrze płatnych miejsc pracy realizujących idee wielofunkcyjnego rozwoju obszaru Partnerstwa.

Kierunki Interwencji:

A.II.1 Rozwój i poprawa konkurencyjności MŚP działających w sektorze turystycznym i kręgu Zielonej Gospodarki, m.in. poprzez wspieranie inwestycji usługowych takich jak pensjonaty, hotele, miejsca noclegowe w tym agroturystyczne z uwzględnieniem przedsięwzięć innowacyjnych z kręgu tzw. Zielonej Gospodarki; wprowadzenie innowacji społecznych; wsparcie ze środków zewnętrznych na rozwój przedsiębiorstw; wspieranie nowych modeli biznesowych dla MŚP; promowanie społecznej odpowiedzialności biznesu; wspieranie osób i firm rozpoczynających działalność w zakresie usług turystycznych; tworzenie i rozwijanie sieci grup producenckich wytwarzających markowe produkty lokalne.

A.II.2 Tworzenie środowiska dla wsparcia firm oraz realizacji inwestycji, m.in. poprzez rozwój instytucji otoczenia biznesu; utworzenie strefy/inkubatora przedsiębiorczości wspierającej przedsięwzięcia kreujące Zieloną Gospodarkę; utworzenie punktu obsługi inwestorów; wspieranie finansowe firm z zakresu programów Lokalnych Grup Działania, Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich; wdrażanie idei smart city i smart village.

A.II.3 Rozwój współpracy i sieciowania, m.in. poprzez tworzenie klastrów gospodarczych; podnoszenie świadomości przedsiębiorców w zakresie korzyści wynikających z włączenia do klastra; wspieranie wspólnych projektów i przedsięwzięć z zakresu projektów turystycznych, wytwarzania regionalnej żywności ekologicznej itp.

Kluczowe działania rozwojowe

A.III Poprawa kapitału ludzkiego i rynek pracy

Kluczową rolę w procesach gospodarczych, stanowiącą podstawę dla prawidłowego rozwoju regionu odgrywa kapitał ludzki. Tworzenie nowych miejsc pracy na bazie

gospodarki opartej na syntezie endogennych potencjałów i nowoczesnych i innowacyjnych rozwiązań, wymaga postawienia na rozwój kapitału ludzkiego. Współczesny pracownik wie, jak alokować wiedzę w celu produktywnego jej wykorzystania. Pracownik wykształcony jest bardziej wydajny, łatwiej adaptuje się do nowych okoliczności, szybciej się uczy i łatwiej absorbuje innowacje. Rozwój kapitału ludzkiego zależy od: wiedzy, umiejętności, zdrowia, energii witalnej, wyznawanych wartości, kultury i tradycji. Należy stworzyć możliwości rozwoju zawodowego, doksztalcenia się, uczestnictwa w kursach podnoszących i aktualizujących wiedzę i umiejętności. Zapewnić dobrą jakość życia i satysfakcjonujące warunki płacowe.

Jest to szczególnie istotne, gdyż Partnerstwo, podobnie jak inne regiony Polski, mierzy się z nieprzychylnymi tendencjami demograficznymi. Dostępność wykwalifikowanej siły roboczej wyrażona wskaźnikiem różnicy liczby mieszkańców w wieku 10-24 i 50-64 lata na 1000 mieszkańców gminy wskazuje na ujemne wartości. Na obszarze partnerstwa występuje tendencja postępującego ubytku kadr gospodarki. Z roku na rok spada liczba absolwentów szkół średnich na 1000 mieszkańców. Może to być efektem nie tylko spadającej liczby młodych osób, ale również podejmowania edukacji ponadpodstawowej, a później pracy zawodowej w większych miastach. Obszar Partnerstwa nie jest atrakcyjny dla młodych ludzi pod względem ofert pracy, wysokości zarobków, czy też w zakresie warunków do otwarcia i prowadzenia własnej działalności gospodarczej.

Nowoczesny kapitał ludzki jest wysoce mobilny zawodowo i przestrzennie. W celu pobudzenia koniunktury rynku pracy, należy aktywnie przeciwdziałać emigracji zarobkowej poza teren Partnerstwa, jednocześnie wspierając aktywne postawy na rynku pracy. Konieczne jest podejmowanie działań stymulujących rozwój przedsiębiorczości, zwłaszcza wśród młodych ludzi poprzez wykorzystanie nowoczesnych technik informacyjnych i telekomunikacyjnych. W kontekście kształtowania aktywnych postaw zatrudnienia, nie należy zapominać o wykorzystaniu potencjału osób starszych i zapewnienia im odpowiednich warunków życia.

Zakłada się, że realizacja wyzwania rozwojowego **Poprawa kapitału ludzkiego i rynek pracy** stworzy fundamenty do rozwoju gospodarki opartej na endogennych potencjałach i wiedzy, zmniejszy poziom bezrobocia, przyczyni się ukształtowania pracowników wiedzy, o wysokim poziomie kapitału ludzkiego.

Kierunki Interwencji:

A.III.1 Kształtowanie, dostępność i rozwój kadr dla gospodarki, m.in. poprzez promocję nowych metod kształcenia; uruchomienia funduszy stypendialnych dla zdolnych uczniów; dostęp do rozwoju zawodowego (specjalistyczne szkolenia, kursy, wyjazdy, staże, praktyki); nawiązywanie współpracy między szkołami a przedsiębiorcami; promowanie kształcenia zawodowego i ustawicznego; zapewnienie zaplecza do zmiany zawodu; promowanie nowoczesnych i innowacyjnych narzędzi

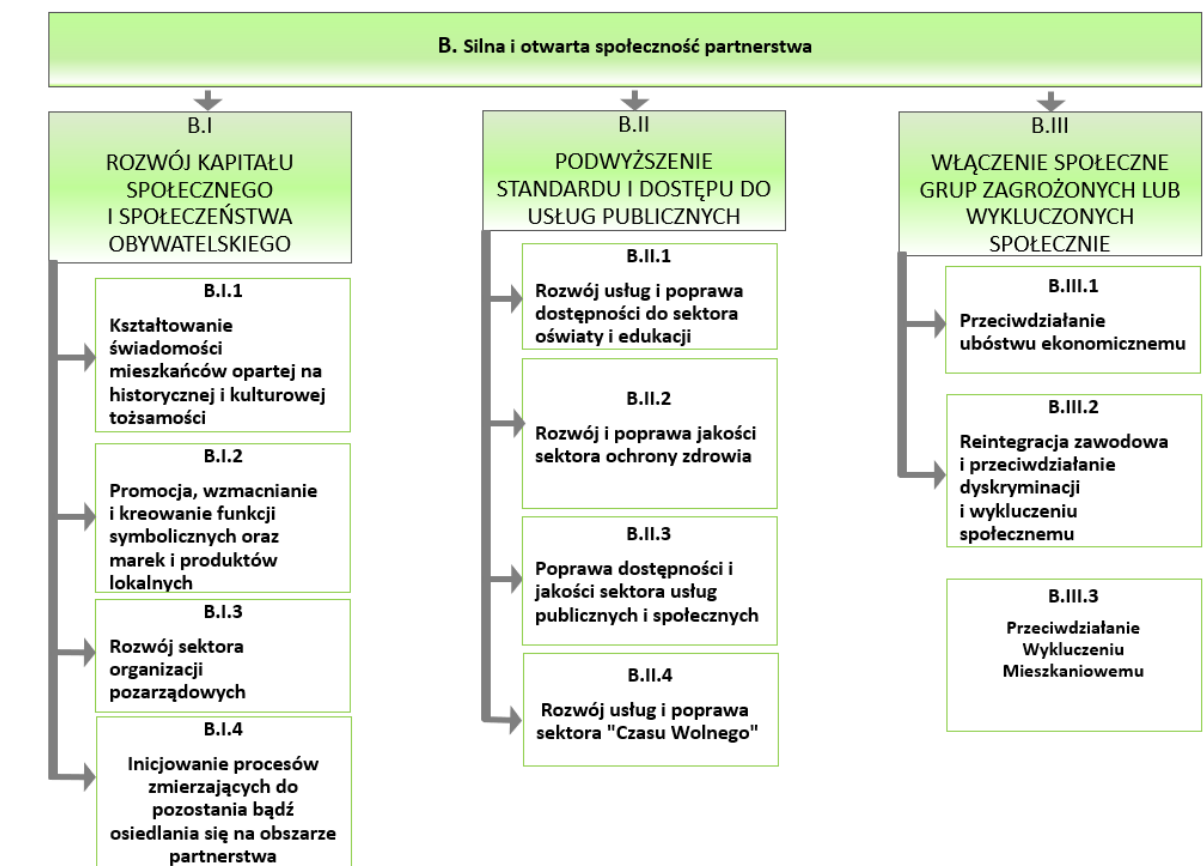

kształcenia; tworzenie inkubatorów przedsiębiorczości, organizowanie kursów i szkoleń dla potencjalnych przedsiębiorców; wsparcia dla potencjalnych przedsiębiorców na każdy etapie tworzenia biznesu, począwszy od pomysłu; promowanie prowadzenia własnej działalności gospodarczej wśród młodych ludzi.

A.III.2 Kształtowanie aktywnych postaw na rynku pracy, m.in. poprzez wspieranie mobilności zawodowej i przestrzennej mieszkańców; promocja elastycznych form zatrudnienia i organizacji pracy; wspieranie podnoszenia wiedzy i kompetencji zawodowych w ramach kształcenia ustawicznego; organizowanie kursów i szkoleń dla pracowników instytucji rynku pracy; wsparcie i rozwój możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych na projekty związane z aktywizacją zawodową bezrobotnych, potencjalnych przedsiębiorców; zaplanowanie i realizacja projektów edukacyjnych dla dzieci i młodzieży; stworzenie systemu i bazy o potrzebach i aktualnych trendach na lokalnym rynku pracy; aktywizacja seniorów; organizowanie szkoleń dla seniorów, głównie w zakresie rozwoju kompetencji cyfrowych; organizowanie szkoleń dla pracodawców w zakresie przeciwdziałania wkluczeniom ze względu na wiek .

2.2 Sfera społeczna– Cel strategiczny B. Silna I otwarta społeczność partnerstwa

ryc. 6 Cel strategiczny strefa społeczna

Źródło: opracowanie własne

Kluczowe wyzwania rozwojowe

B.I. Rozwój kapitału społecznego i społeczeństwa obywatelskiego

Kapitał społeczny jest kluczowym elementem struktury społecznej, która determinuje zachowania jednostek. Stanowi istotny czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego. Podstawowymi komponentami kapitału społecznego są zaufanie, kompetencje, normy i sieci, które podnoszą efektywność społeczeństwa poprzez podejmowanie skoordynowanych działań. Jednym z działań wzmacniania i podnoszenia poziomu kapitału społecznego jest budowanie i wzmacnianie tożsamości lokalnej opartej na wielokulturowych źródłach mieszkańców Beskidów.

Z przeprowadzonej analizy diagnostycznej wynika, iż lokalny patriotyzm, dziedzictwo kulturowe i historyczne jest wysoko oceniane przez mieszkańców i uznawane za atut partnerstwa. Analiza zasobów i produktów pokazała, iż obszar

Partnerstwa jest bogaty w fakty i symbole kulturowe takie jak spuścizna dziedzictwa Habsburgów, kultura Wołoska, które należy propagować, promować zwłaszcza wśród lokalnej młodzieży, aby wiedza o dziedzictwie kulturowym i historycznym przetrwała i przeniosła się na kolejne młode pokolenia. Należy zatem poznawać własne dziedzictwo kulturowe, uczyć szacunku wobec tradycji, wspierać kulturę ludową, pogłębiać wiedzę o regionie. Takie działania są możliwe poprzez zaangażowanie lokalnej społeczności. Silną więzią łączącą mieszkańców jest wspólna historia, kultura, tradycja, ważne postacie i wydarzenia historyczne. To bardzo istotny zasób Partnerstwa, który w przyszłości może generować wiele produktów lokalnych, w tym produkty turystyczne a także zintegrować i zaktywizować społeczność lokalną.

Wydarzenia historyczne, dziedzictwo i tożsamość kulturowa oraz położenie w paśmie górskim Beskidu Żywieckiego i Śląskiego mogą stać się znaczącym podłożem promocyjnym całego Partnerstwa. Najbardziej rozpoznawalnym elementem budowania marki lokalnej jest symbolika trójstyku (miejsce styku trzech granic: Polski, Słowacji i Republiki Czeskiej) tj. wielu źródeł kulturowych, które niczym wody spływające z obszaru partnerstwa do dwóch mórz (źródła na granicach zlewni rzek Bałtyku oraz Morza Czarnego), tak samo kultura obszaru bierze swój początek z wielu wątków historycznych, etnicznych i geograficznych. Pasterstwo górali, wpisane w kulturę Wołoską, a także dziedzictwo i spuścizna Habsburgów, którzy znacznie się przyczynili do rozwoju i industrializacji tych ziem, stanowią o wyjątkowości Partnerstwa, gdyż niektóre ze wskazanych w diagnozie elementów dziedzictwa kulturowo-historycznego występują wyłącznie na obszarze Partnerstwa. Kreowanie marki lokalnej to budowanie wizytówki Partnerstwa, przede wszystkim z uwzględnieniem potencjału endogenicznego regionu. Budowa marki regionalnej jest jednym z narzędzi walki konkurencyjnej i wyróżnienia regionu. W związku z czym jest gwarantem nie tylko wzbudzenia zaufania, zainteresowania i przyciągnięcia turystów czy inwestorów, ale również bardzo silnym wsparciem dla rozwoju procesów innowacyjnych i podniesienia konkurencyjności lokalnych wytwórców, przedsiębiorców, a dla samych mieszkańców wzmocnieniem ich dumy, prestiżu, poczucia przynależności i identyfikacji z regionem.

Tak rozumiana marka lokalna może być fundamentem rozwoju społeczeństwa obywatelskiego na obszarze Partnerstwa. Główną funkcją społeczeństwa obywatelskiego jest współdecydowanie o rozwoju lokalnym. Należy zachęcać jednostki do czynnego udziału w rozwiązywaniu lokalnych problemów oraz poszukiwania nowych dróg rozwoju lokalnego. Nie bez znaczenia jest uruchomienie procesów współzarządzania pozwalającego mieszkańcom czynnie i aktywnie uczestniczyć w procesie decydowania o kierunku rozwoju obszaru partnerstwa. Działania powinny być skoncentrowane na budowaniu szerokiej współpracy międzysektorowej z lokalnym samorządem. Najbardziej widocznym przejawem społeczeństwa obywatelskiego są obywatele zjednoczeni w formalnych bądź nieformalnych strukturach, w których

zajmują się dobrowolną aktywnością społeczną, realizując tym samym zarówno osobiste, jak i zbiorowe cele. Na obszarze partnerstwa działa mniej organizacji społecznych niż w porównywalnych gminach, niewiele też powstaje nowych. Na tle grupy porównawczej wskaźnik nowo zarejestrowanych fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych od 2017 roku notuje ujemną wartość. Dla rozwoju regionu istotne jest, aby sektor organizacji pozarządowych był silnym partnerem dla władz Partnerstwa, dlatego interwencja zmierzająca do poprawy aktywności społecznej wydaje się konieczna. Zakłada się, że realizacja wyzwania **Rozwój kapitału społecznego i społeczeństwa obywatelskiego** przyczyni się do zwiększenia rozpoznawalności Partnerstwa poprzez wzmocnienie kapitału społecznego mieszkańców i budowania świadomości *socjety civil*.

Kierunki interwencji:

B.1.1. Kształtowanie świadomości mieszkańców opartej na historycznej i kulturowej różnorodności, m.in. poprzez podnoszenie wiedzy historycznej i kulturowej o regionie na każdym poziomie edukacji szkolnej, organizowanie konkursów wiedzy o regionie, organizowanie wydarzeń, obchodów upamiętniających ważne fakty i postaci historyczne, organizowanie wydarzeń kulturowych, festiwali i wydarzeń eksponujących ducha kultury górskiej i pasterskiej a także spuścizny rodziny Habsburgów, wspieranie szkoleń animatorów kultury, rozwój kultury folklorystycznej, promocja warsztatów rękodzieła ludowego, tradycyjnych produktów, inicjowanie skansenów, pokazów tradycyjnych zawodów, wpieranie działalności centrów kultury i bibliotek.

B.1.2. Promocja, wzmocnianie i kreowanie funkcji symbolicznych, marek i produktów lokalnych, m.in. poprzez budowanie marki lokalnej, stworzenie rozpoznawalnego znaku, promocja i utworzenie bazy produktów lokalnych i regionalnych, objęcie patronatem wydarzeń kulturowych i produktów lokalnych, wspieranie działań stowarzyszeń i lokalnych grup działania i stowarzyszeń.

B.1.3. Rozwój sektora organizacji pozarządowych, m.in. poprzez promocję, wspieranie w zakładaniu nowych stowarzyszeń, organizacji społecznych, fundacji, kół gospodyń wiejskich, inicjowanie współpracy międzysektorowej, organizowanie konsultacji społecznych zachęcających mieszkańców i organizacje społeczne do partycypowania w sprawy ważne dla rozwoju lokalnej społeczności, tworzenie wieloletnich programów współpracy z organizacjami pozarządowymi, utworzenie planu pomocy, wdrożenie konkursów na otrzymanie dotacji przez organizację pozarządową, objęcie patronatem wydarzeń organizowanych przez NGO, podnoszenie kompetencji pracowników NGO, wspieranie przekazywania im zadań publicznych i promocja ich usług, wsparcie logistyczne NGO (udostępnienie lokali, Internetu, sprzętu cyfrowego, pomoc w prowadzeniu księgowości)

B.1.4. Inicjowanie procesów zmierzających do pozostania bądź osiedlania się na obszarze partnerstwa

Inicjowanie działań związanych z zachęceniem osób do osiedlenia się na stałe na obszarze partnerstwa ze szczególnym uwzględnieniem osób z branż górniczych. Obecnie na terenie partnerstwa masowo powstają domki letniskowe, które niekoniecznie są zgodne z polityką urbanistyczną partnerstwa. Coraz częściej pobyt w tych sezonowych domkach ich właścicieli ma charakter całoroczny. Dlatego tak ważne dla obszaru partnerstwa jest uporządkowanie tego zjawiska i skanalizowanie go w kierunku stałego zamieszkania ze wszystkimi jego atrybutami (meldunek, uczestnictwo w działaniach społeczności lokalnej itp.) Kolejnym ważnym wyzwaniem dla władz i mieszkańców partnerstwa jest związanie młodzieży z regionem tak aby po zakończeniu edukacji pozostawali bądź wracali do swoich gmin. W przeprowadzonej diagnozie partnerstwa jednym z ważnych deficytów jest brak atrakcyjnych mieszkań na rynku nieruchomości a także słabe wsparcie dla budownictwa społecznego i społecznego.

Kluczowe wyzwania rozwojowe

B. II. Podwyższenie standardu i dostępu do usług publicznych

Istotnym czynnikiem determinującym poziom jakości życia mieszkańców jest dostęp do wysokiej jakości usług publicznych. Zaspokojenie potrzeb społeczności lokalnej wpływa na ich stopień zadowolenia z miejsca zamieszkania, buduje i rozwija więzi wspólnotowe oraz stwarza odpowiednie i satysfakcjonujące warunki do zakładania rodziny czy doskonalenia zawodowego. Ważne jest, aby realizacja potrzeb mieszkańców odbywała się w granicy ich miejsca zamieszkania. Do podstawowych potrzeb społecznych można zaliczyć: potrzebę edukacji, zdrowia, pomocy społecznej oraz kultury, sportu, rekreacji i turystyki.

Analiza diagnostyczna, w tym matrycy bilansu usług publicznych i prywatnych oraz ankietowych wskazuje, iż do słabych stron obszaru Partnerstwa zalicza się infrastrukturę usługową: edukacyjną, społeczną, zdrowotną i komunikacyjną. Usługi te w wymiarze podstawowym są usługami zbilansowanymi wewnątrz.

Edukacja jest bardzo istotnym elementem rozwoju społeczeństwa. Determinuje poziom kapitału społecznego oraz ludzkiego. Obszar Partnerstwa zapewnia usługi edukacyjne jedynie na poziomie podstawowym (kształcące na niewystarczającym poziomie) oraz w niewielkim stopniu, na poziomie ponadpodstawowym. Na terenie obszaru Partnerstwa nie występuje żadna uczelnia wyższa. Na niskim poziomie gminy oferują mieszkańcom usługi doksztalcania, kursów i szkoleń. Wobec powyższego, należy niwelować nierówności edukacyjne, wyrównywać szanse, wprowadzić i rozwijać ideę kształcenia ustawicznego. Zalecenia Rady Unii Europejskiej z 2018 roku określają 8 wzajemnie ze sobą komplementarnych kompetencji kluczowych. Istotne jest również poprawa jakości kształcenia kompetencji kluczowych w szkołach podstawowych a także kształcenie tych kompetencji w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej.

Dla poprawy dostępności do usług zdrowotnych należy wprowadzić działania dotyczące profilaktyki zdrowotnej oraz poszerzenia dostępu do usług specjalistycznych w tym wczesnej diagnostyki chorób onkologicznych i układu krążenia. Opieka specjalistyczna jest w większości realizowana przez większe miejskie ośrodki. Równie istotne jest poprawienie dostępu dla usług rehabilitacyjno-opiekuńczych, także tych związanych z opieką paliatywną. Należy niwelować nierówności społeczne w zdrowiu i zapewnić każdemu mieszkańcowi równy dostęp do opieki zdrowotnej.

Kolejnym obszarem wymagającym określonych działań jest kultura, sport, rekreacja i turystyka. Usługi z zakresu kultury wysokiej, takie jak teatry, koncerty, wystawy, również są usługami importowanymi, czyli są zaspakajane w większości poza obszarem Partnerstwa. Należy wspierać podstawową infrastrukturę kulturową, rozwijać i kreować „przemysły czasu wolnego” wzmacniających kapitał społeczny, potencjał gospodarczy regionu, a także zatrzymujących młodych ludzi na terenie miejsca zamieszkania. Oferta kulturalna powinna być szerzej promowana i sprofilowana do różnych grup wiekowych. W kontekście dokonujących się zmian demograficznych należy rozwijać usługi skierowane do seniorów. W realizowaniu działań na rzecz wspierania i aktywizacji osób starszych bardzo istotną rolę pełnią instytucje świadczące usługi z różnych obszarów. Należy zatem wspierać te instytucje i podejmować wspólnie działania na rzecz integracji i zaspakajania potrzeb środowiska senioralnego. Propagowanie oferty kulturalnej, rekreacyjnej i edukacyjnej w tym dla mieszkańców powyżej 60. r. życia.

Wskaźnik atrakcyjności turystycznej sytuuje obszar partnerstwa jako region o wysokiej atrakcyjności turystycznej. Dziedzictwo kulturowe i historyczne wielokulturowych źródeł, może stać się istotnym elementem i potencjałem rozwojowym obszaru Partnerstwa. Na terenie Partnerstwa znajdują się zabytki Huta Szkła w Złatnej, solanki w Soli, stara dzwonnica w Soli, Inhalatorium w Rajczy, Stara Chałupa w Milówce, Park Cesarski w Węgierskiej Górcie, Fortyfikacje obronne "Westerplatte Południa 1939 - Szlak Fortów Obronnych", Zabytkowa architektura drewniana (XVI w. zagroda plebańska, architektura sakralna). Partnerstwo na większości obszaru jest ze względu na walory ekologiczne prawnie chronione. Do atutów regionu zalicza się wielość malowniczych szlaków turystycznych, stoków narciarskich i miejsc widokowych. Nie bez znaczenia jest graniczenie z Czechami i Słowacją.

W aspekcie poprawy dostępu do usług publicznych ważnym czynnikiem jest rozwój cyfryzacji i usług cyfrowych w sektorze publicznym. Rozwój e-administracji i upowszechnienie elektronicznej obsługi interesantów stanowi kluczowy instrument do poprawy komunikacji i współpracy z mieszkańcami, przedsiębiorcami, organizacjami pozarządowymi i innymi struktur społecznymi oraz gospodarczymi.

W tym kontekście należy wyposażyć społeczność w kompetencje cyfrowe, gdyż jak

wynika z Raportu „Społeczeństwo informacyjne 2020” (GUS), 53,1% osób w wieku 16–74 lata potrafi wykonać jakąkolwiek czynność związaną z obsługą komputera i Internetu. W populacji osób w wieku 16–74 lata korzystających z Internetu największą grupę stanowiły osoby, które posiadały niski poziom takich umiejętności. Wiadomym, jest również fakt, iż lepiej z obsługą komputera radzą sobie osoby z młodszej kohorty wiekowej. W 2020 r. osoby korzystające z usług administracji publicznej przez Internet w ciągu ostatnich 12 miesięcy stanowiły 41,9% populacji osób w wieku 16–74 lata. Mieszkańcy województwa śląskiego na poziomie umiarkowanym korzystali z e-usług publicznych. Najgorzej na ich tle wypadają mieszkańcy obszarów wiejskich.

Zakłada się, że realizacja wyzwania **Podwyższenie standardu i dostępu do usług publicznych** przyczyni się do podniesienia standardów i dostępu do usług publicznych i zaspokojenia podstawowych potrzeb społeczności lokalnej.

Kierunki interwencji

B.II.1. Rozwój usług i poprawa dostępności do sektora oświaty i edukacji, m.in. poprzez podnoszenie poziomu jakości kształcenia w szkołach podstawowych dzięki budowie i modernizacji pracowni edukacyjnych, organizowanie kursów i szkoleń podnoszących kompetencje nauczycieli i uczniów; organizowanie kursów kształtujących kompetencje cyfrowe dla nauczycieli i uczniów; organizowanie kursów promujących kształcenie ustawiczne, poszerzenie zakresu usług doradztwa zawodowego, kursów doszkalających do zawodu; wdrożenie systemu e-learningu, wspieranie rozwoju informatycznego zaplecza szkolnego.

B.II.2. Rozwój usług i poprawa dostępności do sektora ochrony zdrowia i pomocy społecznej oraz pieczy zastępczej, m.in. poprzez wspieranie rozbudowy infrastruktury ochrony zdrowia i pomocy społecznej; poszerzanie oferty usług specjalistycznej opieki zdrowotnej; kierowaniu usług zdrowotnych i pomocy społecznej dla seniorów; realizacja program profilaktycznych ukierunkowanych na zmniejszeniu ryzyka zachorowalności na choroby cywilizacyjne; realizacja programów edukacyjnych promujących zdrowy tryb życia; programy aktywizujące i integrujące środowisko senioralne; rozbudowa ofert klubów seniora skierowanych do osób starszych; powoływanie rad seniorów; wspieranie rozwoju usług opieki środowiskowej i społecznej dla osób przewlekle chorych i starszych; wspieranie działań mających na celu podnoszenie kwalifikacji zawodowych koordynatorów i asystentów pieczy zastępczej oraz pomocy społecznej.

B.II.3. Rozwój usług i poprawa dostępności do sektora kultury, sportu, turystyki i rekreacji, m.in. poprzez sprofilowanie oferty kulturalnej dla każdej grupy wiekowej; promocja ofert kulturalnych w mediach społecznościowych; utworzenie wspólnej bazy wydarzeń kulturalnych; współpraca z mieszkańcami przy tworzeniu kalendarium wydarzeń kulturalnych; utworzenie wspólnej bazy obiektów turystycznych i

sportowo-rekreacyjnych; wsparcie oferty instytucji kulturalnych na terenie Partnerstwa; promowanie czytelnictwa; uzupełnianie zasobów czytelniczych; opracowanie programu promocji Partnerstwa w zakresie kultury, promocji produktów lokalnych oraz promocji turystyki; wyznaczenie szlaków turystycznych oraz modernizacja istniejących, wsparcie rozbudowy infrastruktury turystycznej; wspieranie tworzenia sieci współpracy podmiotów zaangażowanych w rozwój kultury, sportu, turystyki.

B.II.4. Rozwój cyfryzacji i usług cyfrowych w sektorze społecznym, m.in. poprzez wdrożenie systemu umożliwiających szeroki zakres e-usług; promowanie akcji zachęcającej do korzystania z e-administracji przez mieszkańców; organizacja szkoleń dla pracowników i mieszkańców podnoszących i rozwijających kompetencje cyfrowe; organizacja szkoleń dla mieszkańców z zakresu e-usług publicznych.

Kluczowe działania rozwojowe

B. III. Włączenie społeczne grup zagrożonych lub wykluczonych społecznie

Problematyka włączenia społecznego grup defaworyzowanych jest przedmiotem Strategii Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030. Zjawisko wykluczenia społecznego generuje koszty ponoszone przez całą społeczność, stając się barierą rozwoju gospodarczego. Należy podjąć działania, które będą pobudzać partycypacyjność, w tym integrację społeczną, która jest celem dobrego rozwoju lokalnego i oznacza uczestnictwo mieszkańców w kształtowaniu rzeczywistości społeczno-gospodarczej obszaru Partnerstwa. Immanentnym aspektem działań integracyjnych jest zapewnienie większej partycypacji jednostek zagrożonych wykluczeniem społecznym w procesach decyzyjnych Gmin.

Zjawisku wykluczeniu społecznemu często towarzyszy zjawisko pauperyzacji i ubóstwa ekonomicznego. Jednym z narzędzi rozwiązywania problemów społecznych jest ekonomia społeczna i solidarna. Podmioty, które działają w sektorze ekonomii społecznej, odpowiadają na potrzebę zatrudnienia osób będących w niekorzystnej sytuacji społecznej i życiowej. Ekonomia społeczna i solidarna jest ważnym instrumentem aktywnej polityki społecznej której podstawowym celem jest aktywizacja zawodowa i integracja społeczna, w tym rehabilitacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych. W województwie śląskim wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w 2019 r. wyniósł około 18%. Należy promować zatrudnienie osób z niepełnosprawnością na rynku pracy poprzez m.in. refundację wynagrodzeń, dotacji dla pracodawców na utworzenie lub wyposażenie stanowiska pracy dla osoby niepełnosprawnej, dofinansowywanie na utworzenie i rozwój działalności Zakładów Aktywności Zawodowej. Dodatkowo, powinno się inicjować takie działania, które będą niwelowały zjawisko wyuczonej bezradności, aktywizując grupy defaworyzowane w strukturach rynku pracy.

Celem pomocy społecznej jest reintegracja społeczna, zapobieganie wykluczeniu społecznemu i ponowne włączenie społeczne poprzez pomoc rodzinom w pokonaniu trudności życiowych. Należy wdrożyć działania stwarzające warunki umożliwiające godną egzystencję, jak również przyczyniające się do wyrównywania nadmiernych różnicowań społecznych.

Zakłada się, że osiągnięcie wyzwania **Włączenie społeczne grup zagrożonych lub wykluczonych społecznie** przyczyni się do zmniejszenia nierówności społecznych w zakresie zmniejszenia niekorzystnych zjawisk społecznych, takich jak bezrobocie, ubóstwo ekonomiczne, wyuczona bezradność, dzięki uruchomieniu instrumentów pomocy społecznej w zakresie wsparciu wejścia na rynek pracy osób wykluczonych społecznie.

Kierunki interwencji:

B.III.1 Przeciwdziałanie ubóstwu ekonomicznemu, m.in. poprzez wspieranie rozwoju podmiotów ekonomii społecznej (centrów i klubów integracji społecznej, spółdzielni socjalnych, warsztatów terapii zajęciowych, zakładów aktywizacji zawodowej), przedsiębiorczości społecznej; organizowanie szkoleń, kursów, programów, staży i praktyk zawodowych dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej; organizowanie sesji wsparcia psychologicznego pomagającego niwelować postawę wyuczonej bezradności; wspieranie dzieci, młodzieży i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji finansowej; organizowanie kursów, warsztatów, dodatkowych zajęć wspierających naukę i programach stypendialnych dla dzieci uzdolnionych; dofinansowanie wakacji, kolonii dla dzieci i młodzieży z rodzin ubogich; wspieranie funduszu pożyczkowego; organizowanie programów dożywiania w szkołach, programów zaopatrujących w sprzęt komputerowy oraz inne prace i narzędzia dydaktyczne.

B.III.2 Reintegracja zawodowa i przeciwdziałanie dyskryminacji i wykluczeniu społecznemu, m.in. poprzez organizowanie wsparcia psychologicznego i socjoterapeutycznego, dla dzieci, młodzieży i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej; organizowanie programów i sesji zwalczania uzależnień; wdrażanie nowoczesnych metod terapeutycznych przeciwdziałanie przemocy w rodzinie; organizowanie programów wsparcia dla osób bezdomnych; rozwój i powstawanie świetlic środowiskowych, mieszkań wspomaganych; organizowanie wsparcia dla osób starszych, samotnych i niesamodzielnych; promowanie idei rodzin zastępczych; wspieranie rozwoju podmiotów ekonomii społecznej (centrów i klubów integracji społecznej, spółdzielni socjalnych, warsztatów terapii zajęciowych, zakładów aktywizacji zawodowej); tworzenie sieci współpracy; wspieranie funduszu pożyczkowego; propagowanie idei ekonomii społecznej i solidarnej; organizowanie ośrodków rehabilitacyjnych; upowszechnianie i organizowanie programów zatrudniania osób niepełnosprawnych; wspieranie przedsięwzięć na rzecz uniwersalnej dostępności; promowanie zatrudnienie osób

niepełnosprawnych; inicjowanie działań umożliwiających osobom niepełnosprawnym powrót na rynek pracy oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez dofinansowanie na utworzenie i rozwój zakładów aktywizacji zawodowej.

B.III.3. Przeciwdziałanie Wykluczeniu Mieszkaniowemu

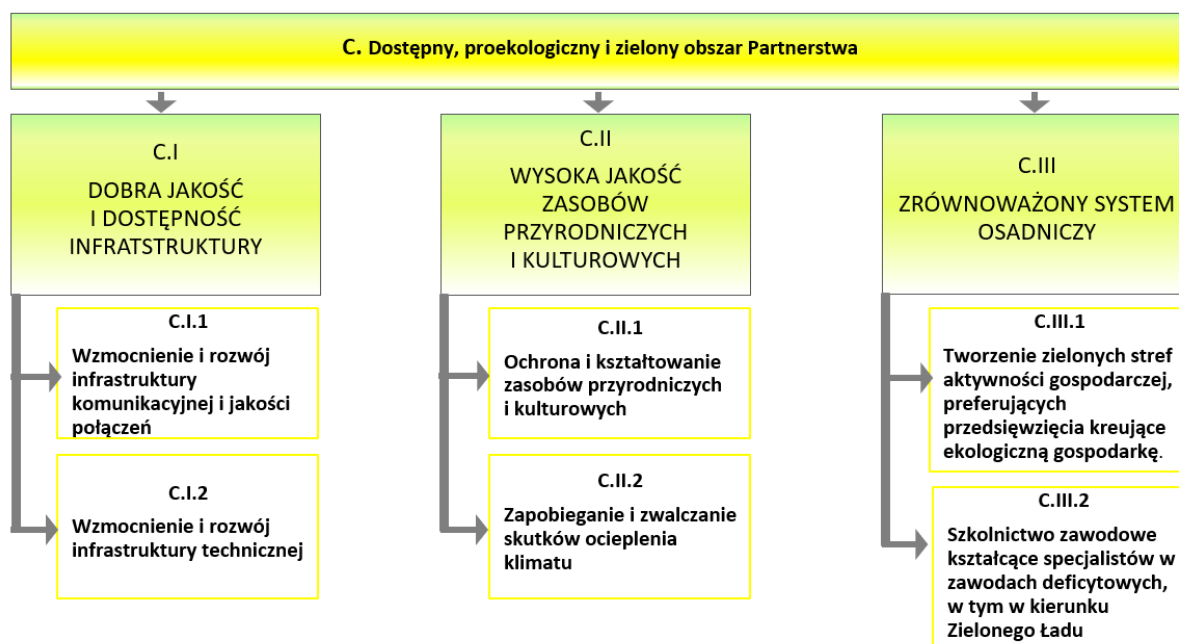
Wykluczenie mieszkaniowe (także: *deprywacja mieszkaniowa* lub *bieda mieszkaniowa*) – zjawisko społeczne obejmujące sytuację zarówno niestabilnego czy niezabezpieczonego mieszkania, jak również nieadekwatnego zamieszkiwania. Wykluczenie w takim ujęciu obejmuje nie tylko fizyczne problemy z mieszkaniem stanowiącym dach nad głową, ale też problemy z nawiązywaniem relacji społecznych czy uregulowaniami administracyjnymi oraz prawnymi. Na obszarze Partnerstwa możemy zauważyć dwa niepokojące zjawiska, które można przyporządkować do tego procesu. Pierwsze jest związane z małą podażą mieszkań w tym w tzw. Segmencie budownictwa społecznego, spełniających oczekiwania i wymagania potencjalnych lokatorów. (wysokość czynszu, standard, lokalizacja itp.) Gorszą sytuację na rynku nieruchomości pokazuje wskaźnik liczba mieszkań na 1000 mieszkańców (-0,06 Ryc. 43 Diagnoza) a także ujemny wskaźnik liczby lokali mieszkalnych sprzedanych na 1000 mieszkańców. Gminy z obszaru partnerstwa zarządzają mniejszą niż w grupach porównawczych liczbą mieszkań komunalnych na 1000 mieszkańców, co także negatywnie rzutuje na problem wykluczenia mieszkaniowego. Taka sytuacja wskazuje na ograniczone działania gmin zmierzających do zwiększenia podaży mieszkań komunalnych. Niezadawalającą dostępność zasobów mieszkaniowych potwierdzają badania mieszkańców i młodzieży. Wskazują one na deficyt w obszarze „Dostępność i ceny mieszkań”. 57,75% mieszkańców uznaje ten wskaźnik za słabą stronę i deficyt gminy. 52% ankietowanej młodzieży z obszaru partnerstwa uważa, że słaba dostępność do zasobów mieszkaniowych, zachęca do opuszczenia obszaru partnerstwa. Drugim niepokojącym zjawiskiem związanym z wykluczeniem mieszkaniowym na terenie Partnerstwa jest tzw. dzikie osadnictwo związane z budową domków letniskowych, w których coraz więcej mieszkańców przebywa cały rok. Taki nieuregulowany status prawny nowych mieszkańców partnerstwa generuje problemy społeczne, ekonomiczne i ekologiczne. Często nowi mieszkańcy korzystają w pełni z infrastruktury i usług komunalnych nie ponosząc kosztów. W większości gminy nie partycypują w podatkach płaconych przez takich mieszkańców (PIT, CIT). Kolejny problem, który generuje takie osadnictwo to słaba integracja z lokalną społecznością.

Działania, które samorzady partnerstwa powinny przedsięwziąć, aby przeciwdziałać wykluczeniu mieszkaniowemu to min. zachęcanie osób do osiedlania się na stałe na obszarze partnerstwa, ze szczególnym uwzględnieniem osób wychodzących z branży górniczej/okołogórniczej (programy społeczne, aktywizacja społeczna, współzrządzenie, programy lojalnościowe). Na obszarze Partnerstwa należy wspierać i rozwijać szeroko pojęte budownictwo społeczne a także tworzyć przyjazny klimat do budowy

domów, w części przeznaczonych pod wynajem dla turystów, przez mieszkańców Partnerstwa (przygotowanie przez gminy gruntów pod budownictwo, uzbrojenie terenu, możliwość dzierżawy z opcją wykupu, dopłaty do ekologicznych źródeł ciepła itp.)

2.3 Sfera środowiskowo-przestrzenna – Cel strategiczny C. Dostępny, proekologiczny i zielony obszar Partnerstwa

ryc. 7 Cel strategiczny sfera środowiskowo-przestrzenna

Źródło: opracowanie własne

Kluczowe działania rozwojowe

C.I Dobra jakość i dostępność infrastruktury

Dostępność i jakość infrastruktury komunikacyjnej i technicznej to ważne czynniki warunkujące rozwój społeczny i ekonomiczny zapewniające wysoki poziom obsługi mieszkańców oraz spójność przestrzenną Partnerstwa. Działania skierowane będą m.in. na poprawę jakości i dostępności infrastruktury transportowej umożliwiającej rozwój elektro mobilności, rozwój usług logistycznych w szczególności transportu zbiorowego, co wpłynie również korzystnie na rozwój turystyki, zapewniając przyjazne i wygodne podróżowanie poprzez stworzenie atrakcyjnej i konkurencyjnej oferty przewozowej publicznego transportu zbiorowego z uwzględnieniem dostępności infrastruktury publicznej dla osób z niepełnosprawnością.

Gospodarka oparta na wiedzy wymaga nowoczesnych systemów komunikacji społecznej, wymiany danych i informacji, między wszystkimi podmiotami. Komunikację tę zapewnia przede wszystkim Internet oraz nowoczesne środki przekazu poprzez budowę nowoczesnej infrastruktury zwiększającej dostępności do usług teleinformatycznych opartych zarówno o sieci przewodowe, jak i bezprzewodowe. Zwiększenie dostępu do szerokopasmowego Internetu, cyfryzacja usług i danych, a także działania edukacyjne, przyczynią się do upowszechnienia e-usług oraz budowy społeczeństwa informacyjnego. Ważnym elementem sprawnego funkcjonowania i rozwoju Partnerstwa oraz poziomu życia mieszkańców jest dostępność i jakość infrastruktury technicznej w tym efektywny system odprowadzania i unieszkodliwiania produktów ubocznych, uwzględniający wymogi ochrony środowiska, rozwój infrastruktury technicznej nastawiony na wykorzystanie OZE dla lokalnej produkcji energii oraz wdrażanie nowych niskoemisyjnych technologii. Kluczowym obszarem do zagospodarowania na obszarze partnerstwa jest tzw. „Niska Emisja”. Pomiary zanieczyszczenia powietrza wykazują, że ze względu na przestarzałe źródła ciepła a także ukształtowanie terenu, obszar partnerstwa boryka się w miesiącach grzewczych z niską jakością powietrza, która negatywnie przekłada się na stan zdrowia mieszkańców (nad reprezentatywna śmiertelność na choroby onkologiczne i układu krążenia) a także na atrakcyjność turystyczną regionu. Dlatego jednym z ważniejszych zadań dla samorządów i mieszkańców jest szybkie oparcie źródeł ciepła o rozwiązania niskoemisyjne OZE. Ważnym zagadnieniem do uporządkowania na obszarze Partnerstwa jest gospodarka odpadami. Unowocześnienia wymagają Punkty Selektywnej Zbiórki Odpadów. Kluczowym zagadnieniem jest szeroko pojęta edukacja ekologiczna. Takie działania pozwolą na zapewnienie gospodarki neutralnej dla klimatu, racjonalizację gospodarki odpadami w kierunku zmniejszenia negatywnego wpływu na środowisko jak również rozwój gospodarki o obiegu zamkniętym. Szeroko pojęte działania na rzecz zachowania bioróżnorodności obszaru partnerstwa stanowią fundament, na którym można budować region oparty na tożsamości ekologicznej i kulturowej. Tworzenie otwartych łąk i pastwisk górskich poprzez wsparcie dla wypasu zwierząt gospodarskich, zachowania dziedzictwa kulturowego i promocji rynku produktów regionalnych, tworzenie i wspieranie Centrów Edukacji Ekologicznej, tworzenie ścieżek przyrodniczych, usuwanie roślin inwazyjnych, zakładanie sadów opartych o gatunki dawnych odmian drzew owocowych, utrzymanie bioróżnorodności mokradeł i obszarów wodno-błotnych, utworzenie kampanii edukacyjno-informacyjnej mającej na celu budowanie świadomości ekologicznej mieszkańców regionu i turystów to tylko, niektóre działania wspierające realizację celu C. Dostępny, proekologiczny i zielony obszar Partnerstwa.

Analiza diagnostyczna wykazała, że infrastruktura komunikacyjna na obszarze partnerstwa jest utrudniona ze względu na uwarunkowania geograficzne, słabą dostępność komunikacyjną fragmentów obszaru, niezadawalająca i nierównomierną sieć dróg lokalnych i słabo rozwinięty system transportu zbiorowego. Interwencji wymaga także

przebudowa i budowa nowej infrastruktury tj. chodników, przystanków, oświetlenia, centra przesiadkowe.

Osiągnięcie wyzwania Dostępny, proekologiczny i zielony obszar Partnerstwa pozwoli na wykorzystanie potencjałów Partnerstwa, wzmocni procesy rozwojowe i podniesie jakość życia mieszkańców.

Kierunki Interwencji:

C.I.1 Wzmocnienie i rozwój infrastruktury komunikacyjnej, m.in. poprzez rozwój drogowych, kolejowych, powiązań zewnętrznych i wewnętrznych o znaczeniu strategicznym (droga Koniaków Kosarzyska - Laliki - Zwardoń, budowa węzła kolejowego łączącego linię 139 Katowice-Zwardoń z linią 191 Goleszów-Wiśła Głębce przez Laliki i Istebną). Infrastruktura logistyczna obejmuje m.in. system transportowy, infrastrukturę techniczną, poszerzenie oferty przewozowej, rozwój proekologicznego transportu pasażerskiego, budowę centrum przesiadkowego oraz systemów Park & Ride i Bike&Ride, propagowanie środków transportu przyjaznych środowisku, wsparcie budowy systemu dróg rowerowych, rozwój proekologicznego transportu w tym elektromobilności z uwzględnieniem obsługi osób niepełnosprawnych.

C.I.2 Wzmocnienie i rozwój infrastruktury technicznej, m.in. poprzez poprawę dostępu do sieci informatycznych i usług teleinformatycznych z dostępem dla osób niepełnosprawnych (wspieranie wzmocnienia i rozbudowy szkieletowej infrastruktury teleinformatycznej i lokalnej sieci dostępowej, promowanie innowacyjnych technologii informacyjnych i komunikacyjnych), zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego (wspieranie dywersyfikacji źródeł energii, modernizacji, budowy lub rozbudowy sieci elektroenergetycznych, rozwoju gazyfikacji, wspieranie i wdrożenie rozwiązań poprawiających jakość powietrza w tym OZE), rozwój systemów wodno – kanalizacyjnych (wspieranie budowy, rozbudowy i modernizacji systemów zaopatrzenia mieszkańców w dobrą jakościowo wodę, uszczelnienia systemów jej dostawy oraz zapewnienia skutecznych i efektywnych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków, zapewnienie dostępu do sieci poprzez budowę i modernizację infrastruktury komunalnej), racjonalizacja gospodarki odpadami (wspieranie wdrażania efektywnego systemu przetwarzania odpadów, budowę i rozbudowę instalacji do utylizacji odpadów, wsparcie działań na rzecz zamykania i rekultywacji składowisk odpadów komunalnych, ograniczenie wytwarzania odpadów oraz prawidłowa segregacja odpadów, wspieranie likwidacji i bezpiecznego usuwania azbestu z terenu Partnerstwa).

Kluczowe działania rozwojowe

C.II Wysoka jakość zasobów przyrodniczych i kulturowych

Wysoka jakość środowiska wraz z dostępem do jego zasobów, pełni ważne funkcje ekologiczne, wpływa na jakość życia i kapitału ludzkiego. Walory środowiska przyrodniczego decydują o atrakcyjności turystyczno-wypoczynkowej regionu stając się

ważnymi stymulatorami rozwoju gospodarczego. Na terenie Partnerstwa występuje różnorodność zasobów kulturowych i przyrodniczych podnoszących atrakcyjność regionu. Partnerstwo charakteryzuje się wysokim odsetkiem obszarów prawnie chronionych. W 2019 r. udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni Partnerstwa ogółem wyniósł średnio 58,5% (podczas gdy w województwie Śląskim - 20,1%, a w skali kraju - 32,3%). Najwięcej terenów objętych ochroną prawną znajduje się w gminie Ujsoły (92%); najmniej w Gminie Istebna (42%). W strukturze form ochrony przyrody na terenie Partnerstwa, dominuje obszar Natura 2000, występują też parki krajobrazowe i rezerваты. Znaczna część zasobów środowiska przyrodniczego podlega różnym zagrożeniom ze strony czynników atmosferycznych i antropogenicznych. Zagrożenia dla środowiska naturalnego związane są przede wszystkim z emisją zanieczyszczeń atmosferycznych; zrzutem ścieków; wytwarzaniem odpadów komunalnych, niską emisją a także z nieuregulowaną aktywnością turystyczną i osadniczą. Ograniczenie dewastacji środowiska wymaga wsparcia ze strony władz publicznych i ciągłego podnoszenia świadomości ekologicznej mieszkańców Partnerstwa. Postępujące w skali globalnej zmiany klimatyczne, skutkujące coraz powszechniej występującymi zjawiskami suszy bądź ekstremalnymi wichurami, opadami, które powodują lokalne podtopienia, stanowią ważny aspekt dla podejmowania działań zmierzających do ograniczenia i minimalizacji ich negatywnych następstw. Ważnym elementem jest ochrona przeciwpowodziowa, ale również ograniczenie skutków suszy. Zagrożeniem są również pożary, wichury i szkodniki owadzie, które wymagają zdecydowanych działań zmniejszających i łagodzących skutki ich występowania.

Osiągnięcie wyzwania **Wysoka jakość zasobów przyrodniczych i kulturowych**, będzie sprzyjać poprawie spójności przestrzennej, gospodarczej i społecznej, pozwoli na pełne wykorzystanie potencjału Partnerstwa oraz przyczyni się do podniesienia jakości życia jego mieszkańców.

Kierunki Interwencji:

C.II.1 Ochrona i kształtowanie zasobów przyrodniczych i kulturowych, m.in. poprzez podjęcie działań wymagających holistycznego podejścia m.in. do zagadnień związanych z adaptacją do zmian klimatu i poprawą jakości środowiska oraz jego ochroną. Osiągnięcie założonego celu wymagać będzie szerokiego zakresu działań realizowanych przy założeniu ograniczenia ingerencji w tereny cenne przyrodniczo, w szczególności na obszary Natura 2000. Niezwykle istotne zagadnienie stanowi także ochrona wartości dziedzictwa kulturowego, związanego z kulturą Wołoską, tradycjami pasterскими i aktywnością Habsburgów. Istotne jest zachowanie ekosystemu charakterystycznego dla regionu i harmonii w krajobrazie m.in. poprzez promocję walorów przyrodniczych Partnerstwa (wspieranie programów edukacyjnych i konkursów podnoszących świadomość ekologiczną, podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców i kształtowanie postaw proekologicznych), utrzymanie różnorodności biologicznej,

(zachowanie zasobów przyrodniczych, ochronę zagrożonych składników przyrody, w szczególności ochrona miejsc źródłiskowych Soły, Olzy, Żabczanki, Lorańca, rozlewisk, bagien tak ważnych dla ptactwa wodnego, płazów i owadów. Przyrodnicze i turystyczne zagospodarowanie nabrzeży rzek, siedlisk oraz gatunków roślin i zwierząt, ochronę i odtwarzanie ekosystemów naturalnych, utworzenie systemu przyrodniczo – kulturowego na obszarze Partnerstwa (ochrona terenów zieleni, lasów oraz obiektów i obszarów zabytkowych, przeciwdziałania niekontrolowanej zabudowie, promocję walorów przyrodniczych i kulturowych, tworzenie i wspieranie Centrów Edukacji Ekologicznej.).

C.III.2. Zapobieganie i zwalczanie skutków ocieplenia klimatu

Zmiany klimatyczne i przygotowanie się samorządów do skutków, które generują, stają się jednym z ważniejszych wyzwań z jakimi społeczności lokalne muszą się zmagać. Intensywność zjawisk meteorologicznych spowodowanych ociepleniem zaskakuje wszystkich. Susze, nawałne ulewy, intensywne wiatry stają się coraz częściej nieodłączną częścią naszej rzeczywistości. Dlatego niezbędne wydaje się podjęcie działań zmierzających do zmniejszenia emisji CO₂ takich jak wymiana źródeł ciepła w większości wykorzystujących dzisiaj paliwa stałe na niskoemisyjne (Pompy ciepła, piece gazowe czy też wykorzystujące paliwa odnawialne). Kolejnym ważnym działaniem jest przeorganizowanie polityki transportowej i aktywności zawodowej mieszkańców tak aby ograniczać emisję CO₂ (skracanie tras przejazdu przez udrażnianie nowych krótszych traktów komunikacyjnych, wspieranie transportu publicznego w tym kolei, budowę tras rowerowych, umożliwianie mieszkańcom aktywności zawodowej na obszarze partnerstwa) poprawy jakości wód, zdrowotności lasów oraz przeciwdziałania skutkom suszy i zjawisk ekstremalnych; zwiększenie ochrony przeciwpowodziowej (rozwój infrastruktury przeciwpowodziowej, budowy zbiorników małej retencji, budowy i modernizacji urządzeń przeciwpowodziowych, wsparcie budowy ekologicznych zabezpieczeń przeciwpowodziowych, odtwarzanie naturalnych terenów zalewowych), zwiększanie retencionowania wód (działań na rzecz zwiększania naturalnej retencji, zwiększania lesistości z uwzględnieniem różnorodności gatunkowej drzewostanów, zwiększania powierzchni zadrzewień i zakrzewień, wspieranie działań na rzecz zwiększania retencji wód opadowych), zwiększenie ochrony przed skutkami zagrożeń naturalnych (wspieranie rozbudowy systemów dostrzegania, monitorowania i zwalczania skutków zagrożeń, prowadzenia działań ratowniczych w sytuacji zagrożenia obszarów leśnych, wiejskich, rozbudowy infrastruktury przeciw zagrożeniowej, wspieranie podnoszenia kwalifikacji służb odpowiedzialnych za ochronę).

Kluczowe działania rozwojowe

C.III Gospodarka oparta na proekologicznym potencjale

Obszar partnerstwa ze względu na swoją unikalność ekologiczną a także przewagę terenów chronionych przyrodniczo, wymaga innowacyjnego podejścia w zakresie

kształtowania rozwoju gospodarczego w oparciu o wiedzę i potencjał ekologiczny. Zarówno uwarunkowania prawne jak i ekologiczny wizerunek i potencjał obszaru, kreują potrzebę rozwoju opartego na tzw. „Zielonym Ładzie”. W tym kontekście należy dostrzec specyfikę obszaru partnerstwa i na jej podstawie budować przewagę konkurencyjną przedsiębiorstw, czynnie wspierając rozwój i aktywność firm a nawet całych branż działających i tworzących ekologiczne usługi, technologie i rozwiązania.

Kierunki Interwencji

C.III.1 Tworzenie zielonych stref aktywności gospodarczej, m.in poprzez tworzenie zielonych stref aktywności ekonomicznej preferującej przedsięwzięcia kreujące zieloną gospodarkę, tworzenie infrastruktury związanej z przebranżowieniem- zawody deficytowe, w tym w kierunku Zielonego Ładu (nowe miejsca pracy dla młodych), wsparcie dla firm działających w branżach budujących zielony ład a także aktywności gospodarczej w turystyce, usługach i rolnictwie opartych na proekologicznym potencjale.

C.III.2 Edukacja ekologiczna w tym szkolnictwo zawodowe kształcące specjalistów w zawodach deficytowych, w tym w kierunku Zielonego Ładu, m.in. poprzez wsparcie i rozwój edukacji zawodowej w tematyce technologii wspierających przeciwdziałanie zmianom klimatu i ochronie przyrody zarówno na poziomie szkół jak i szkoleń dla dorosłych, rozszerzenie programu edukacji ekologicznej społeczności lokalnej wśród dzieci, młodzieży i osób dorosłych i seniorów uświadamiające zachodzące w klimacie zmiany i wskazujące jak można im przeciwdziałać oraz minimalizować ich skutki, utworzenie Centrum Edukacji Ekologicznej, wsparcie istniejących ośrodków edukacji ekologicznej, tworzenie ścieżek edukacji przyrodniczej i ekologicznej.

3 Projekty

Sformułowane w Rozdziale 2 cele strategiczne określone w wyniku prac i warsztatów prowadzonych z szerokim gronem interesariuszy m.in.: Radą Partnerstwa, Grupą Roboczą, lokalnymi liderami, organizacjami pozarządowymi, zostały zoperacjonalizowane w postaci projektów wpisujących się w kluczowe obszary rozwojowe – Cele strategiczne w wymiarze: gospodarczym, społecznym, środowiskowo - przestrzennym oraz w Cel horyzontalny związany ze sprawnym i skutecznym zarządzaniem we wszystkich ww. obszarach.

Proces zgłaszania i wyłaniania projektów umieszczonych w Strategii terytorialnej składał się z następujących etapów:

1. analiza celów Partnerstwa oraz wniosków z diagnozy, m.in.: zidentyfikowanych deficytów i potencjałów oraz wyzwań rozwojowych i kierunków interwencji;
2. zgłaszanie przez partnerów pomysłów na projekty, potrzeb i zamiarów inwestycyjnych;
3. zgłaszanie przez partnerów uproszczonych fiszek – formularzy projektowych zawierających podstawowe dane o projektach;
4. analiza dokumentacji otrzymanej w wyniku prac w pkt. a i b oraz wybór i opracowanie projektów partnerskich i zintegrowanych;
5. stworzenie macierzy projektów i celów strategicznych;
6. weryfikacja spełnienia przez projekty kryteriów dostępu;
7. opracowanie kryteriów punktowych i ranking projektów.

3.1 Kryteria weryfikacji projektów

Zgodnie z metodologią Związku Miast Polskich opracowaną w ramach projektu Pilotaż CWD, projekt strategiczny może być środkiem osiągnięcia jednego lub kilku celów strategicznych. Może też być nastawiony na osiągnięcie całości danego celu lub jego części.

Bezpośrednim źródłem projektów powinny być cele określone w Rozdziale 2 Strategii, wynikające z zidentyfikowanych na etapie diagnostycznym **kierunków strategicznej interwencji i współpracy**. Projekty strategiczne powinny wskazywać sposoby rozwiązania określonych problemów lub wzmacniać zidentyfikowane potencjały.

Każdy z projektów strategicznych jest zarówno **partnerski**, jak i **zintegrowany**.

Przez **projekt partnerski** rozumiemy projekt realizowany wspólnie przez uczestników Partnerstwa lub projekt podzielony na odrębne podprojekty realizowane przez poszczególnych partnerów, jednak wytwarzający wspólny rezultat. Należy unikać projektów realizowanych przez pojedynczych uczestników Partnerstwa wyłącznie w odpowiedzi na potrzeby ograniczonej społeczności obszaru; taki projekt – jeżeli jest niezbędny z innych przyczyn i ma cechy projektu zintegrowanego opisane niżej, może zostać wpisany do Strategii jako projekt uzupełniający, lecz nie strategiczny.

Przez **projekt zintegrowany** rozumiemy projekt kompleksowo rozwiązujący szerszy zakres problemów, wykorzystujący szerszy zakres potencjałów, odpowiadający na szerszy zakres potrzeb różnych grup beneficjentów końcowych, łączący różne działania (np. inwestycyjne, edukacyjne, organizacyjne itd.). Należy unikać projektów zaspokajających wyłącznie jedną wąsko sformułowaną potrzebę jednej grupy mieszkańców poprzez jeden rodzaj działania (np. inwestycję); taki projekt – jeżeli jest niezbędny z innych przyczyn i ma opisane wyżej cechy projektu partnerskiego, może zostać wpisany do Strategii jako projekt uzupełniający, lecz nie strategiczny.

3.1.1 Kryteria dostępu

Projekty włączone do Strategii **muszą mieć wymagane trzy cechy konstytutywne**:

- a) wpływ na rozwój więcej niż jednej jednostki samorządu terytorialnego;
- b) łączenie w sobie co najmniej dwóch z czterech wymiarów zdefiniowanych jako: gospodarczy, społeczny, środowiskowy, przestrzenny;
- c) komplementarność z innymi projektami zapisanymi w ramach tworzonej Strategii oraz innymi projektami na obszarze Partnerstwa, których realizacja jest w sposób wiarygodny przesądzona.

Wymienione wyżej cechy konstytutywne zostały przyjęte jako **kryteria dostępu** projektów do umieszczenia ich w Strategii. Ze zgłoszonych i opracowanych projektów partnerskich i zintegrowanych została stworzona macierz projektów przedstawiająca powiązanie projektów z celami strategicznymi w wymiarach: gospodarczym, społecznym i środowiskowo – przestrzennym oraz horyzontalnym wraz z kluczowymi kierunkami rozwoju zawartymi w celach strategicznych.

Tabela 7 Potencjalne projekty strategiczne

CELE STRATEGICZNE			CEL HORYZ ONTAL NY
A. Partnerstwo wykorzystujące potencjały do rozwoju gospodarki opartej na walorach turystycznych i kulturowych	B. Silna i otwarta społeczność partnerstwa	C. Dostępny, proekologiczny i zielony obszar Partnerstwa	Sprawne i skuteczne zarządzanie rozwojem obszaru Partnerstwa,

PROJEKTY ZGŁOSZONE DO STARTEGII TERYTORIALNEJ

L.p.	TYTUŁ PROJEKTU	CEL PROJEKTU	DZIAŁANIA/ZAKRES PROJEKTU	A.I.	A.II.	A.II.	B.I.	B.II.	B.III.	C.I.	C.II.	C.III.	H.
PROJEKTY ZGŁOSZONE DO STARTEGII TERYTORIALNEJ				Wzrost innowacyjności i kreatywności	Poprawa środowiska dla rozwoju przedsiębiorczości	Poprawa kapitału ludzkiego i rynku pracy	Rozwój kapitału społecznego i społeczeństwa obywatelskiego	Podwyższenie standardu i dostępu do usług	Włączenie społeczne grup zagrożonych lub wykluczonych społecznie	Dobra jakość i dostępność infrastruktury niezbędnej do wysokiej jakości życia społeczno-gospodarczego	Wysoka jakość zasobów przyrodniczych i kulturowych	Zrównoważony system osadniczy	

1	Zrównoważona gospodarka turystyczna na obszarze Partnerstwa oparta na walorach kulturowych i przyrodniczych a także rozbudowanej infrastruktury.	Poprawa warunków dla rozwoju turystyki aktywnej i górskiej. Wspieranie zrównoważonego rozwoju społ-gosp, w oparciu o potencjał przyrodniczy i kulturowy regionu, rozwój przemysłów czasu wolnego, uwzględniając wytyczne Europejskiego Zielonego Ładu.	Budowa, przebudowa, modernizacja infrastruktury turystyczno rekreacyjnej i sportowej. Ścieżki rowerowe, szlaki turystyczne, mała architektura, wieże widokowe, szałas/schrony dla turystów, panoramy szczytów w miejscach widokowych, parkingi, dodatkowy monitoring szlaków wraz z transmisją i bieżącą informacją o ilości dostępnych miejsc parkingowych, infrastruktura towarzysząca z usługami i działaniami związanymi z kwalifikacjami kadr oraz logistyką i zarządzaniem infrastrukturą oraz produktami turystycznymi wraz z tworzeniem warunków dla rozwoju zatrudnienia i samozatrudnienia w ramach gospodarki turystycznej , w tym inwestycje i działania związane z niwelowaniem skutków i ograniczaniem zagrożeń związanych z COVID-19		X	X	X		X	X	X	X	X
---	--	--	---	--	---	---	---	--	---	---	---	---	---

2	Rozwój i zachowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego oraz tożsamości lokalnej i ponadlokalnej na terenie Partnerstwa.	Rozwój infrastruktury eksponującej kulturę i tożsamość lokalną, skupionej wokół szlaków tematycznych związanych z kulturą pasterską, dziedzictwem Habsburgów, historyczną spuścizną Beskidu Żywieckiego i Śląskiego i szerokiej symboliki trójstyku.	<p>w ramach projektu planowane jest stworzenie bądź rozbudowa szlaków tematycznych skupionych wokół dwóch oszarów: Historycznego i kulturowego.</p> <p>1. Szlak łączący atrakcje turystyczne partnerstwa, m.in. Huta Szkła w Złatnej, solanki w Soli, stara dzwonnica w Soli, Inhalatorium w Rajczy, Stara Chałupa w Milówce, Park Cesarski w Węgierskiej Górcie, Fortyfikacje obronne "Westerplatte Południa 1939 - Szlak Fortów Obronnych", Zabytkowa architektura drewniana (XVIw. zagroda plebańska, architektura sakralna), Trójstyk w Jaworzynce, Kurna Chata Kawuloka, Muzeum Jana Wałacha w Istebnej, Muzeum Regionalne na Grapie w Jaworzynce, Centrum Koronki Koniakowskiej, Galeria "Dziadów noworocznych" i "Szlachciców" w Milówce</p>	X	X	X	X	X	X	X	X		X	
---	---	--	---	---	---	---	---	---	---	---	---	--	---	--

		<p>uwzględniające wspólną tożsamość kulturową, tradycje, w tym kulinarne (jagnięcina beskidzka, sery/kultura pasterska, wołoska), Centrum Pasterskie w Koniakowie.</p> <p>2. w oparciu o tradycję kultury pasterskiej/wołoskiej - Szlak Kultury Wołoskiej Zintegrowany szlak kulturowy służący jako nośnik regionalnych wartości kulturowych. Poprzez popularyzację wpływa na rozwój wołoskiego dziedzictwa, czyniąc je „żywym“ świadectwem kultury pogranicza. Szlak otwiera nowe, wspólne możliwości przed lokalnymi społecznościami, które bazując na kulturze wołoskiej mogą tworzyć własną ofertę kulturową np. poprzez warsztaty rękodzieła, lokalne imprezy wołoskie, produkcję serów, prowadzenie kulturowego wypasu owiec wzbogacających bioróżnorodność terenów</p>										
--	--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

		<p>górskich, wyznaczenia tras historycznych redyków i polan wypasowych, funkcjonowanie pasterskich zagród edukacyjnych i tp. (współpraca transgraniczna państw karpackich)</p> <p>3. liniowy produkt turystyczny: "U źródeł wielokulturowych Beskidów" łączący kulturę pasterską i dziedzictwo Habsburgów Beskidu Żywieckiego i Śląskiego oraz uwzględniający występujące na obszarze partnerstwa źródła na granicach zlewni rzek Bałtyku oraz Morza Czarnego</p>									
--	--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

3	Dostępność komunikacyjna i transportowa oraz rozwój komunikacji zbiorowej i transportu niskoemisyjnego na obszarze Partnerstwa	Zwiększenie dostępności komunikacyjnej i transportowej oraz rozwój komunikacji zbiorowej i transportu niskoemisyjnego, w tym niwelowanie skutków i ograniczanie zagrożeń związanych z COVID-19	<p>Utworzenie nowego lokalnego połączenia drogowego pomiędzy powiatami cieszyńskim i żywieckim Koniaków Kosarzyska -Zwardoń</p> <p>Rozwój dróg lokalnych i infrastruktury transportowej na terenie partnerstwa</p> <p>Powołanie organizatora transportu publicznego (np. w formie spółki)</p>	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
---	--	--	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

4	Rozwój Infrastruktury technicznej służącej ochronie środowiska a także działania dostosowujące do skutków zmian klimatycznych.	wspólne działania w zakresie poprawy jakości środowiska, czynnej ochrony przyrody wraz z tworzeniem i rozwojem infrastruktury edukacji ekologicznej a także bezpieczeństwa mieszkańców w konfrontacji ze skutkami zmiany klimatu.	<p>1. wspólne projekty w zakresie poprawy efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej, w budynkach mieszkalnych</p> <p>2. wspólne projekty w zakresie OZE (fotowoltaika pomp ciepła) - kontynuacja projektów grantowych dla mieszkańców</p> <p>3. budowa gazociągu celem ograniczenia niskiej emisji</p> <p>4. kanalizacja sanitarna/oczyszczalnie, sieć wodociągowa, zaopatrzenie w wodę pitną, stacje uzdatniania wody.</p> <p>5. retencjonowanie wody dla potrzeb gospodarczych i przyrodniczych, ochrona miejsc źródłiskowych, rozlewiska, bagna dla ptactwa wodnego, żab, źródliska Soły, Olzy, Żabniczki, Lorańca, przyrodnicze i turystyczne zagospodarowanie nabrzeży rzek.</p>	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
---	--	---	--	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

			<p>6. Wsparcie dla służb ratowniczych w tym OSP w zakresie wyposażenia w sprzęt techniczny, szkolenia i środki komunikacji.</p> <p>7. Budowa i rozbudowa PSZOK-ów Rozszerzenie funkcjonalności PSZOK-ów</p> <p>8. Działania z zakresu czynnej ochrony przyrody:</p> <p>A. Utworzenie Centrum Edukacji Ekologicznej w Rajczy</p> <p>B. Wsparcie istniejących ośrodków edukacji ekologicznej</p> <p>C. Tworzenie ścieżek przyrodniczych</p> <p>C. Usuwanie roślin inwazyjnych</p> <p>D. Łąki kwietne</p> <p>E. Zakładanie sadów opartych o gatunki dawnych odmian drzew owocowych.</p> <p>F. Utrzymanie bioróżnorodności mokradł i obszarów wodno-błotnych</p>										
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

		<p>G. Utworzenie kampanii edukacyjno-informacyjnej mającej na celu budowanie świadomości ekologicznej mieszkańców regionu i turystów.</p> <p>H. Działania na rzecz zachowania bioróżnorodności obszarów otwartych łąk i pastwisk górskich poprzez wsparcie dla wypasu zwierząt gospodarskich, zachowania dziedzictwa kulturowego i promocji rynku produktów regionalnych. "</p>									
--	--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

5	<p>Silna, otwarta i zintegrowana społeczność obszaru Partnerstwa uczestnicząca w procesie współzrządzenia.</p>	<p>Działania zmierzające do Zacierania różnic ekonomicznych i społecznych oraz budowanie więzi międzypokoleniowych i kulturowych. Tworzenie lokalnej wspólnoty interesów wszystkich mieszkańców Partnerstwa w oparciu o usługi wynikające z realnych potrzeb.</p>	<p>1. Aktywizacja zawodowa i społeczna mieszkańców, rozwój opieki zdrowotnej, centra opiekuńczo-mieszkalne 2. wsparcie dla seniorów osiedlających się na stałe na obszarze partnerstwa, ze szczególnym uwzględnieniem osób wychodzących z branży górniczej/okołogórniczej</p> <p>3. aktywizacja seniorów</p> <p>4. Inicjowanie działań związanych z zachęcaniem osób do osiedlania się na stałe na obszarze partnerstwa ze szczególnym uwzględnieniem osób wychodzących z branży górniczej/okołogórniczej.</p> <p>5. infrastruktura mieszkalnictwa komunalnego (mieszkania dla młodych).</p> <p>6. Zwiększenie kompetencji pracowników urzędów, szkolenia, sprzęt biurowy,</p>	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
---	--	---	--	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

		dostosowanie do możliwości prowadzenia pracy zdalnej											
--	--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

6	Rynek pracy i kadry dla rozwoju gospodarki opartej na założeniach Zielonego Ładu.	Wspieranie oraz rozwój na terenie Partnerstwa rynku pracy oraz kwalifikacji i dostępności kadr lokalnej gospodarki dostosowanej do ekologicznego charakteru obszaru Partnerstwa w tym niwelowanie skutków i ograniczanie zagrożeń związanych z COVID-19	<p>1. stworzenie infrastruktury związanej z przebranżowieniem- zawody deficytowe, w tym w kierunku Zielonego Ładu (nowe miejsca pracy dla młodych)</p> <p>2. Utworzenie zielonej strefy ekonomicznej preferującej przedsięwzięcia kreujące zieloną gospodarkę.</p>	X	X	X	X	X					X
---	---	---	--	---	---	---	---	---	--	--	--	--	---

Źródło: opracowanie własne

Wszystkie projekty znajdujące się w macierzy zostały przedstawione w fizekach projektowych zgodnych z poniższym wzorem i stanowią Załącznik nr 4 do Strategii.

Tabela 8 Wzór fiszki projektowej

Tytuł projektu	Należy podać tytuł projektu powiązany z zakresem działań projektu
Numer porządkowy projektu	L.p. projektu z Tabeli nr 21 Potencjalne projekty strategiczne
Lider projektu	Należy wskazać lidera projektu (partnera wiodącego)
Partnerzy	Należy opisać wszystkich formalnych partnerów w projekcie z rozbiem na partnerów samorządowych oraz pozostałych (sektor pozarządowy, przedsiębiorcy albo publiczny inny niż partnerskie JST)
Potrzeba realizacji projektu	Należy opisać, jak projekt odpowiada na deficyty, problemy, potencjały oraz wyzwania określone w diagnozie. Ponadto om, kierunkom i celom strategicznym. I którym. Inaczej rzecz ujmując jest to uzasadnienie dla przyjętej wyżej koncepcji projektu - że należy ją rozwinąć.
Koncepcja projektu	Opis kilkudzaniowy idei, zakresu rzeczowego przedsięwzięcia (przewidywanych elementów składowych) wraz z odniesieniem do przewidywanego operatora w fazie wdrożeniowej.
Zgodność z celami	Należy odnieść się do konkretnych kierunków interwencji i celów Strategii, które realizuje opisywany projekt.
Okres realizacji	Należy opisać: 1. Przewidywany okres realizacji projektu (od mm.rrrr do mm.rrrr) 2. Przewidywany okres jego eksploatacji (funkcjonowania) (od. rrrr do rrrr) – o ile zakończenie okresu eksploatacji jest możliwy do określenia w czasie
Terytorialny zasięg projektu	Należy umiejscowić projekt w przestrzeni Partnerstwa, ze wskazaniem gminy na obszarze których będzie realizowany.
Komplementarność z innymi projektami	Należy wskazać komplementarność zarówno z projektami już zrealizowanymi, realizowanymi obecnie lub planowanymi do realizacji, ze szczególnym uwzględnieniem projektów realizowanych w ramach przygotowywanej Strategii (strategicznymi i uzupełniającymi)

Produkty projektu i ich wskaźniki	Wskaźniki produktu – wskaźniki określone na poziomie projektu, powiązane bezpośrednio z wydatkami ponoszonymi w projekcie.
Rezultaty bezpośrednie projektu i ich wskaźniki	Wskaźniki rezultatu – wskaźniki określone na poziomie projektu, odnoszące się do bezpośrednich korzyści, jakich doświadczą beneficjenci końcowi projektu.

Źródło: opracowanie na podstawie metodologii ZMP

Wyniki weryfikacji 11 projektów dokonanej na podstawie macierzy i fiszek projektowych, pod kątem spełnienia 3 cech konstytutywnych projektów strategicznych (warunków dostępu) przedstawia tabela poniżej.

Tabela 9 Weryfikacja kryteriów dostępu

L.p.	PROJEKTY ZGŁOSZONE DO STRATEGII TERYTORIALNEJ	Wpływ projektu na rozwój więcej niż jednej JST	Łączenie co najmniej dwóch z czterech wymiarów strategicznych: gospodarczego, społecznego, środowiskowego,	Komplementarność z innymi projektami	SPEŁNIENIE WSZYSTKICH CECH KONSTITUTYWNYCH
1	Zrównoważona gospodarka turystyczna na obszarze Partnerstwa oparta na walorach kulturowych i przyrodniczych a także rozbudowanej infrastrukturze.	TAK	TAK	TAK	TAK
2	Rozwój i zachowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego oraz tożsamości lokalnej i	TAK	TAK	TAK	TAK

	ponadlokalnej na terenie Partnerstwa.				
3	Dostępność komunikacyjna i transportowa oraz rozwój komunikacji zbiorowej i transportu niskoemisyjnego na obszarze Partnerstwa	TAK	TAK	TAK	TAK
4	Rozwój Infrastruktury technicznej służącej ochronie środowiska a także działania dostosowujące do skutków zmian klimatycznych.	TAK	TAK	TAK	TAK
5	Silna, otwarta i zintegrowana społeczność obszaru Partnerstwa uczestnicząca w procesie współzrządzenia.	TAK	TAK	TAK	TAK
6	Rynek pracy i kadry dla rozwoju gospodarki opartej na założeniach Zielonego Ładu.	TAK	TAK	TAK	TAK

Źródło: opracowanie własne

Wszystkie sześć projektów zweryfikowanych na podstawie macierzy i fiszek projektowych spełniło wymagane 3 cechy konstytutywne projektów strategicznych.

3.1.2 Kryteria rankingowe - punktowe

W celu wstępnego określenia m.in.: stopnia przygotowania projektów do realizacji oraz oszacowania wykonalności finansowej projekty strategiczne zostały poddane rankingowaniu według opracowanych wraz Grupę Roboczą wraz z Doradcą Partnerstwa (ZMP) kryteriów punktowych, które umożliwiły uszeregowanie planowanych przedsięwzięć.

Poniżej przedstawiono opis kryteriów rankingowych wraz z przypisaną punktacją:

1. Zgodność projektu z więcej niż dwoma kluczowymi wymiarami z celów strategicznych:

- a) NIE – .....0 pkt
- b) TAK– .....2 pkt

Dodatkowa punktacja za większy stopień zintegrowania i szersze oddziaływanie projektu ponad wymagane dla projektów strategicznych min 2 wymiary z 4 (gospodarczy, społeczny, środowiskowy, przestrzenny).

Punktacja nadawana bezpośrednio w odniesieniu do całego projektu Partnerstwa łącznie (bez podziału na poszczególne części projektu przypisane Partnerom i uśrednienie arytmetyczne sumy zdobytej punktacji).

Maksymalna liczba punktów do zdobycia przez projekt w danym kryterium – 2.

2. Podział kosztów projektu pomiędzy Partnera finansowego wiodącego, a pozostałych partnerów (łącznie)

Partner z największym udziałem kosztów w projekcie – Partner finansowy wiodący.

Udział Partnera finansowego wiodącego w projekcie w stosunku do łącznego udziału pozostałych partnerów w przedziale:

- a) od 40% włącznie do 60% włącznie - .....2 pkt
- b) od 0% do 40% - .....1 pkt
- c) od 60% do 100% - .....1 pkt
- d) 100% - .....0 pkt

Kryterium orientacyjnie określa poziom i równomierność rozłożenia kosztów w projekcie, pomiędzy JST o największym udziale kosztów, a pozostałe jednostki (łącznie). Poziom równomierności rozłożenia kosztów w projekcie wpływa bezpośrednio lub/i pośrednio na zaangażowanie oraz odpowiedzialność poszczególnych jednostek realizujących projekt.

Najwyżej punktowane są projekty o relatywnie największej równomierności rozłożenia kosztów pomiędzy Partnera wiodącego i pozostałych partnerów, ponieważ stwarzają lepsze środowisko do współpracy samorządów oraz zmniejszają ryzyko

marginalizowania pozostałych jednostek realizujących projekt i realizację celów inwestycyjnych dotyczących jednego podmiotu.

Punktacja nadawana bezpośrednio w odniesieniu do całego projektu Partnerstwa łącznie.

Maksymalna liczba punktów do zdobycia przez projekt w danym kryterium – 2.

3) Projekt łączy działania inwestycyjne i nieinwestycyjne:

a) Tak – .....1 pkt

b) Nie – .....0 pkt

Zgodnie z wymogami dotyczącymi projektów Strategicznych preferowane są projekty zintegrowane łączące ze sobą zadania inwestycyjne i nieinwestycyjne. Powyższe połączenie rodzajów działań pozwala na większą komplementarność działań oraz lepsze oddziaływanie projektu na poszczególne sfery życia społeczno-gospodarczego.

Punktacja nadawana w odniesieniu do poszczególnych części projektu przypisanych partnerom, a następnie suma zdobytej punktacji uśredniona arytmetycznie.

Maksymalna liczba punktów do zdobycia przez projekt w danym kryterium – 1.

4) Stopień przygotowania projektu do realizacji:

a) Wstępne założenia/koncepcje - ..... 1 pkt

b) Dokumentacja na poziomie PFU lub dokumentów równoważnych umożliwiających sporządzenie PFU (w okresie do 30 dni) – .....2 pkt

c) Dokumentacja projektowa i kosztorysowa lub równoważna umożliwiająca sporządzenie dokumentacji projektowej i kosztorysowej (w okresie do 30 dni) – .....3 pkt

d) Pozwolenie na budowę prawomocne lub złożona dokumentacja do otrzymania pozwolenia na budowę, w przypadku niewymaganego pozwolenia na budowę – posiadanie dokumentacji umożliwiającej przystąpienie do realizacji – .....4 pkt

Kryterium orientacyjnie określa przygotowanie i gotowość projektu do realizacji pod kątem sporządzonej dokumentacji dotyczącej planowanego przedsięwzięcia.

W przypadku dokumentacji na poziomie opracowania zawierającym się pomiędzy wariantem a/b lub b/c lub c/d możliwość nadania punktacji odpowiednio 1,5 pkt. lub 2,5 pkt. lub 3,5 pkt.

Punktacja nadawana w odniesieniu do poszczególnych części projektu przypisanych partnerom, a następnie suma zdobytej punktacji uśredniona arytmetycznie.

Maksymalna liczba punktów do zdobycia przez projekt w danym kryterium – 4.

5) Konieczność przeprowadzenia OOS dla projektu:

- a) projekt wymaga przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko, jednak ocena nie została przeprowadzona – .....1 pkt
- b) projekt wymaga przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko i ocena została przeprowadzona – .....2 pkt
- c) projekt nie wymaga przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko – .....2 pkt
- d) brak danych/nie zweryfikowano ww. kwestii – .....0 pkt

Kryterium orientacyjnie określa stopień przygotowania projektu pod kątem wymogów związanych z ochroną środowiska, mogących spowodować istotne trudności i opóźnienia na etapie przygotowywania dokumentacji projektu.

Punktacja nadawana w odniesieniu do poszczególnych części projektu przypisanych partnerom, a następnie suma zdobytej punktacji uśredniona arytmetycznie.

Maksymalna liczba punktów do zdobycia przez projekt w danym kryterium – 2.

6) Występowanie w projekcie pomocy publicznej:

- a) w projekcie występuje pomoc publiczna - .....1 pkt
- b) w projekcie część zadań związana jest z pomocą publiczną w części nie występuje pomoc publiczna - .....1 pkt
- c) w projekcie nie występuje pomoc publiczna - ..... 2 pkt
- d) brak danych/nie zweryfikowano jeszcze ww. kwestii – ..... 0 pkt

Kryterium orientacyjnie określa stopień przygotowania projektu pod kątem zagadnień związanych z występowaniem pomocy publicznej, mogących spowodować istotne trudności i opóźnienia na etapie przygotowywania dokumentacji projektu, w szczególności w planowanym poziomie dofinansowania, montażu finansowym oraz założeń związanych z bieżącym utrzymaniem infrastruktury powstałej w ramach projektu.

Punktacja nadawana w odniesieniu do poszczególnych części projektu przypisanych partnerom, a następnie suma zdobytej punktacji uśredniona arytmetycznie.

Maksymalna liczba punktów do zdobycia przez projekt w danym kryterium – 2.

7) Możliwość realizacji projektu z wykorzystaniem instrumentów zwrotnych lub/i PPP:

- a) Tak – .....1 pkt
- b) Nie/brak danych/nie zweryfikowano - .....0 pkt

Kryterium orientacyjnie określa możliwości oraz stopień weryfikacji pozadotacyjnych źródeł finansowania planowanego przedsięwzięcia.

Punktacja nadawana w odniesieniu do poszczególnych części projektu przypisanych partnerom, a następnie suma zdobytej punktacji uśredniona arytmetycznie.

Maksymalna liczba punktów do zdobycia przez projekt w danym kryterium – 1.

8) Szacowana wartość projektu w stosunku do skumulowanej wartości środków na inwestycje za ostatnie 5 lat:

Szacowana wartość projektu zgłoszonego przez Partnerstwo w porównaniu do skumulowanej wartości wydatków majątkowych partnerów za ostatnie 5 lat (okres realizacji projektów w celu porównywalności danych w uproszczeniu przyjęto również na 5 lat).

Kryterium orientacyjnie określa zdolność Partnerstwa do przygotowania procesu inwestycyjnego i jego przeprowadzenia na podstawie wartości zrealizowanych dotychczas inwestycji.

Skumulowana wartość inwestycji za ostatnie 5 lat wynosi w zaokrągleniu 75 mln zł. Zostały określone przedziały punktowe w odniesieniu do wartości wynoszącej 100% - 75 mln zł oraz odpowiednio 125% (93,75 mln zł), 150% (112,5 mln zł), 175% (131,25 mln zł) i powyżej.

Im szacunkowa wartość projektu jest większa od poziomu dotychczasowej wartości wydatków majątkowych tym punktacja jest niższa ze względu na większą skalę inwestycji, w stosunku do dotychczasowych doświadczeń.

Jeżeli szacunkowa wartość projektu wynosi:

- a) 75 mln zł i poniżej – .....4 pkt
- b) powyżej 75 mln do 93,75 mln zł włącznie – .....3 pkt
- c) powyżej 93,75 mln do 112,5 mln zł włącznie – .....2 pkt
- d) powyżej 112,5 mln do 131,25 mln zł włącznie – .....1 pkt
- e) powyżej 131,25 mln zł – .....0 pkt

Punktacja nadawana w odniesieniu do całego projektu Partnerstwa łącznie (bez podziału na poszczególne części projektu przypisane partnerom i uśrednienie arytmetyczne sumy zdobytej punktacji).

Maksymalna liczba punktów do zdobycia przez projekt w danym kryterium – 4.

9) Szacowana wartość projektu do wartości projektu umożliwiającej zapewnienie wkładu własnego określonej na podstawie prognozowanej wartości nadwyżki finansowej netto z WPF⁴

Szacowana wartość projektu zgłoszonego przez Partnerstwo w porównaniu do wartości projektu umożliwiającej zapewnienie wkładu własnego, określonej na podstawie prognozowanej wartości nadwyżki finansowej netto z WPF na 5 lat JST wchodzących w skład Partnerstwa – przyjętej jako możliwy 15% wkład własny Partnerstwa do projektu.

Okres realizacji projektów w celu porównywalności danych przyjęto dla uproszczenia również na 5 lat.

Na podstawie prognozowanej z WPF skumulowanej w okresie 2021-2026 nadwyżki finansowej netto JST wchodzących w skład Partnerstwa określono wartość projektu możliwego do realizacji z uwagi na wkład własny 15% równy ww. nadwyżce finansowej.

Kryterium orientacyjnie określa zdolność Partnerstwa do zapewnienia wkładu własnego, koniecznego do realizacji przedsięwzięcia z prognozowanej nadwyżki finansowej netto.

Określona na ww. podstawie wartość projektu wyniosła 51 mln zł, zostały określone przedziały punktowe w odniesieniu do wartości wynoszącej 100% - 51 mln zł oraz odpowiednio 125% (63,75 mln zł), 150% (76,5 zł), 175% (89,25 mln zł) i powyżej.

Im szacunkowa wartość projektu jest większa od wartości projektu określonej na podstawie nadwyżki finansowej netto z WPF-u tym punktacja w kryterium jest niższa ze względu na większe niebezpieczeństwo niezapewnienia odpowiedniej wysokości wkładu własnego do projektu.

Jeżeli szacunkowa wartość projektu wynosi:

- a) 51 mln zł i poniżej – .....4 pkt
- b) powyżej 51 mln do 63,75 mln zł włącznie – .....3 pkt
- c) powyżej 63,75 mln do 76,5 mln zł włącznie – .....2 pkt
- d) powyżej 76,5 mln do 89,25 mln zł włącznie – .....1 pkt
- e) powyżej 89,25 mln zł – .....0 pkt

Punktacja nadawana w odniesieniu do całego projektu Partnerstwa łącznie (bez podziału na poszczególne części projektu przypisane partnerom i uśrednienie arytmetyczne sumy zdobytej punktacji).

---

⁴ <https://www.gov.pl/web/finanse/wieloletnia-prognoza-finansowa3>

Maksymalna liczba punktów do zdobycia przez projekt w danym kryterium – 4.

Maksymalna liczba punktów do zdobycia przez projekt łącznie w ramach kryteriów - 22 pkt.

3.2 Ranking projektów strategicznych

Wyniki oceny projektów strategicznych na podstawie opisanych kryteriów punktowych przedstawia poniższa tabela.

Tabela 10 Ranking projektów strategicznych

L.p./ (nr projektu)	PROJEKTY ZGŁOSZONE DO STRATEGII TERYTORIALNEJ	Zdobyta liczba punktów przez projekt	% max liczby punktów	MIEJSCE W RANKINGU
1./ (2)	Zrównoważona gospodarka turystyczna na obszarze Partnerstwa oparta na walorach kulturowych i przyrodniczych a także rozbudowanej infrastrukturze.	18,0	82	2
2./ (5)	Rozwój i zachowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego oraz tożsamości lokalnej i ponadlokalnej na terenie Partnerstwa.	18	82	2
3./ (6)	Zwiększenie dostępności komunikacyjnej i transportowej oraz rozwój komunikacji zbiorowej i transportu niskoemisyjnego, w tym niwelowanie skutków i ograniczanie zagrożeń związanych z COVID-19	16	72	3

4./(1)	Rozwój Infrastruktury technicznej służącej ochronie środowiska a także działania dostosowujące do skutków zmian klimatycznych.	20	90	1
5./(2)	Silna, otwarta i zintegrowana społeczność obszaru Partnerstwa uczestnicząca w procesie współzrządzenia	18	82	2
6./(10)	Rynek pracy i kadry dla rozwoju gospodarki opartej na założeniach Zielonego Ładu.	16	72	3

Źródło opracowanie własne

Wszystkie projekty strategiczne otrzymały relatywnie wysoką punktację zawierającą się w przedziale od 72% do 90% maksymalnej liczby punktów.

Największą liczbę punktów zdobył projekt strategiczny nr 4 związany z ochroną środowiska.

Najniższą liczbę punktów zdobył projekt nr 6 związany z rynkiem pracy.

W przypadku projektów dotyczących rynku pracy i zintegrowanego środowiska dla rozwoju przedsiębiorczości relatywnie niska punktacja wynikała z niewielkiego stopnia przygotowania projektów oraz z małej liczby bezpośrednich działań wpływających na rynek pracy i środowisko przedsiębiorczości przewidzianych dla tego szczebla jednostek samorządowych. Partnerzy część zadań oddziaływujących na wymieniony obszar zawarli w innych projektach strategicznych, związanych m.in. z turystyką. Należy podkreślić, że problemy w obszarze rynku pracy są istotną barierą rozwojową dla obszaru Partnerstwa (m.in. bezrobocie, plany zawodowe młodzieży) i interwencja w tym obszarze powinna być kierowana i łączona z poziomem administracyjnym posiadającym odpowiednie instrumenty i narzędzia. Jednocześnie jednostki wchodzące w skład Partnerstwa powinny rozszerzyć swoje działania w sferze zarówno inwestycyjnej jak i nie inwestycyjnej, dotyczące m.in.: obsługi inwestora, wsparcia dla nowopowstałych firm, stworzenie warunków do prowadzenia działalności – usługi doradcze, huby przedsiębiorczości, uzbrajanie terenów pod inwestycje, zmiany i tworzenie planów zagospodarowania przestrzennego.

Projekty strategiczne opracowane zgodnie z metodologią CWD, umieszczone w strategii mogą składać się lub składają się z pakietu (wiązki) pojedynczych projektów umożliwiających sporządzenie poszczególnych dokumentacji aplikacyjnych,

możliwych do składania na późniejszym etapie do właściwych konkursów i naborów wniosków w ramach tworzonego obecnie systemu wdrażania funduszy UE oraz do pozostałych mechanizmów finansowania przedsięwzięć w formule bezzwrotnej oraz zwrotnej. Potencjalne źródła finansowania planowanych inwestycji zostały przedstawione w Rozdziale 7 – Źródła finansowania.

Na obecnym etapie prac nad projektami sporządzony ranking umożliwia jedynie orientacyjne uszeregowanie projektów i pełni funkcję pomocniczą w dalszych pracach i analizach wykonalności wybranego przedsięwzięcia.

Kluczową kwestią jest spełnienie przez projekty umieszczone w strategii opisanych wcześniej trzech kryteriów dostępu, w przypadku nie spełnienia jakiegokolwiek z ww. kryteriów, projekt może być jedynie traktowany jako projekt uzupełniający lub wyłączony całkowicie ze strategii terytorialnej.

4 Warunki i procedury obowiązujące w realizacji strategii

Jedną z najistotniejszych kwestii warunkujących realizację Strategii jest sprawny system procesu jej wdrażania, składający się ze zbioru warunków, zasad i procedur określających i regulujących przede wszystkim formę i strukturę podmiotu odpowiedzialnego za realizację Strategii oraz zakresy odpowiedzialności poszczególnych podmiotów i komórek organizacyjnych.

Przedstawiając poniższy system wdrażania Strategii terytorialnej Partnerstwa należy zaznaczyć, że Partnerstwo powstało w ramach projektu Pilotaż CWD (PCWD) w 2020 r na podstawie podpisanego Listu intencyjnego o współpracy, powołującego Radę Partnerstwa i jej Przewodniczącego i definiującego podstawowe obszary współpracy. W skład Partnerstwa weszło Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Subregionu Południowego Województwa Śląskiego AGLOMERACJA BESKIDZKA z siedzibą w Bielsku-Białej. Ze względu na duże doświadczenie a także znajomość zagadnień związanych z obszarem partnerstwa predysponowanym podmiotem do koordynacji wdrażania strategii jest Stowarzyszenie Aglomeracja Beskidzka. W ramach dalszych ustaleń członkowie Partnerstwa ustalą podstawowe zasady funkcjonowania m.in kwestii finansowania, wspólnych działań w wybranej formie prawnej.

4.1 Etapy wdrażania Strategii

Proces wdrażania Strategii terytorialnej będzie przebiegał w trzech etapach realizacyjnych:

1. organizacji,
2. realizacji,
3. zakończenia.

Tabela 11 Opis etapów procesu wdrażania Strategii

ETAPY PROCESU WDRAŻANIA STRATEGII		
1. ORGANIZACJA PROCESU	2. REALIZACJA PRO-CESU	3. ZAKOŃCZENIE PROCESU
Termin realizacji etapu: do końca 2021 r.	Termin realizacji etapu: 2022-2030	Termin realizacji etapu: 2028-2032
<ul style="list-style-type: none"> • Przyjęcie Strategii Terytorialnej Partnerstwa (STP) przez Radę Partnerstwa (RP) – Przewodniczącego RP po akceptacji przez Przewodniczącego Grupy Roboczej (GR) (wraz z akceptacją raportu z konsultacji społecznych STP), • Nadanie formy organizacyjno-prawnej Partnerstwa np. w ramach Stowarzyszenia Aglomeracja Beskidzka. • Powołanie w ramach przyjętej formy organizacyjno – prawnej struktury i zespołu odpowiedzialnego za wdrażanie Strategii • Opracowanie dokumentów i procedur zarządczych oraz wdrożeniowych wraz z monitoringiem i ewaluacją procesów • Opracowanie harmonogramu i budżetu dotyczących procesów zarządczych, wdrożeniowych oraz monitoringu i ewaluacji • Przekazanie przez Radę Partnerstwa wdrażania Strategii Zespołowi Operacyjnemu 	<ul style="list-style-type: none"> • Bieżące zarządzanie procesem zgodnie z zatwierdzonym budżetem i harmonogramem, w tym m.in.: rozliczanie programu, monitoring, ewaluacja, sprawozdawczość, • Kontrola realizacji procesu • Realizacja projektów • Ewaluacja mid-term • Ewentualna aktualizacja Strategii lub jej modyfikacja 	<ul style="list-style-type: none"> • Podsumowanie i rozliczanie procesu • Ewaluacja ex post procesu • Przygotowanie rejestru doświadczeń z realizacji procesu oraz raportu podsumowującego realizację procesu

Źródło: opracowanie własne

4.2 Struktura organizacyjna

Zgodnie z ustaleniami, Partnerstwo wykorzysta formę organizacyjno-prawną Stowarzyszenia Aglomeracja Beskidzka, w celu realizacji przyjętej Strategii terytorialnej.

Koordynator realizacji strategii, Stowarzyszenie Aglomeracja Beskidzka, wykorzysta wiedzę i doświadczenie zdobyte przez jednostki wchodzące w skład Partnerstwa w

ramach projektu PCWD, angażując powołane w ramach projektu struktury organizacyjne składające się z Rady Partnerstwa wraz z Przewodniczącym oraz Grupy Roboczej wraz z Koordynatorem.

Planowana struktura zarządzania procesem wdrażania Strategii składa się z:

- Rady Porozumienia kierowanej przez Lidera Porozumienia jako Przewodniczącego Rady⁵,
- Zespołu Operacyjnego kierowanego przez Koordynatora Zespołu⁶,
- Koordynatorów Gminnych na poziomie jednostek wchodzących w skład Partnerstwa.

Rada Porozumienia – działa na poziomie zarządzania strategicznego (Komitet Sterujący) pełni funkcję decyzyjną, opiniodawczą i podejmuje kluczowe decyzje. W skład Rady wchodzi osoby reprezentujące daną gminę - po jednej osobie z każdej gminy. **Radą kieruje Przewodniczący (Lider Porozumienia)**. Przewodniczący może wyznaczyć swojego Zastępcę.

Spotkania Rady będą odbywać się w zależności od potrzeb. Organizatorem spotkań jest Lider Porozumienia, jednak spotkanie może być zorganizowane na wniosek reprezentanta każdej jednostki samorządowej wchodzącej w skład Partnerstwa.

Do zadań Rady należy w szczególności:

- opiniowanie i zatwierdzanie projektu oraz zmian w Strategii,
- opiniowanie i zatwierdzanie projektów objętych Strategią,
- opiniowanie i zatwierdzanie procedur, dokumentów niezbędnych w procesie wdrażania Strategii lub aktualizacji dokumentu,
- podejmowanie decyzji w sprawie funkcjonowania Porozumienia m.in. zmiana składu Partnerstwa,
- określenie i zatwierdzanie zasad współpracy w ramach Porozumienia oraz między Porozumieniem, a podmiotami zewnętrznymi,
- określanie zasad i źródeł finansowania Strategii oraz procesu jej wdrażania,
- powoływanie członków Zespołu Operacyjnego lub ewentualnych zespołów roboczych/stanowisk specjalistycznych wewnętrznych i zewnętrznych do przygotowania przedsięwzięć/procesów,
- nadzór nad realizacją celów i zadań Porozumienia,
- nadzór nad partycypacją społeczną dotyczącą wdrażania i ewaluacji Strategii,

---

⁵ obecnie Rada Partnerstwa z Przewodniczącym Rady Partnerstwa

⁶ obecnie Grupa Robocza z Koordynatorem Grupy Roboczej

- zatwierdzanie raportów i sprawozdań z realizacji zadań.

Lider Porozumienia (Przewodniczący Rady):

- reprezentuje Radę Porozumienia
- koordynuje współpracę między członkami Porozumienia
- zatwierdza wnioski na powołanie Koordynatora Zespołu Operacyjnego i Zastępcy Koordynatora ZO
- nadzoruje pracę Zespołu Operacyjnego
- zatwierdza wnioski na powołanie zespołów i/lub stanowisk specjalistycznych wewnętrznych i zewnętrznych.

Zespół Operacyjny - w skład Zespołu wchodzi przedstawiciele wszystkich gmin – stron Porozumienia (Koordynatorzy gminni), którzy koordynują proces wdrażania Strategii w zakresie dotyczącym danej jednostki samorządowej i współpracują bezpośrednio między sobą oraz z Koordynatorem Zespołu Operacyjnego.

W skład Zespołu Operacyjnego w zależności od potrzeb mogą też wchodzić inni pracownicy jednostek wchodzących w skład Partnerstwa lub wewnętrzne zespoły robocze utworzone z wymienionych pracowników, a także zewnętrzni specjaliści i zewnętrzne zespoły robocze.

Pracami Zespołu Operacyjnego kieruje Koordynator Zespołu Operacyjnego wyznaczony przez Lidera Porozumienia (Przewodniczącego Rady), w zależności od potrzeb przewodniczący może także wyznaczyć Zastępcę Koordynatora Zespołu Operacyjnego.

Koordynator Zespołu Operacyjnego i jego Zastępcą działają na poziomie zarządzania operacyjnego w stosunku do Rady Porozumienia działającej na poziomie zarządzania strategicznego.

Do zadań Zespołu Operacyjnego należy w szczególności:

- monitoring i koordynacja wdrażania Strategii,
- przedstawianie wniosków i opinii dla Rady Porozumienia, w tym przedstawiania propozycji zmian Strategii i stanowisk wobec podmiotów zewnętrznych,
- koordynacja współpracy między gminami – stronami Porozumienia, w tym kontakt z osobami odpowiedzialnymi za przygotowanie i realizację projektów na poziomie gmin,
- przygotowanie rocznych raportów z realizacji Strategii przekazywanych Radzie,
- współpraca z ekspertami zewnętrznymi oraz innymi instytucjami zaangażowanymi w realizację Strategii,

- koordynacja realizacji projektów oraz zapewnienie komplementarności realizowanych zadań,
- prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych,
- zapewnianie odpowiedniej partycypacji interesariuszy w procesach wdrażania i ewaluacji Strategii,
- prowadzenie sprawozdawczości i ewaluacji realizowanych zadań,

Do zadań Koordynatora Zespołu Operacyjnego należy w szczególności:

- reprezentowanie Zespołu Operacyjnego przed Radą Porozumienia i w kontaktach z podmiotami zewnętrznymi,
- kontrola i koordynacja działalności Zespołu Operacyjnego,
- nadzór nad realizacją zadań w ramach Porozumienia,
- zapewnienie bieżącej komunikacji z Radą Porozumienia,
- akceptacja i składanie wniosków do Rady Porozumienia o powołanie do ZO zespołów roboczych i/lub specjalistów wew i zew.,
- akceptacja i składanie raportów z działalności ZO do RP,
- zapewnienie bieżącej komunikacji między koordynatorami i zespołami roboczymi i specjalistami wew i zew.,
- akceptacja i składanie do zatwierdzenia przez RP lub PRP stanowisk, opinii, dokumentów zaakceptowanych na poziomie ZO wymagających zatwierdzenia przez RP lub przez PRP,
- informowanie Przewodniczącego Rady Porozumienia o postępach w realizacji Strategii i występujących ryzykach,
- przedkładanie do zatwierdzenia przez RP/PRP projektów działań usprawniających i zaradczych,
- akceptacja i składanie raportów z działalności ZO do RP/PRP.

Spotkania Zespołu Operacyjnego będą odbywać się w zależności od potrzeb. W spotkaniach mogą uczestniczyć inne osoby zapraszane ze względu na rodzaj omawianych spraw, w szczególności osoby odpowiedzialne za realizację konkretnych projektów i dysponujące odpowiednią wiedzą i kwalifikacjami.

Zespoły robocze i stanowiska specjalistyczne

W sytuacji, gdy realizacja zadań wymaga zaangażowania szerszego grona osób i specjalistów, możliwe jest powoływanie przez Radę Porozumienia/Przewodniczącego RP, na wniosek Koordynatora gminnego lub Koordynatora Zespołu Operacyjnego Zespołów Roboczych oraz Stanowisk specjalistycznych składających się zarówno z pracowników jednostek wchodzących w skład Porozumienia jak również z osób i podmiotów zewnętrznych.

4.3 Procedura aktualizacji Strategii oraz składu Partnerstwa

W celu dostosowania Strategii terytorialnej do zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej przewiduje się procedurę jej aktualizacji oraz możliwość zmiany składu Partnerstwa.

Procedura aktualizacji możliwa będzie decyzją Rady Partnerstwa.

Wszczęcie procedury aktualizacji powinno być efektem działań ewaluacyjnych i wniosków z nich wynikających – m.in. w ramach ewaluacji mid-term.

Projekt procedury przeprowadzenia aktualizacji Strategii będzie sporządzał Zespół Operacyjny, akceptował Koordynator Zespołu i przedstawiał do zatwierdzenia Radzie Partnerstwa.

Procedura zmiany składu Partnerstwa możliwa będzie na wniosek zainteresowanej strony/stron po wyrażeniu zgody przez Radę Partnerstwa lub poprzez samodzielną decyzję Rady Partnerstwa.

Decyzję o zmianie składu Partnerstwa podejmują jednostki samorządowe, które zainicjowały powstanie Partnerstwa w ramach projektu Pilotaż CWD – Gminy: Rajcza, Ujsoły, Istebna, Milówka, Węgierska Górka, Radziechowy-Wieprz.

Wymienione jednostki samorządowe przed podjęciem decyzji mogą wystąpić o sporządzenie opinii do ekspertów zewnętrznych w zakresie zmiany składu Partnerstwa, w szczególności dotyczących występowania powiązań funkcjonalnych, wpływu zmian na rozwój dotychczasowych podmiotów wchodzących w skład Partnerstwa.

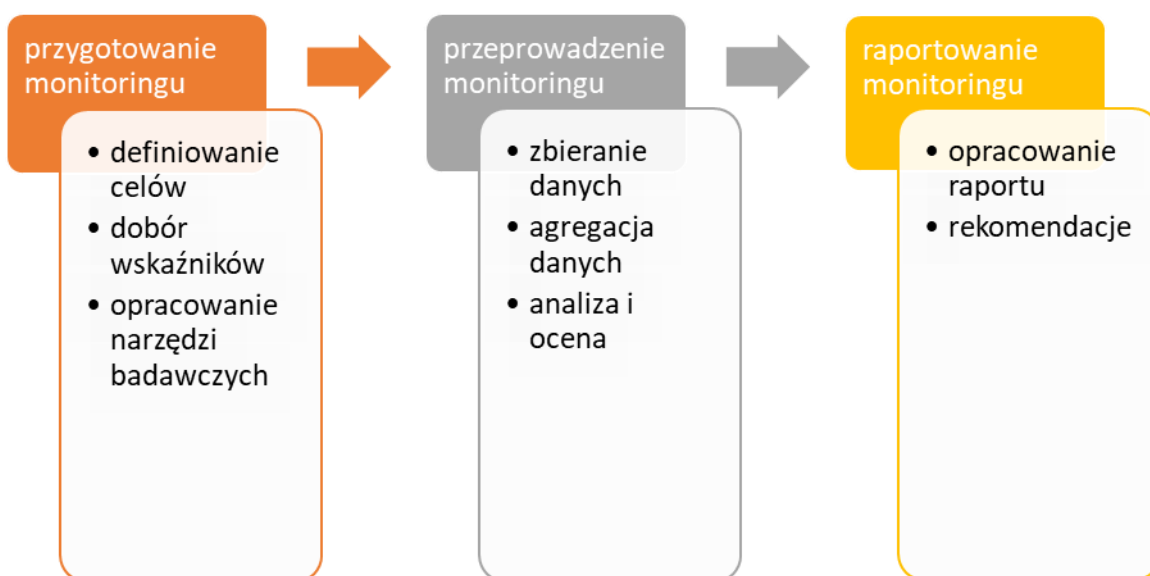

5 System monitoringu i oceny skuteczności realizacji strategii

Realizacja strategii będzie podlegała stałej ocenie, mającej na celu stwierdzenie czy strategia jest realizowana i w przypadku, gdy pojawi się ryzyko nieosiągnięcia celów strategicznych lub celu głównego - wdrożenie działań zaradczych lub naprawczych. Planuje się systematyczne obserwowanie zmian jakościowych i ilościowych wskaźników określonych w Strategii. Jest to warunek konieczny przy aktywnej realizacji polityki rozwoju samorządu.

Monitoring realizacji strategii możemy podzielić na trzy poniższe etapy:

ryc. 8 Etapy monitoringu

Źródło: opracowanie własne.

FAZA 1: FAZA ZAPROJEKTOWANIA SYSTEMU MONITORINGU PROJEKTU

I. Przygotowanie monitoringu

- 1) Dobór wskaźników produktu i rezultatu bezpośredniego dla realizowanych projektów oraz wskaźników rezultatu strategicznego dedykowanych celom Strategii
- 2) Wybór Operatora – Koordynatora wdrażania oraz zaplanowanie procesu monitoringu.

- 3) Przygotowanie metodyki i narzędzi badawczych (matryca monitoringu projektów oraz matryca monitoringu celów strategicznych)

FAZA 2: FAZA WDROŻENIOWA

Monitoring będzie realizowany z dbałością o osiągnięcie wysokiego poziomu jakości efektów i skutecznego wywiązywania się z przyjętego we wskaźnikach poziomu sukcesu Strategii.

II. Przeprowadzenie monitoringu

- 1) Zbieranie danych, informacji o realizowanych projektach oraz osiągniętych celach strategicznych
- 2) Wprowadzenie danych, agregacja danych
- 3) Analiza i ocena wyników

FAZA 3: FAZA NOWELIZACYJNA

Na organizowanych spotkaniach Operatora z Radą Porozumienia możliwe będzie podejmowanie ewentualnych decyzji korygujących będących konsekwencją bieżącego oceniania, dostosowania do oczekiwań, standardów, norm, korekta odchyleń od planu, uaktualnianie i dokonywanie niezbędnych, możliwych zmian w odniesieniu do planów i założeń w Strategii.

III. Raportowanie monitoringu

- 1) Przygotowanie raportu z monitoringu
- 2) Rekomendacje

5.1 Wskaźniki realizacji strategii

Zaplanowany system monitoringu opiera się na analizie danych zastanych, któremu będą podlegać wskaźniki produktu oraz rezultatu bezpośredniego (dla realizowanych projektów) rezultatu strategicznego (na potrzeby monitoringu celów strategicznych). Dobór adekwatnych wskaźników świadczy o efektywności i skuteczności monitoringu.

Warunki przypisane do wskaźników:

- wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego dotyczą działań zaplanowanych w projektach Partnerstwa
- wskaźniki rezultatu strategicznego dotyczą wyróżnionych celów Strategii Terytorialnej Partnerstwa
- liczba wskaźników nie powinna być zbyt duża, pomiar powinien się koncentrować na kluczowych procesach
- wartością bazową (wyjściową, porównawczą) dla każdego wskaźnika przyjęto rok 2021

- każdy wskaźnik musi mieć ustaloną wartość docelową. Ustanowienie wartości docelowych umożliwia monitorowanie w kontekście terminowości osiągnięcia zamierzonych celów, motywacji do działania oraz zapewnia odpowiedzialność i transparentność działań
- wskaźniki powinny być proste, precyzyjnie zdefiniowane, osiągalne oraz dostępne na poziomie gminnym
- wskaźniki powinny posiadać informację normatywną - zmiana wskaźnika powinna być podstawą do pozytywnej lub negatywnej oceny
- wskaźniki powinny być zagregowane do całego Obszaru Partnerstwa (dla 6gmin)

Narzędziem badawczym pozwalającym na ocenę stopnia realizacji wskaźników są skonstruowane dwie matryce:

1. Matryca monitoringu projektów – dokonuje oceny stopnia osiągnięcia wskaźników produktu i rezultatu bezpośredniego dla realizowanych projektów;
2. Matryca monitoringu celów strategicznych – dokonuje oceny stopnia osiągnięcia celów strategicznych.

Tabela 12 Matryca monitoringu projektów.

Lp	Nazwa wskaźnika	Rodzaj wskaźnika (P/ RB)	Jednostka miary	Wartość bazowa (2021)	Wartość docelowa (2030)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Zrównoważona gospodarka turystyczna na obszarze Partnerstwa oparta na walorach kulturowych i przyrodniczych a także rozbudowanej infrastrukturze.							
1	Liczba zbudowanych i zmodernizowanych obiektów turystyczno-rekreacyjnych i sportowych	P	szt.		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	Dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku
2	Długość zbudowanych i zmodernizowanych	P	Km.		zgodnie z dokumentacją	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość	raz w roku

	ścieżek rowerowych i szlaków turystycznych				przedsięwzięć	projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	
3	Liczba przeszkolonych	P	Ilość osób		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku
4	Długość utworzonych lub odnowionych szlaków turystycznych	P	km		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku
5	Liczba obiektów przystosowanych do pełnienia funkcji turystycznych	P	szt.		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku
6	Liczba osób korzystających z usług turystycznych na obszarze Partnerstwaw miejscach weryfikowalnych (np. bilety, urządzenia do zliczania rowerzystów, liczba udzielonych	RB	os.		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku

	noclegów)						
Dostępność komunikacyjna i transportowa oraz rozwój komunikacji zbiorowej i transportu niskoemisyjnego na obszarze Partnerstwa							
7	Długość zbudowanych i zmodernizowanych dróg	P	km		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku
8	Długość zmodernizowanych chodników	P	km		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku
9	Liczba powstałych parkingów, w tym systemów park and ride oraz park and drive	P	szt.		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku
10	Liczba powstałych centrów przesiadkowych	P	szt.		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	zgodnie z dokumentacją aplikacyjną
11	Liczba zakupionej bądź wybudowanej infrastruktury	P	szt.		zgodnie z dokumentacją	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość	zgodnie z dokum

	służącej poprawie bezpieczeństwa/ochrony uczestników ruchu drogowego				przedsięwzięć	projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	netacją aplikacyjną
12	Liczba przewozów komunikacją zbiorową na przebudowanych i nowych liniach komunikacji zbiorowej	RB	szt.		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	zgodnie z dokumentacją aplikacyjną
Rozwój i zachowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego oraz tożsamości lokalnej i ponadlokalnej na terenie Partnerstwa.							
13	Liczba opracowanych i stworzonych szlaków tematycznych na obszarze partnerstwa	P	szt.		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku
14	Liczba zmodernizowanych i przebudowanych obiektów związanych z dziedzictwem kulturowym i tożsamością lokalną.	P	Szt.		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku
Rozwój Infrastruktury technicznej służącej ochronie środowiska a także działania dostosowujące do skutków zmian klimatycznych.							
15	Długość zbudowanych i	P	km		zgodnie z dokumentacją	dokumentacja przedsięwzięć (w tym	raz w roku

	zmodernizowanych sieci kanalizacyjnych				etacją przedsięwzięć	m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	
16	Długość zbudowanych i zmodernizowanych sieci wodociągowych	P	km		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku
17	Liczba oczyszczalni ścieków w tym przydomowych	P	szt.		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku
18	Liczba nowych przyłączy do sieci gazowej	P	Szt.		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku
19	Liczba OSP i innych służb wspartych poprzez zakup sprzętu i przeprowadzone szkolenia	P	szt.		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku
20	Liczba wybudowanych bądź	P	Szt.		zgodnie z dokumentacją	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość	raz w roku

	zmodernizowanych PSZOK				przedsięwzięć	projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	
21	Liczba przedsięwzięć służących retencjonowaniu wody	p	Szt.		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku
22	Liczba zainstalowanych pomp ciepła i instalacji fotowoltaicznych na obszarze partnerstwa	P	Szt.		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku
23	Wprowadzenie rozwiązań typu smart (inteligentnych) – w tym sieci energooszczędnego oświetlenia ulicznego, czy zdalnego odczytu zużycia mediów	P	tak/nie		tak	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku
24	Liczba przeprowadzonych termomodernizacji obiektów publicznych	P	szt.		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku
25	Liczba działań z	p	szt.		zgodnie z	dokumentacja	raz w

	zakresu czynnej ochrony przyrody i tworzenia bioróżnorodności				dokumentacją przedsięwzięć	przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	roku
26	Liczba zadań/inicjatyw edukacyjnych podnoszących świadomość ekologiczną mieszkańców	P	szt.		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku
Silna, otwarta i zintegrowana społeczność obszaru Partnerstwa uczestnicząca w procesie współzrządzenia							
27	Liczba zbudowanych/zmodernizowanych obiektów opiekuńczo-zdrowotnych	P	szt.		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku
28	Odsetek mieszkańców zadowolonych z jakości świadczonych usług opiekuńczo-zdrowotnych	RB	%		+20% wartości bazowej	badanie ankietowe	raz w roku
29	Odsetek mieszkańców zadowolonych z jakości świadczonych usług kulturalno-rozrywkowych	RB	%		+20% wartości bazowej	badanie ankietowe	raz w roku

30	Odsetek mieszkańców zadowolonych z jakości świadczonych usług senioralnych	RB	%		+20% wartości bazowej	badanie ankietowe	raz w roku
31	Liczba zadań z zakresu poszerzenia oferty i dostępności do usług specjalistycznych zdrowotnych	P	szt.		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku
32	Ilość osób osiedlających się na stałe w danym roku.	p	os		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	Raz w roku
33	Odsetek mieszkańców zadowolonych z obsługi administracyjnej, w tym online		%		70%	Badania ankietowe	Raz w roku
34	Liczba pracowników urzędów biorących udział w szkoleniach, kursach, studiach podnoszących kompetencje zawodowe	P	Os.		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku

Rynek pracy i kadry dla rozwoju gospodarki opartej na założeniach Zielonego Ładu.

35	Liczba osób przeszkolonych w zakresie kwalifikacji związanych z ekologią.	P	Os.		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku
36	Utworzenie zielonej strefy ekonomicznej preferującej przedsięwzięcia kreujące zieloną gospodarkę.	P	Tak/ Nie		zgodnie z dokumentacją przedsięwzięć	dokumentacja przedsięwzięć (w tym m.in. sprawozdawczość projektów, ewidencja i dokumentacja JST) oraz zewnętrzne źródła danych	raz w roku

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 13 Matryca monitoringu celów strategicznych.

Lp	Cel strategiczny/ Nazwa wskaźnika strategicznego (RS)	Jednostka miary	Wartość bazowa (rok 2021)	Wartość docelowa (rok 2030)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
CEL HORYZONTALNY - Sprawne i skuteczne zarządzanie rozwojem obszaru Partnerstwa, oparte na współpracy i zaufaniu, umożliwiające efektywne wykorzystywanie zasobów i wspólną realizację przedsięwzięć we wszystkich sferach życia społeczno-gospodarczego						
1	Liczba spotkań przedstawicieli gmin dotyczących kierunków rozwojowych obszaru Partnerstwa	szt.	2 (raz na pół roku)	20	Oświadczenie	raz do roku
2	Opracowanie struktury organizacyjnej i zarządzania rozwojem	tak/nie		tak	Dokument/ program/plan	raz do roku

	Partnerstwa					
SFERA GOSPODARCZA - Partnerstwo wykorzystujące potencjały (zasoby i produkty) do rozwoju gospodarki opartej na walorach turystycznych i kulturowych						
A.I Rozwój konkurencyjnej gospodarki opartej na turystyce, potencjałach środowiskowych i kulturowych.						
1	Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w sekcjach związanych z turystyką i usługami	szt.		nie mniej niż w roku bazowym	MRL, GUS	raz do roku
A.II Poprawa środowiska dla rozwoju przedsiębiorczości						
2	Dochody budżetu Obszaru Partnerstwa z tytułu udziału w PIT	zł		więcej niż w roku bazowym	MRL, GUS	raz do roku
3	Dochody budżetu Obszaru Partnerstwa z tytułu udziału w CIT	zł		więcej niż w roku bazowym	MRL, GUS	raz do roku
4	Instytucje otoczenia biznesu na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowej	szt.		więcej niż w roku bazowym	MRL, GUS	raz do roku
A.III Poprawa kapitału ludzkiego i rynku pracy						

1	Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	szt.		więcej niż w roku bazowym	MRL, GUS	raz do roku
2	Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym	szt.		więcej niż w roku bazowym	MRL, GUS	raz do roku
3	Stopa bezrobocia	%		mniejsza niż w roku bazowym	PUP	raz do roku
SFERA SPOŁECZNA - Silna i otwarta społeczność partnerstwa						
B.I ROZWÓJ KAPITAŁU SPOŁECZNEGO I SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO						
1	Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców	szt.		więcej niż w roku bazowym	MRL, GUS	raz do roku
B.II PODWYŻSZENIE STANDARDU I DOSTĘPU DO USŁUG PUBLICZNYCH						
2	Liczba osób zadowolonych z obsługi w Urzędach Gminy	os.		więcej niż w roku bazowym	Badania opinii mieszkańców	raz na dwa lata
3	Liczba porad specjalistycznych	szt.		więcej niż w roku bazowym	MRL, GUS	raz do roku
B.III WŁĄCZENIE SPOŁECZNE GRUP ZAGROŻONYCH LUB WYKŁOUCZONYCH SPOŁECZNIE						
1	Udział	%		Nie	MRL, GUS	raz do roku

	zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym			większy niż w roku bazowym		
2	Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	os.		mniej niż w roku bazowym	MRL, GUS	raz do roku
SFERA ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNA Dostępny, proekologiczny i zielony obszar Partnerstwa						
C.I DOBRA JAKOŚĆ I DOSTĘPNOŚĆ INFRASTRUKTURY						
1	Długość czynnej sieci rozdzielczej kanalizacyjnej	km		więcej niż w roku bazowym	MRL, GUS	raz do roku
2	Długość czynnej sieci rozdzielczej gazowej	km		więcej niż w roku bazowym	MRL, GUS	raz do roku
C.II WYSOKA JAKOŚĆ ZASOBÓW PRZYRODNICZYCH I KULTUROWYCH						
1	Liczba działań z zakresu czynnej ochrony przyrody	szt.		nie mniej niż w roku bazowym	Urzędy Gminy	raz do roku
2	Ilość zmieszanych odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku na 1 mieszkańca	kg		mniej niż w roku bazowym	MRL, GUS	raz do roku
C.III GOSPODARKA OPARTA NA PROEKOLOGICZNYM POTENCJALE						
1	Ilość stref ekonomicznych opartych na	Szt.		więcej niż w roku	MRL, GUS	raz do roku

	ekologicznym potencjale			bazowym		
2	Liczba inwestycji publicznych opartych na proekologicznym potencjale	szt.		więcej niż w roku bazowym	Sprawozdania przygotowane przez JST	raz do roku

Źródło: opracowanie własne.

5.2 Monitorowanie procesu wdrażania strategii

Monitoring procesu wdrażania Strategii Terytorialnej Partnerstwa to zorganizowany proces (ciągły i długoterminowy) określania aktualnej wartości przyjętych wskaźników, opisujących produkty i rezultaty dokonań zarówno w aspekcie rzeczowym, jak i finansowym. To bieżące gromadzenie i analizowanie informacji o przebiegu procesu realizacji Strategii z myślą o podjęciu działań korygujących⁷. Przedmiotem monitoringu jest Strategia Terytorialna Partnerstwa, obejmująca sześć gmin: Rajcza, Ujsoty, Istebna, Milówka, Węgierska Górka, Radziechowy-Wieprz.

i ISTOTĄ MONITORINGU jest gromadzenie, opracowanie i przekazywanie informacji przydatnych w zarządzaniu rozwojem partnerstwa. Monitoring strategiczny stanowi podstawę ewaluacji strategii, obejmującej ocenę długoterminową działań władz partnerstwa w zakresie zaspokojenia potrzeb wspólnoty lokalnej oraz budowania pozycji konkurencyjnej.

Wdrażanie Strategii będzie realizowane w oparciu o monitoring rzeczowy i finansowy.

i MONITORING RZECZOWY – sprawdza, w jakim stopniu rzeczywiste wartości wskaźników odbiegają od zakładanych
MONITORING FINANSOWY – weryfikuje płynność, terminowość, prawidłowy rozkład wydatkowania funduszy

Monitoring rzeczowy będzie realizował następujące cele:

Cel nr 1: weryfikacja osiągniętych wyników w odniesieniu do określonych oczekiwań

---

⁷ Zajączkowska A., Monitoring na potrzeby wdrażania projektu, 1/2018; Podręcznik monitoring i ewaluacji Lokalnych Strategii Rozwoju, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 2017.

Cel nr 2: stopień osiągnięcia celów strategicznych Strategii

Cel nr 3: stopień osiągania produktów i rezultatów bezpośrednich dla realizowanych projektów

Cel nr 4: ujawnienie występowania problemów, trudności w realizacji wskaźnika

Cel nr 5: określenie czasu realizacji wskaźnika

Monitoring finansowy:

Cel nr 1: określenie źródła finansowania wskaźnika

Cel nr 2: diagnoza poziomu wykorzystania budżetu przeznaczonego na realizację działania

- Cel nr 3: pozyskiwanie funduszy zewnętrznych na realizację wskaźnika
- Cel nr 4: weryfikacja, czy wydatkujemy środki w taki sposób i takim tempie, jakim zaplanowaliśmy

Metodologia monitoringu opiera się na metodyce desk research, czyli analizie danych zastanych o charakterze obiektywnym (mieralne, zestandaryzowane). Analizie będą podlegały wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego dla realizowanych projektów oraz wskaźniki rezultatu strategicznego na potrzeby monitoringu celów strategicznych. Narzędziem badawczym są skonstruowane dwie matryce pozwalające na ocenę osiągnięcia założony wskaźników:

3. **Matryca monitoringu projektów** – dokonuje oceny stopnia osiągnięcia wskaźników produktu i rezultatu bezpośredniego dla realizowanych projektów
4. **Matryca monitoringu celów strategicznych** – dokonuje oceny stopnia osiągnięcia celów strategicznych.

i STRUKTURA MONITORINGU

Rada Partnerstwa – Komitet sterujący wdrażanie Strategii

Operator (Stowarzyszenie Aglomeracja Beskidzka)– Koordynator Zespołu Operacyjnego

Mając na uwadze rzetelne gromadzenie i analizę danych, monitoring Strategii powinien odbywać się nie rzadziej niż raz na rok. Odpowiedzialny za monitorowanie realizacji Strategii będzie Operator (koordynator wdrażania) Strategii. Do jego głównych zadań będzie należało prowadzenie bieżącego monitoringu, gromadzenie danych i informacji oraz współpraca z pozostałymi Partnerami. W procesie monitorowania uczestniczyć również będzie Rada Partnerstwa jako Komitet sterujący

wdrażania Strategii, do którego kompetencji należeć będzie zapoznanie się z postępowaniem realizacji Strategii, ocena efektywności i skuteczności realizacji projektów oraz celów strategicznych, wydawanie rekomendacji odnośnie zmian, aktualizacji, nowych kierunków, podejmowanie działań zaradczych w przypadku wystąpienia znaczących rozbieżności osiągniętych a planowanych rezultatów. Wnikliwy i bieżący monitoring, analiza struktury celów, wskaźników itd. daje władzom możliwość skutecznej reakcji. W ramach cyklicznych spotkań Operatora z Radą Partnerstwa (terminy spotkań wg zapotrzebowania), omawiane będą najważniejsze sprawy dotyczące realizacji działań, w tym m.in. stopień osiągnięcia wskaźników, problemy i ryzyka, postęp w realizacji harmonogramów rzeczowo-finansowych, przepływy i zabezpieczenie finansów. Spotkania będą główną platformą, gdzie na podstawie analizy postępów w realizacji Strategii (weryfikacja danych bieżących z systemu monitorowania), analizy bieżących zdarzeń wdrożeniowych, weryfikacji aktualnych ryzyk w realizacji, będą przygotowywane rekomendacje w zakresie konieczności modyfikacji, podejmowania kolejnych kroków.

5.3 Ocena (ewaluacja) stopnia osiągnięcia celów strategicznych

Efekty monitoringu są kluczowym źródłem informacji dla bieżącej oceny i ewaluacji okresowej i końcowej. Dla poprawności realizacji działań i osiągnięcia zamierzonych celów strategicznych w Strategii, opracowano i zawarto wyczerpujący opis procesu ewaluacji, który gwarantuje rzetelną i obiektywną ocenę (w tym wnioski i rekomendacje) faktycznych rezultatów jej realizacji.

Ewaluacja jest oceną skuteczności działań, wydajności instrumentów finansowych, użyteczności, trafności, trwałości i komplementarności interwencji Strategii. To systematyczne, okresowe badanie realizowane z użyciem wielu metod i technik badawczych⁸. Głównym celem ewaluacji jest identyfikacja i ocena efektów realizacji Strategii.

Prezentowana procedura ewaluacji opiera się na dwóch typach: ewaluacji etapowej (mid-term) oraz ewaluacji końcowej (ex post).

i EWALUACJA MID-TERM – bieżąca analiza procesu wdrażania Strategii i jego efektów oraz zmian w otoczeniu strategicznym

---

⁸ Podręcznik monitoringu i ewaluacji lokalnych strategii rozwoju, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Ewaluacja będzie prowadzona przez wybrany, zewnętrzny podmiot (tzw. ewaluacja zewnętrzna).

Charakterystyka typów zaplanowanej ewaluacji:

- ewaluacja etapowa (mid-term) - wykonana będzie w trakcie realizacji Strategii, może być zarówno oceną punktową weryfikującą poziom osiągania celów strategicznych albo składać się z całego szeregu badań wykonywanych po sobie i realizowanych przez jeden zespół badawczy (ilościowych i jakościowych),
- ewaluacja końcowa (ex-post) będzie przeprowadzona po zakończeniu realizacji Strategii, a otrzymane wnioski i rekomendacje będą wykorzystane do planowania strategicznego na kolejny okres po 2030 roku.

Przedmiotem ewaluacji jest Strategia Terytorialna Partnerstwa. W kompleksowo zaplanowanym badaniu ewaluacyjnym szczegółowej ocenie według kryteriów ewaluacyjnych będą podlegały:

- **trafność** – ocena adekwatności celów strategicznych i metod ich wdrażania do problemów i wyzwań społeczno-ekonomicznych, które zostały zidentyfikowane w Strategii
- **skuteczność** – ocena stopnia realizacji założonych celów Strategii, skuteczność użytych metod wdrażania
- **wydajność (efektywność)** – ocena relacji między nakładami, kosztami, zasobami a osiągniętymi celami
- **użyteczność** – ocena całości rzeczywistych efektów Strategii (planowanych oraz nieplanowanych) odnoszących się do wyjściowej sytuacji oraz wyzwań społeczno-ekonomicznych
- **trwałość** – ocena ciągłości efektów w perspektywie średnio- i długookresowej.

Badanie ewaluacyjne zostanie przeprowadzone z wykorzystaniem triangulacji metodologicznej, w oparciu o np.: dane z monitoringu, dane zastane, administracyjne, wyniki badań społecznych realizowanych na społeczności lokalnej, konsultacje społeczne z grupami przedstawicielskimi (władze lokalne, radni, środowisko ngo, przedsiębiorcy).

Zrealizowana ewaluacja powinna dostarczyć odpowiedzi na następujące pytania w obrębie wyróżnionych kryteriów ewaluacyjnych:

Trafność:

- 1) W jakim stopniu cele Strategii odpowiadają na lokalne potrzeby i problemy zdiagnozowane na Obszarze Partnerstwa?
- 2) W jaki sposób metody wdrażania celów Strategii przyczyniają się do ich realizacji?

- 3) W jakim stopniu opracowana diagnoza oddaje rzeczywistość społeczną, gospodarczą i środowiskowo-przestrzenną Obszaru Partnerstwa?
- 4) W jakim stopniu zidentyfikowane problemy Obszaru Partnerstwa są w relacji z diagnozą?

Skuteczność:

- 1) W jakim stopniu zostały osiągnięte cele Strategii?
- 2) W jakim stopniu zostały osiągnięte zaplanowane projekty?
- 3) Jeśli pojawiły się odchylenia od docelowego poziomu wartości wskaźnika/celu, co na to wpłynęło?
- 4) Co determinuje realizację celów Strategii?
- 5) Jaki jest poziom wykorzystania środków finansowych na realizację określonych działań Strategii?

Wydajność:

Czy zaangażowane środki finansowe pozwalają osiągnąć cele strategiczne?

- 1) Czy rozkład środków finansowych został prawidłowy przydzielony do realizacji celów Strategii?
- 2) Jakie czynniki decydują o efektywności finansowej?

Użyteczność:

- 1) Czy i jakie pojawiły się efekty nieplanowane realizacji Strategii?
- 2) Co miało wpływ na pojawienie się nieplanowanych efektów realizacji Strategii?
- 3) Czy i jakie pojawiły się efekty zaplanowane realizacji Strategii?
- 4) Czy efekty, które się pojawiły, przyczyniły się do rozwiązania problemów społeczno-ekonomicznych zdiagnozowanych na Obszarze Partnerstwa?

Trwałość:

- 1) Czy zidentyfikowane problemy w diagnozie zostały zniwelowane?
- 2) Czy zachowana została efektywność wydajności w aspekcie finansowym?
- 3) Czy zrealizowano zaplanowane projekty i działania strategiczne?

Standardy ewaluacji założone przez Polskie Towarzystwo Ewaluacyjne, jakie będzie spełniać zaplanowane badanie, świadczące o jego wysokiej jakości:

- a) Rzetelność, całościowość i dokładność prac;
- b) Poszanowanie godności ludzkiej,
- c) Niezależność i dbałość o bezpieczeństwo pozyskiwanych danych.

Rozwój regionalny stanowi współcześnie niezwykle ważny element i źródło przewagi konkurencyjnej mogącej pozytywnie oddziaływać na rozwój danego obszaru. Efekty polityki rozwoju zgodnie z zaplanowanym w Strategii systemem ewaluacji będą oceniane i analizowane kompleksowo.

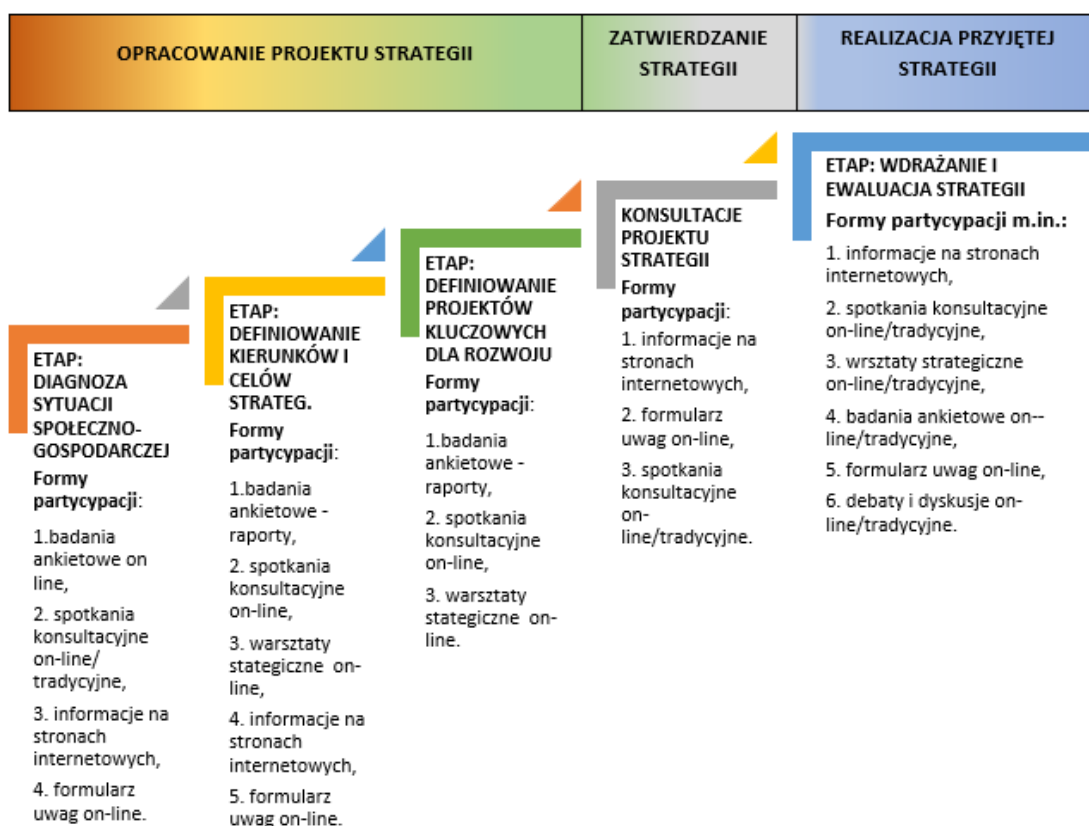
6 Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych

Partycypacja, jako bardzo ważny proces włączenia szerokiego grona interesariuszy w tworzenie kluczowych dla rozwoju danego obszaru dokumentów, prowadzona była zarówno na etapie sporządzania diagnozy jak i opracowania Strategii terytorialnej i kontynuowana będzie w procesie jej wdrażania oraz ewaluacji.

Narzędzia i formy partycypacji dobrano w taki sposób, aby zapewnić udział w procesie jak największej i zróżnicowanej grupy interesariuszy, uwzględniając jednocześnie ograniczenia związane z epidemią COVID-19.

Formy partycypacji na poszczególnych etapach realizacji Strategii terytorialnej przedstawia poniższy schemat.

ryc. 9 Formy partycypacji – etapy Strategii terytorialnej

Źródło: opracowanie własne

Jak wskazuje powyższy schemat partycypacja z zastosowaniem szerokiego zestawu narzędzi realizowana była i będzie na wszystkich etapach tworzenia, zatwierdzania oraz realizacji Strategii terytorialnej.

Na etapie tworzenia projektu dokumentu zaangażowane zostały następujące grupy interesariuszy:

- w części dotyczącej diagnozy: organizacje pozarządowe, liderzy lokalni, przedsiębiorcy, uczniowie ostatnich klas szkół średnich oraz mieszkańcy, a także przedstawiciele partnerów oraz miejskich i gminnych jednostek organizacyjnych,
- w części dotyczącej określania celów strategicznych: organizacje pozarządowe, liderzy lokalni, a także przedstawiciele partnerów oraz miejskich i gminnych jednostek organizacyjnych, wykorzystane były także wyniki badań ankietowych wśród mieszkańców i młodzieży ostatnich klas szkół ponadpodstawowych zrealizowane na etapie diagnozy.

- w części dotyczącej określania działań i projektów: organizacje pozarządowe, liderzy lokalni, przedstawiciele partnerów oraz miejskich i gminnych jednostek organizacyjnych

Na etapie przygotowywania ostatecznej wersji dokumentu przeprowadzone zostały konsultacje kompletnego projektu Strategii terytorialnej, w których każda zainteresowana osoba i podmiot mógł zapoznać się z dokumentem zamieszczonym na stronach internetowych oraz zgłosić uwagi i wnioski za pośrednictwem formularza on-line, dodatkowo przeprowadzone zostały spotkania konsultacyjne z interesariuszami.

Na etapie realizacji przyjętej Strategii planowany jest ciągły proces partycypacji w procesach wdrażania i ewaluacji poprzez:

- konsultowanie rozwiązań realizacyjnych dotyczących Strategii, w formie m.in.: wywiadów focusowych, spotkań konsultacyjnych, warsztatów, debat i badań ankietowych,
- konsultowaniu zgodności wdrażania Strategii z przyjętymi założeniami, zapewnione podczas ewaluacji mid-term z wykorzystaniem m.in.: wywiadów focusowych, spotkań konsultacyjnych, warsztatów, debat i badań ankietowych,
- informowaniu interesariuszy o realizacji procesów w ramach Strategii oraz o wynikach badań ewaluacyjnych poprzez m.in.: strony internetowe jednostek wchodzących w skład Partnerstwa, media społecznościowe, spotkania informacyjne.

Szczegółowy opis zastosowanych i planowanych form, narzędzi, technik, częstotliwości partycypacji zawiera plan partycypacji.

Tabela 14 Plan partycypacji

Etap	Cel włączenia	Metody włączania interesariuszy	Termin partycypacji / Częstotliwość	Poziom partycypacji
Diagnozowanie sytuacji społeczno-gospodarczej Partnerstwa	Poznanie planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży z obszaru Partnerstwa Diagnoza stopnia rozwoju przedsiębiorczości na obszarze Partnerstwa Diagnoza występowania i jakości powiązań funkcjonalnych na obszarze Partnerstwa	Badanie ankietowe młodzieży /on-line/ Badanie ankietowe mieszkańców /on-line/ Pogłębiony wywiad z liderami społecznymi i gospodarczymi obszaru Partnerstwa /on-line/ Badania/wywiad z interesariuszami instytucjonalnymi /on-line/	IV kw. 2020 r./ I kw 2021 r.	Konsultowanie
	Diagnoza jakości usług publicznych na obszarze Partnerstwa	Informacje na stronach internetowych członków Partnerstwa o wynikach badań Informacje w mediach społecznościowych o wynikach badań	II kw 2021 r.	Informowanie

Definiowanie kierunków i celów strategicznych Partnerstwa	Określanie potencjałów obszaru Partnerstwa	Spotkania konsultacyjne on-line	I-II kw. 2021 r.	Konsultowanie / Współdecydowanie
	Określanie deficytów obszaru Partnerstwa	Warsztaty strategiczne /on-line/		
	Określanie kierunków rozwoju obszaru Partnerstwa	Badanie ankietowe młodzieży /on-line/ - raport		
	Określanie uwarunkowań rozwoju obszaru Partnerstwa	Badanie ankietowe mieszkańców /on-line/ - raport		
		Informacje na stronie internetowej członków Partnerstwa o wynikach badań	II kw. 2021 r.	Informowanie
		Informacje w mediach społecznościowych o wynikach badań		

Definiowanie projektów kluczowych dla rozwoju obszaru Partnerstwa	<p>Uzyskanie propozycji projektów kluczowych dla rozwoju obszaru Partnerstwa</p> <p>Zapewnienie udziału w ustaleniu listy (pakietu) projektów kluczowych dla rozwoju obszaru Partnerstwa</p>	<p>Spotkania konsultacyjne /on-line/</p> <p>Warsztaty strategiczne /on-line/</p> <p>Badanie ankietowe młodzieży /on-line/ - wyniki -raport</p> <p>Badanie ankietowe mieszkańców /on-line/ - wyniki raport</p>	II kw.2021 r.	Współdecydowanie
		<p>Informacje na stronie internetowej członków Partnerstwa o wynikach badań</p> <p>Informacje w mediach społecznościowych o wynikach badań</p>	II-III kw. 2021 r	Informowanie
Konsultacje projektu Strategii	<p>Zebranie uwag i wniosków do kompletnego projektu strategii</p> <p>Poznanie opinii szerokiego grona interesariuszy na temat celów strategicznych, kluczowym kierunków działań, propozycji zintegrowanych projektów strategicznych</p> <p>Poznanie obszarów Strategii terytorialnej o ponadprzeciętnym zainteresowaniu</p>	<p>Informacje na stronach internetowych członków Partnerstwa</p>	III kw. 2021 r.	Informowanie
		<p>Spotkania konsultacyjne on line/tradycyjne</p> <p>Formularz uwag on line</p>	III kw. 2021 r.	Konsultowanie / współdecydowanie

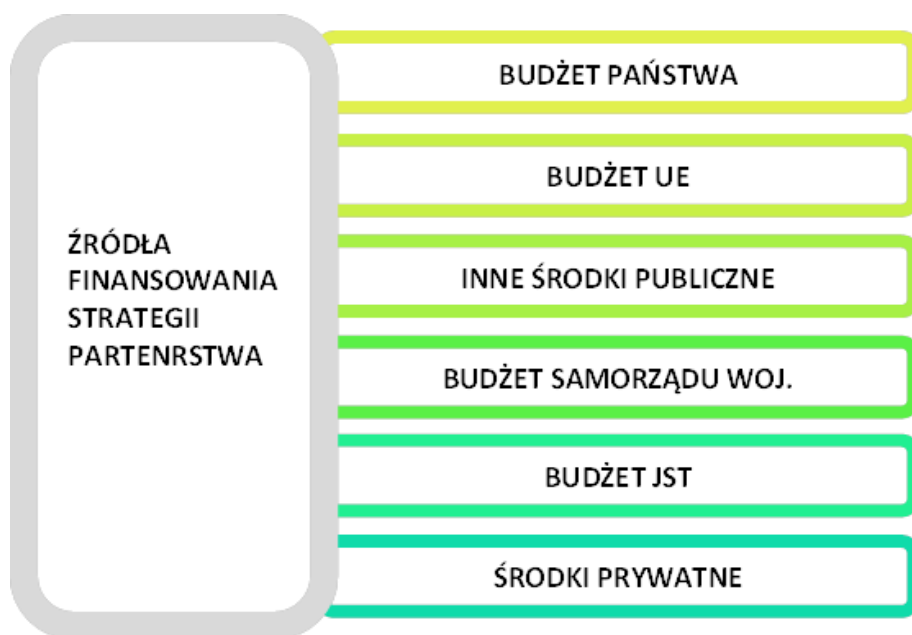
	<p>interesariuszy (ilość zgłaszanych uwag)</p> <p>Zapewnienie udziału szerokiego grona interesariuszy w opracowaniu finalnej wersji dokumentu</p>			
Wdrażanie i ewaluacja Strategii	<p>Informowanie o przebiegu procesu i podjętych ustaleniach</p> <p>zapewnienie realizacji rzeczywistych potrzeb i oczekiwań beneficjentów</p>	<p>Informacje na stronach internetowych członków Partnerstwa</p> <p>Spotkania informacyjne on-line/tradycyjne</p>	od IV kw 2021 r. min raz w roku	Informowanie
	<p>poznanie opinii dot. rezultatów podejmowanych działań i wskazanie sposobów ewentualnej modyfikacji Strategii</p> <p>poznanie opinii i pomysłów nt. celów rozwoju instytucjonalnego Partnerstwa i potrzeb w tym zakresie</p>	<p>Warsztaty on -line/tradycyjne</p> <p>Badania ankietowe</p> <p>Formularz uwag on line</p> <p>Debaty i dyskusje</p>	od IV kw 2021 r. min raz w roku	Konsultowanie / współdecydowanie

Źródło: opracowanie własne

7 Źródła finansowania – potencjalne źródła finansowania projektów

Partnerstwo w latach 2021-2027 na realizację celów i działań określonych w Strategii terytorialnej, będzie mogło skorzystać z szerokiego wachlarza instrumentów i narzędzi finansowania m.in. ze środków Unii Europejskiej, budżetu państwa, pozostałych środków publicznych, budżetu samorządu województwa, budżetów JST oraz środków prywatnych.

ryc. 10 Źródła finansowania Strategii terytorialnej Partnerstwa

Źródło: opracowanie własne

Rozwój Partnerstwa stanowi złożony proces i wymaga dobrej organizacji oraz koordynacji działań. Finansowanie założonych celów opierać się będzie na łączeniu i wykorzystaniu środków pochodzących z różnych źródeł oraz różnych instrumentów finansowych.

Skuteczność wdrażania Strategii terytorialnej powiązana będzie z możliwościami pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania, z jednoczesnym uwzględnieniem możliwości zapewnienia przez Partnerów środków przynajmniej na wkład własny w

planowanych projektach. Jednocześnie Partnerstwo ze względu na ograniczenia wynikające z możliwości zaangażowania środków własnych powinno sięgać po innowacyjne środki finansowania rozwoju takie jak łączenie środków ze źródeł prywatnych z dotacjami z UE.

Stan gospodarki finansowej jednostek z obszaru Partnerstwa i kondycja finansowa jest poprawna. w 2019 roku wszystkie gminy obszaru Partnerstwa po wykonaniu wydatków bieżących oraz po spłacie zadłużenia posiadały środki na inwestycje. Sytuację należy ocenić pozytywnie, zwracając uwagę jednocześnie na gminy, które posiadały najniższą wartość środków na inwestycje. I tak np. Istebna miała ponad 5mln zł; Węgierska Górka - 5,6 mln zł; Radziechowy-Wieprz prawie 3 mln zł. W Milówce na inwestycje pozostało 0,69 mln zł i ważne jest to, że w 2019 wskaźnik we wszystkich gminach miał wartość dodatnią. Partnerzy posiadają wystarczające zdolności inwestycyjne, które przy pozyskaniu zewnętrznych źródeł finansowania pozwolą na efektywny rozwój Partnerstwa.

Głównymi zewnętrznymi źródłami finansowania pozostaną środki z **funduszy unijnych** w tym m.in.:

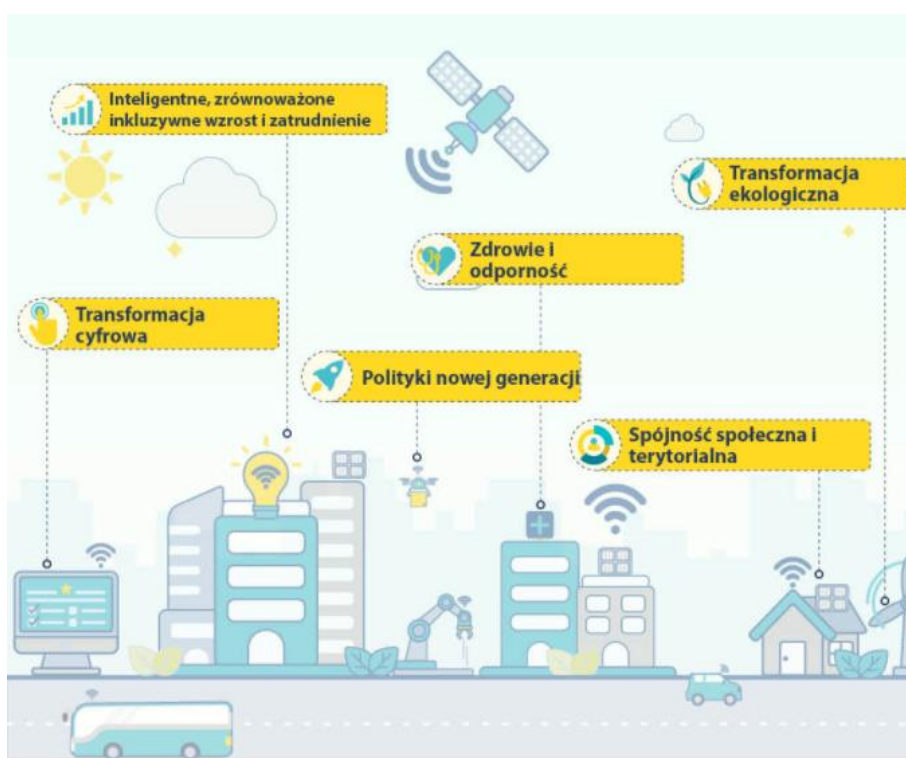
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego,
- Europejski Fundusz Społeczny+,
- Fundusz Spójności,
- Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (będący częścią Europejskiego Zielonego Ładu i elementem Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji),
- Fundusz Odbudowy (Next Generation EU),
- Europejski Fundusz Morski i Rybacki,
- Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- Europejski Fundusz Rolniczy Gwarancji,
- inne fundusze pochodzące z międzynarodowych instytucji takich, jak np. Europejski Bank Inwestycyjny, Bank Światowy, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju oraz zwrotne instrumenty unijne, krajowe i wojewódzkie.

Na poziomie Unii Europejskiej określono 5 celów prowadzenia polityki. W ramach Celu I prowadzone będą działania w kierunku bardziej inteligentnej Europy poprzez innowację, cyfryzację, transformację gospodarczą oraz wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw. Cel II skupia się na środowiskowym aspekcie rozwoju, poprzez inwestycje w transformację sektora energetycznego, w odnawialne źródła energii oraz w walkę ze zmianami klimatu. Działania związane z sieciami transportowymi wskazane są w Celu III – Lepiej połączona Europa ze strategiczną infrastrukturą transportową i sieciami cyfrowymi. Cele IV i V skupiają się na działaniach

społecznych. Cel IV mówi o Europie o silniejszym wymiarze społecznym wdrażającej europejski filar praw socjalnych i inwestującej w wysokiej jakości zatrudnienie, edukację, umiejętności, integrację społeczną i równy dostęp do opieki zdrowotnej. Natomiast Cel V definiuje Europę bliżej obywateli przez wspieranie oddolnych strategii rozwoju i zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich w całej UE.

W odpowiedzi na kryzys społeczny i gospodarczy związany z pandemią COVID-19, Komisja Europejska utworzyła także dodatkowe źródło wsparcia **Fundusz Odbudowy (Next Generation EU) - Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększenia Odporności**, ze środków którego Polska sfinansuje projekty wskazane w **Krajowym Planie Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO)** w formie dotacji i pożyczek na wsparcie reform i inwestycji.

ryc. 11 Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności

Źródło: <https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/20201006-recovery-resilience-rrf/>

Podstawowymi narzędziami i instrumentami umożliwiającymi korzystanie ze źródeł finansowania planowanych przedsięwzięć będą programy i mechanizmy tworzone na poziomie międzynarodowym, krajowym, regionalnym i lokalnym.

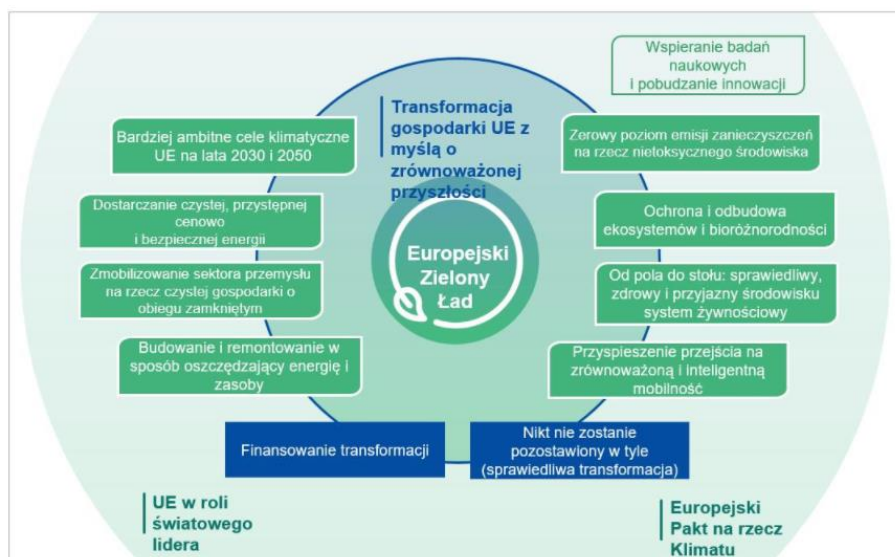
ryc. 12 Narzędzia realizacji Strategii terytorialnej

Źródło: opracowanie własne

Narzędziem w ramach celów związanych z „zieloną transformacją” jest **Mechanizm Sprawiedliwej Transformacji**, który jest elementem planu inwestycyjnego na rzecz **Europejskiego Zielonego Ładu**. Województwo śląskie otrzyma środki na transformację w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu. Obszar Partnerstwa ze względu na swoje położenie a także specyfikę ekologiczną obszaru, będzie mógł korzystać z finansowania w ramach **Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji zgodnie z przyjętymi ramami procesu transformacji określonymi w Terytorialnym Planie Sprawiedliwej Transformacji Województwa Śląskiego**.

ryc. 13 Europejski Zielony Ład

Źródło: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640&from=DE>

Z nowych instrumentów utworzonych na poziomie europejskim należy wskazać:

- **EU4Health** - program w dziedzinie zdrowia, który ma na celu poprawę bezpieczeństwa zdrowotnego i gotowości państw UE na przyszłe kryzysy związane ze zdrowiem publicznym

ryc. 14 Program EU4Health

Źródło: https://twitter.com/eu_health/status/1275349209974214657

- **REACT-EU**- instrument alokujący dodatkowe środki finansowe jeszcze w ramach perspektywy 2014-2020 (m.in w ramach programu POIR) na szybkie wsparcie przeciwdziałające skutkom pandemii COVID-19, w różnych sektorach gospodarki, w tym w bardzo nimi dotkniętej turystyce i kulturze.

ryc. 15 Instrument REACT-EU

Źródło: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/newsroom/news/2021/06/06-02-2021-eu-cohesion-policy-eur310-5-million-for-poland-to-tackle-the-social-and-economic-impact-of-the-coronavirus-crisis

Strategia terytorialna Partnerstwa może być realizowana również w oparciu o wykorzystanie innych narzędzi międzynarodowych:

- Horyzont Europa, Kreatywna Europa, Erasmus+, RescEU, LIFE, Fundusz InvestEU, Łącząc Europę, Cyfrowa Europa, Interreg (Komisja Europejska),
- Norweskiego Mechanizmu Finansowego oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego,
- instrumentów Europejskiego Banku Inwestycyjnego, Banku Światowego, Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju i innych międzynarodowych instytucji finansowych.

Najważniejszymi narzędziami do wykorzystania przy wdrażaniu Strategii, będą jednak **programy krajowe i regionalne** realizujące cele wynikające z dokumentów strategicznych szczebla krajowego i regionalnego m.in.: **Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR), Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030), Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”, Strategii rozwoju Aglomeracji Beskidzkiej na lata 2021 – 2027 z perspektywą do 2030 (obecnie w trakcie opracowania), a także w przypadku wdrażania środków UE zgodne z priorytetami i zasadami określonymi w Umowie Partnerstwa 2021-2027 (UP 2021-2027) oraz w pozostałych regulacjach Komisji Europejskiej.**

Zgodnie z projektem Umowy Partnerstwa planowane są na perspektywę finansową 2021-2027 następujące programy operacyjne zarządzane z poziomu krajowego lub regionalnego :

- Program w zakresie infrastruktury transportu, energetyki, środowiska, zdrowia, kultury - obecny Program Operacyjny Infrastruktura I Środowisko 2014-2020;
- Program w zakresie badań, rozwoju oraz innowacyjności - obecny Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014-2020;
- Program w zakresie rozwoju cyfrowego - obecny Program Operacyjny Polska Cyfrowa 2014-2020;
- Program w zakresie rozwoju kapitału ludzkiego - obecny Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020;
- Program w zakresie Polski Wschodniej- obecny Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020;
- Program w zakresie pomocy najbardziej potrzebującym - obecny Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014-2020;
- Program Pomoc Techniczna dla Funduszy Unii Europejskiej - obecny Program Operacyjny Pomoc Techniczna 2014-2020

- Program dla Funduszu Sprawiedliwej Transformacji - brak odpowiednika w perspektywie finansowej 2014-2020
- Program w zakresie rybactwa i morza - obecny Program Operacyjny Ryby 2014-2020
- 16 regionalnych programów zarządzanych przez samorządy województw - obecne Regionale Programy Operacyjne, w tym Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego 2014-2020

Poza programami określonymi przez Umowę Partnerstwa, bardzo istotnym instrumentem finansowania Strategii terytorialnej, będzie kontynuowany w ramach Wspólnej Polityki Rolnej **Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2021-2027 (PROW)**, dedykowany jednostkom samorządowym, znajdującym się w całości lub w części na terenach wiejskich, do których zaliczają się wszystkie samorządy wchodzące w skład Partnerstwa.

Kolejnym ważnym instrumentem, z którego narzędzi będzie mogło korzystać Partnerstwo jest **Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO)**, przeznaczony na zwiększenie produktywności gospodarki oraz tworzenie wysokiej jakości miejsc pracy w wybranych obszarach.

ryc. 16 Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności

SZCZEGÓŁOWE CELE KPO

I Jakościowy, innowacyjny **rozwoj gospodarki** prowadzący do zwiększenia jej produktywności, uwzględniający **transformację cyfrową** kraju i społeczeństwa

II Zielona transformacja gospodarki oraz rozwój zielonej, inteligentnej mobilności

III Wzrost kapitału społecznego i jakości życia, w szczególności poprzez zapewnienie poprawy **stanu zdrowia** obywateli oraz wyższej jakości **edukacji** i kompetencji dostosowanych do potrzeb nowoczesnej gospodarki

KOMPONENTY KPO I ICH CELE

- A** **Odporność i konkurencyjność gospodarki**
Zapewnienie odporności gospodarki na kryzysy oraz tworzenia wysokiej jakości miejsc pracy
- C** **Transformacja cyfrowa**
Wzmocnienie przemian cyfrowych w sektorze publicznym, społeczeństwie i gospodarce

- B** **Zielona energia i zmniejszenie energochłonności**
Ograniczenie negatywnego oddziaływania gospodarki na środowisko, przy jednoczesnym zapewnieniu konkurencyjności i bezpiecz. energetycznego oraz ekologicznego kraju

- E** **Zielona, inteligentna mobilność**
Rozwój zrównoważonego, bezpiecznego i odpornego systemu transportowego, zapewniającego odpowiednią obsługę potrzeb gospodarki i społeczeństwa

- D** **Efektywność, dostępność i jakość systemu ochrony zdrowia**
Sprawne funkcjonowanie systemu ochrony zdrowia oraz poprawa efektywności, dostępności oraz jakości świadczeń zdrowotnych
- Realizację celu szczegółowego III wspierać będą także interwencje w ramach Komponentu A (kadry dla nowoczesnej gospodarki, efektywne instytucje na rzecz rynku pracy) oraz Komponentu C (e-kompetencje, cyfrowa infrastruktura szkół)

CEL HORYZONTALNY: Wzmacnianie spójności społecznej i terytorialnej kraju

Źródło: „Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększenia Odporności” Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

Dodatkowo Partnerstwo będzie mogło skorzystać z takich narzędzi jak:

- **Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych** (pilotaż 2021 oraz planowane kontynuacje) mający na celu bezzwrotne dofinansowanie projektów inwestycyjnych realizowanych przez gminy, powiaty i miasta lub ich związki w całej Polsce. Wysokość dofinansowania zależy od obszaru priorytetowego inwestycji i może wynosić nawet 95%;
- **Program Rozwoju Elektromobilności**, w ramach którego finansowane będą projekty związane z rozwojem elektro mobilności oraz transportem opartym na paliwach alternatywnych;

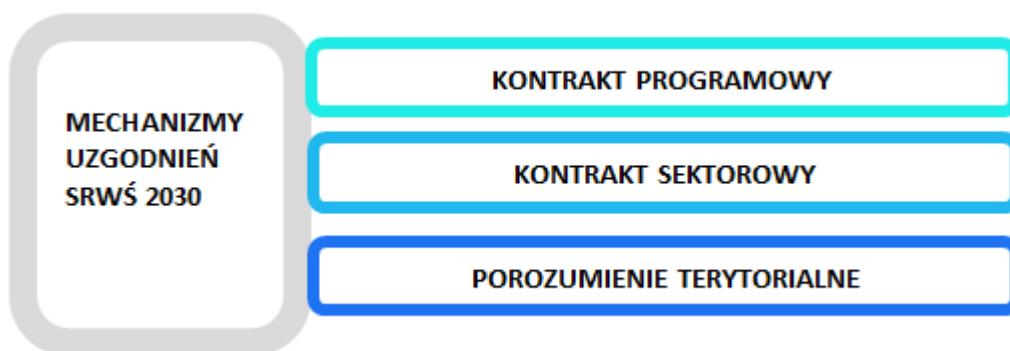
- **Program Społecznych Inicjatyw Mieszkaniowych (SIM)**, nowego instrumentu wsparcia samorządów, które będą mogły realizować inwestycje w formule społecznego budownictwa czynszowego;
- **Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych (RFIL)**, w ramach którego rządowe środki trafiają do gmin, powiatów i miast w całej Polsce m.in.: na inwestycje ważne dla społeczności lokalnych;
- **pozostałe programy finansowane z budżetu państwa**, m.in.: w zakresie ochrony środowiska - realizowane przez NFOŚiGW, właściwy WFOŚiGW; w zakresie opieki nad osobami niepełnosprawnymi – realizowane przez PFRON, a także Program Senior+, Program „Aktywni+” na lata 2021-2025.

Instrumentem mającym wpływ na realizację Strategii terytorialnej Partnerstwa, dedykowanym z poziomu krajowego wyłącznie dla województwa śląskiego jest **Program dla Śląska**, który stanowi jeden z projektów strategicznych realizowanych w ramach Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Głównym celem Programu jest doprowadzenie w perspektywie do 2030 roku do zmiany profilu gospodarczego regionu. Program zawiera zintegrowany zestaw działań inwestycyjnych i społecznych oraz stanowi narzędzie koordynujące krajowe i europejskie źródła finansowania, rozproszone w wielu programach i instytucjach, pochodzące m.in. z krajowych programów operacyjnych i środków budżetu państwa.

Przy planowaniu źródeł finansowania przedsięwzięć w perspektywie 2021-2027 należy także zwrócić uwagę na nowe mechanizmy uzgodnień, które umożliwiają stworzenie odrębnych uzgodnień pomiędzy poziomem krajowym, a regionalnym i lokalnym w zakresie nadania priorytetów, w finansowaniu istotnych dla realizacji strategii danego województwa inwestycji. Do wymienionych mechanizmów zalicza się:

- kontrakt programowy,
- kontrakt sektorowy,
- porozumienia terytorialne.

. ryc. 17 Mechanizmy uzgodnień Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego 2030

Źródło: opracowanie własne.

Kontrakt programowy zawierający uzgodnienia pomiędzy rządem, a samorządem województwa, obejmujący zasady, kierunki i warunki dofinansowania regionalnego programu operacyjnego na lata 2021- 2027, również w zakresie planowanych przedsięwzięć priorytetowych w regionalnym programie operacyjnym.

Kontrakt sektorowy jest zawierany pomiędzy poszczególnymi ministerstwami, właściwymi dla zakresu kontraktu a samorządem województwa w celu zapewnienia realizacji inwestycji kluczowych dla rozwoju województwa.

Porozumienie terytorialne jest mechanizmem służącym rozwojowi współpracy samorządów, na obszarach gdzie zostały zidentyfikowane istotne dla rozwoju, więcej niż jednej JST (gminy/powiatu), potencjały lub problemy. Celem jest wsparcie JST szczebla lokalnego (samorzady gminne/samorzady powiatowe) przez inne samorzady lokalne, samorząd województwa lub rząd - w realizacji zadań własnych, które mają znaczenie ponadlokalne. Stroną wiodącą w porozumieniu terytorialnym jest co do zasady JST, dla której przedsięwzięcia objęte porozumieniem stanowią zadanie własne. Przy konstruowaniu zakresu porozumienia terytorialnego niezbędne jest uwzględnienie ustaleń lokalnych dokumentów strategicznych oraz zachowanie zgodności ze strategią rozwoju danego województwa. Samorząd województwa dba o spójność porozumienia terytorialnego z celami rozwoju województwa. Tam, gdzie stroną będzie minister właściwy ds. rozwoju regionalnego i inny minister właściwy, przed zawarciem porozumienia terytorialnego, strona rządowa zasięga opinii samorządu województwa na temat zgodności zakresu porozumienia ze SRW.

Porozumienie terytorialne może być również podpisane na poziomie gmin, powiatów, ich związków, porozumień lub stowarzyszeń w przypadku gdy jego zasadność wynika z krajowej strategii rozwoju regionalnego np. z obszarów strategicznej interwencji (OSI).

Mechanizmem finansowania wspierającym realizację przedsięwzięć związanych z realizacją Strategii będą mogły być również środki pozostające w dyspozycji

Śląskiego Funduszu Rozwoju powołanego w celu zbudowania trwałego wieloletniego systemu finansowania mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, a także jednostek samorządu terytorialnego w regionie w oparciu o finansowe instrumenty zwrotne. **Grupa Polskiego Funduszu Rozwoju** oferuje kolejne instrumenty służące rozwojowi samorządów m.in. finansowanie infrastruktury, partnerstw publiczno-prywatnych, czy przedsiębiorstw m.in. kapitał na rozwój, gwarancje bankowe czy doradztwo i finansowanie eksportu. W skład Grupy Polskiego Funduszu Rozwoju wchodzi m.in. **Bank Gospodarstwa Krajowego**, który oferuje kolejny zestaw narzędzi do realizacji celów Strategii w zakresie inwestycji, modernizacji i rewitalizacji, mieszkalnictwa (bezzwrotne wsparcie budownictwa z Funduszu Dopłat), efektywności energetycznej i OZE, finansowanie ochrony zdrowia za pomocą szerokiego wachlarza programów i funduszy.

Instrumentem wsparcia dla inwestorów może być **Polska Strefa Inwestycji**, wprowadzona w 2018 r. w celu zastąpienia dotychczasowej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Program umożliwi przedsiębiorstwom realizującym nowe inwestycje na terenie Partnerstwa uzyskanie zwolnienia z podatku dochodowego (CIT/PIT) na okres 10-15 lat, w wysokości nawet 70 % wartości planowanej inwestycji dla mikro i małych firm, zgodnie z regionalną mapą pomocy obowiązującą dla danego obszaru.

Dodatkowym elementem finansowania Strategii terytorialnej mogą być również środki prywatne, które mogą zostać wykorzystane do współfinansowania projektów możliwych do realizacji w formule partnerstwa publiczno-prywatnego.

Wskazane w niniejszym rozdziale źródła i narzędzia finansowania Strategii nie zamykają katalogu instrumentów możliwych do wykorzystania w finansowaniu przedsięwzięć realizowanych przez Partnerstwo, w szczególności należy mieć na uwadze, że mogą pojawić się dodatkowe narzędzia, ze względu na konieczność bieżącego reagowania na skutki epidemii COVID-19, a także rozpoczynającą się dopiero perspektywę finansową 2021-2027 i brak, na chwilę opracowywania niniejszej Strategii terytorialnej, szczegółowych informacji m.in. w zakresie demarkacji pomiędzy programami, kryteriów dostępu, warunków i sposobów wdrażania nowych programów.

Terytorialne i funkcjonalne narzędzia wsparcia

Polityka terytorialna związana z rozwojem i uwarunkowaniami funkcjonalno-przestrzennymi danego obszaru stanowi obok wymiaru: społecznego, ekonomicznego i środowiskowego, czwarty podstawowy wymiar polityki spójności UE i w przypadku partnerstwa będzie miała duże znaczenie w zakresie źródeł finansowania rozwoju. Ma on na celu zrównoważony rozwój regionów i zmniejszanie dysproporcji poprzez wsparcie obszarów zmagających się z trudnościami, wynikającymi ze wspólnych powiązań funkcjonalno-przestrzennych występujących na danym terenie. Odpowiednie zapisy jak i dedykowane instrumenty wsparcia zostały określone w Umowie

Partnerstwa 2021-2027 (projekt), m.in w ramach celu 5 "Europa bliżej obywateli" oraz wskazania podejścia terytorialnego w pozostałych celach.

Konsekwencją wymiaru terytorialnego określonego na poziomie polityk UE, jest ukierunkowanie zakresu i kształtu pozostałych dokumentów i programów strategicznych na poziomie krajowym jak i regionalnym.

Partnerstwo znajduje się na terenie województwa śląskiego, które poza obszarem wschodniej Polski, zostało bezpośrednio wskazane w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku) – (SOR), jako kluczowy obszar problemowy dla rozwoju kraju, z dedykowanym wsparciem - Programem dla Śląska, mającym na celu zmianę profilu gospodarczego regionu.

W ramach SOR określone także inne obszary problemowe znajdujące się na terenie województw takie jak: miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, obszary zagrożone trwałą marginalizacją.

Rozwinięciem i uszczegółowieniem zapisów SOR jest Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030), kładąca nacisk na zrównoważony rozwój całego kraju i zmniejszanie dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym jego obszarów poprzez ukierunkowanie wsparcia na obszary zmagające się z trudnościami adaptacyjnymi i restrukturyzacyjnymi, stanowiące tak zwane Obszary Strategicznej Interwencji tzw. OSI.

OSI wyznaczone w KSRR 2030 istotne dla województwa śląskiego to:

- a) Śląsk - cały region, (dotyczy obszaru Partnerstwa)
- b) miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze,
- c) obszary zagrożone trwałą marginalizacją. (dotyczy dwóch gmin z obszaru Partnerstwa Rajcza i Ujszoły)

OSI- miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją z KSRR 2030

Zgodnie z delimitacją określoną na poziomie KSRR 2030 dwie jednostki samorządowe wchodzące w skład Partnerstwa wskazane zostały jako zagrożone trwałą marginalizacją, są Rajcza i Ujszoły.

REGIONALNE OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI –

W SRWŚ 2030 poza OSI wynikającymi z poziomu krajowego zostały zaprezentowane regionalne OSI w ujęciu funkcjonalnym, określone na podstawie organizacji procesów rozwojowych oraz podstawowych typów ośrodków osadniczych.

Pierwszy typ OSI w ujęciu funkcjonalnym tworzą tzw. subregiony, drugi typ stanowią obszary miejskie i wiejskie.

Subregiony województwa śląskiego zostały zdefiniowane w pierwszej Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego uchwalonej z 2000 r. i kontynuowane w kolejnych dokumentach strategicznych, zarówno w Strategii Rozwoju Województwa jak i Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa.

Zgodnie z tym podziałem województwo śląskie dzieli się na cztery subregiony: północny (o powierzchni 3 049 km²), centralny (5 577 km²), zachodni (1 353 km²) i południowy (2 354 km²),.

Gminy obszaru Partnerstwa należą do subregionu południowego (668 tys. osób), którego centrum stanowi Aglomeracja Bielska.

Drugi typ OSI w ujęciu funkcjonalnym znajduje swoje odzwierciedlenie w podstawowych typach jednostek, tj.: obszarach miejskich i wiejskich.

Gminy obszaru Partnerstwa klasyfikują się do Osi Obszary wiejskie

Dodatkowo w SRWŚ 2030 wyodrębnionych zostało 5 regionalnych OSI w ujęciu tematycznym:

- 2 OSI konkurencyjne (Obszary cenne przyrodniczo i Ośrodki wzrostu),
- 3 OSI problemowe (Gminy tracące funkcje społeczno-gospodarcze, Gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza oraz Gminy w transformacji górniczej)

Analizując ww. OSI pod kątem wskazania na kumulację potencjałów lub problemów rozwojowych należy wskazać, że istotne dla Partnerstwa jest kwalifikacja jednostek wchodzących w jego skład do:

- Obszarów cennych przyrodniczo,
- Gmin z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza.

Gminy obszaru Partnerstwa zostały wskazane w Obszarach cennych przyrodniczo jako posiadające wysokie i najwyższe walory przyrodnicze.

W przypadku Gmin z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza należy wskazać, że powietrze na terenie całego województwa śląskiego jest silnie zanieczyszczone. Przekroczenie docelowej wartości stężenia średniorocznego benzo(a)pirenu występuje na obszarze całego województwa.

Gminy należące do Partnerstwa zakwalifikowane zostały do najmniej zanieczyszczonych na tle województwa, tak zwanego I i II obszaru problemowego, na terenie którego występowało przekroczenie jednego z badanych trzech wskaźników jakości powietrza: PM_{2,5}; PM₁₀; benzo(a)piren

W związku z powyższym przedstawione w niniejszym rozdziale źródła finansowania, przedstawiają potencjalny katalog instrumentów możliwych do zastosowania, zarówno z poziomu krajowego jak i międzynarodowego, podlegający weryfikacji i doprecyzowaniu podczas opracowywania analiz wykonalności poszczególnych projektów oraz posiadania bardziej szczegółowych informacji na temat zasad i warunków aplikowania o środki w poszczególnych programach.

Spis rysunków

ryc. 1 Poziom rozwoju obszaru Partnerstwa.....	15
ryc. 2 Zidentyfikowane potencjały rozwojowe	21
ryc. 3 endogenne zasoby i potencjały	26
ryc. 4 Misja i cele Partnerstwa	31
ryc. 5 Cel strategiczny strefa gospodarcza	34
ryc. 6 Cel strategiczny strefa społeczna	42
ryc. 7 Cel strategiczny sfera środowiskowo-przestrzenna	51
ryc. 8 Etapy monitoringu	89
ryc. 9 Formy partycypacji – etapy Strategii terytorialnej.....	110
ryc. 10 Źródła finansowania Strategii terytorialnej Partnerstwa	116
ryc. 11 Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności	118
ryc. 12 Narzędzia realizacji Strategii terytorialnej.....	119
ryc. 13 Europejski Zielony Ład	119
ryc. 14 Program EU4Health	120
ryc. 15 Instrument REACT-EU	120
ryc. 16 Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności.....	123
. ryc. 17 Mechanizmy uzgodnień Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego 2030	125

Spis tabel

Tabela 1 potencjały – czynniki rozwojowe o charakterze pozytywnym	18
Tabela 2 Zidentyfikowane szanse.....	20
Tabela 3. Wewnętrzne czynniki rozwojowe o oddziaływaniu negatywnym	21
Tabela 4 Zewnętrzne czynniki rozwojowe o oddziaływaniu negatywnym	23
Tabela 5. Słabe i mocne strony, szanse i zagrożenia.....	24
Tabela 6 Zgodności celów strategicznych z celami dokumentów wyższego rzędu	33

Tabela 7 Potencjalne projekty strategiczne	59
Tabela 8 Wzór fizyki projektowej	72
Tabela 9 Weryfikacja kryteriów dostępu	73
Tabela 10 Ranking projektów strategicznych.....	80
Tabela 11 Opis etapów procesu wdrażania Strategii	84
Tabela 12 Matryca monitoringu projektów.	91
Tabela 13 Matryca monitoringu celów strategicznych.	99
Tabela 14 Plan partycypacji.....	112

